

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б. Д. ГАВРИЛИШИНА

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародного наукового круглого столу

«ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА І УКРАЇНА: НАПРЯМКИ, МЕХАНІЗМИ І ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА»

Круглий стіл організовується в рамках
реалізації фундаментального наукового дослідження по темі «Становлення
альянсу Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини і України як
Вишеградської п'ятірки: контекст регіональної економічної інтеграції»
(реєстраційний номер в Міністерстві освіти і науки України:
МЕ-05-2019 «Б»)

1 грудня 2020 року

Тернопіль
2020

УДК 339.9:341.1
B55

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин ім. Б. Д. Гаврилишина
Західноукраїнського національного університету
(протокол №4 від «24» грудня 2020 р.)*

Керівництво оргкомітету:

Андрій КРИСОВАТИЙ, доктор економічних наук, професор, ректор
Західноукраїнського національного університету – голова оргкомітету;

Оксана ДЕСЯТНЮК, доктор економічних наук, професор, проректор з
науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність) Західноукраїнського
національного університету;

Євген САВЕЛЬЄВ, доктор економічних наук, професор, професор кафедри
міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Марія ЛИЗУН, доктор економічних наук, професор, професор кафедри
міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Віталіна КУРИЛЯК, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету;

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету,
заступник голови оргкомітету;

Олена БУЛАТОВА, доктор економічних наук, професор, перший проректор
Маріупольського державного університету;

Марцін ФЕЛЬТИНОВСКИ, доктор габілітований, асоційований професор
факультету економіки і соціології Лодзького університету (Польща);

Євангелос СИСКОС, професор кафедри міжнародних та європейських
економічних студій Університету Західної Македонії (Греція).

**B55 Вишеградська четвірка і Україна: напрямки, механізми і форми
партнерства** : Збірник матеріалів міжнародного наукового круглого
столу (м. Тернопіль, 1 грудня 2020 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 98 с.

Відповідальний за випуск:

Євген САВЕЛЬЄВ, доктор економічних наук, професор, професор кафедри
міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету

Збірник підготовлено за фінансової підтримки Міністерства освіти і науки
України в рамках фундаментального наукового дослідження по темі
«Становлення альянсу Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини і України як
Вишеградської п'ятірки: контекст регіональної економічної інтеграції»
(реєстраційний номер МЕ-05-2019 «Б»).

За зміст наукових праць та достовірність наведених фактологічних і
статистичних матеріалів відповідальність несуть автори.

ЗМІСТ

ПЕРША ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ.....	5
Євген САВЕЛЬЄВ, Віталіна КУРИЛЯК ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА І УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	5
Yevhen MAYOVETS, Danylo KOPESTYNSKYU THE EFFICIENCY OF THE CURRENT EUROPEAN GOVERNMENTS UNDER LOCKDOWN CRISIS 2020	9
Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ ПРОЦЕСИ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ В-4	13
Ганна ДУГІНЕЦЬ, Деніс ЄРІСТОВ ПЕРЕВАГИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ (В ПОРІВНЯННІ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ).....	17
Марія ЛИЗУН СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ	20
Лариса САРКІСЯН РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	23
Олена БОРЗЕНКО, Тамара ПАНФІЛОВА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КРАЇН V4 ТА ВСІХ КРАЇН ЄС.....	28
Олена БУЛАТОВА, Олександр КАРПЕНКО ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	33
Alena ANDREJOVSKÁ, Jozef GLOVA, Oksana TULAI THE IMPACT OF CORPORATE TAXATION ON INVESTMENT CLIMATE FORMATION IN SLOVAKIA AND UKRAINE.....	38
Олена ПОРАДЕНКО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН: УКРАЇНА – СЛОВАЧЧИНА	42
Діана КУПІЛЬСЬКА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ПРОЦЕСИ КОНВЕРГЕНЦІЇ	46
Наталія ПЕТРУК СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ.....	49
Костянтин ФЛІССАК ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ.....	54

Мар'яна ЛІФАНОВА ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ.....	59
Леся КОЛІНЕЦЬ, Андрій ГОМОТЮК ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РИНОК ЦИФРОВОГО КРЕДИТУВАННЯ.....	62
ДРУГА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ.....	64
Іванна ГАВРИЛЮК СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ	64
Олеся ДОРОГА ВПЛИВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ (V4) НА ЇЇ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК.....	66
Ангеліна СМІК СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ЗІ СЛОВАЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ	69
Надія ПІДБОРОЧИНСЬКА СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРСУ V4+UKRAINE	72
Валентина СОЛЬНИК ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ ..	75
Тетяна ДРАПАК КОЛАБОРАЦІЯ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ... ..	78
Ольга ПЕТЛЬОВА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ..	82
Христина ФЛЕЙТУТА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СЛОВАЧЧИНОЮ: НЕРОЗКРИТИЙ ПОТЕНЦІАЛ.....	85
Оксана КАШУБА РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ.....	89
Олександр КИКТА ГЛОБАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ	91
Іванна КОМАР КЛАСТЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА АГЛОМЕРАЦІЙ В ЄС	93
Ольга КУЧЕР ТРАНСФОРМАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄС	95

ПЕРША ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Євген САВЕЛЬСВ

професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., професор

Віталіна КУРИЛЯК

завідувач кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., професор

ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА І УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Серед цілей, які визначені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, зазначено доцільність «сприяти поступовому зближенню Сторін, ґрунтуючись на спільних цінностях і тісних привілейованих зв'язках, а також поглиблюючи зв'язок України з політикою ЄС та її участь у програмах та агентствах» [1]. У цьому контексті особливого значення набирає розвиток відносин України з країнами Вишеградської четвірки як природними сусідами. Це відповідає і політиці сусідства та політиці східного партнерства, які проголошені і реалізуються Європейським Союзом вже більше десяти років. В економічному контексті східне партнерство для України включає поглиблення інтеграції, що насамперед має відбуватися на географічному просторі країн-сусідів.

Євроінтеграційний контекст для України розвивається насамперед у напрямі пошуку таких інституційних форм, які спроможні забезпечити системне підпорядкування всіх процесів імплементації європейських цінностей. До такого висновку можна прийти з огляду на те, що проголошена у 2003 році Європейською Комісією у зверненні «Ширша Європа» європейська політика сусідства для України не призвела до певної конвергенції.

Для України важливим є те, що Європейський Союз, як і раніше, має зацікавленість у збереженні Східного партнерства на високому рівні [2]. Політика Східного партнерства повинна мати два зрізи: загальноєвропейський і національний. На загальноєвропейському рівні визначатимуться спільні для всіх країн-сусідів умови: форми співпраці, інституційні системи, фінансування і т. і. Водночас для кожної країни-сусіда має розроблятися конкретизована стратегія співпраці, яка в економічній сфері буде зорієнтована на включення країни в центрально-східну систему промислової кооперації і спільного підприємництва, а через неї також в європейську та світову систему виробництва і обміну. Певні запозичення для цього можна здійснити з таких об'єднань, як Енергетична хартія, Єдине європейське небо. Переваги такої організації розподілу і кооперації праці полягають у створенні сприятливих умов ефективнішого використання людських і природних ресурсів у територіальному просторі Центрально-Східної Європи. Міждержавна координація цих процесів буде мати головною метою зростання добробуту населення кожної країни за умов надання пріоритетності політиці дивергенції.

Включення України в систему інтеграційних економічних процесів Центрально-Східної Європи найбільш ефективно відбувається в енергетичній сфері. Близько третини газових потреб України задовольняється завдяки збільшенню його реверсу із Словаччини. Водночас обговорюється ідея створення газового хабу у Центральній Європі, яка підтримується Словаччиною, Польщею, Чехією та Україною. Хоча її втілення гальмується через відсутність єдності у позиціях партнерів в гуманітарних питаннях, зокрема угорської сторони щодо етнічної політики. Попри це, прагматичні інтереси мають зумовити рішення на користь економічним і загальнополітичним викликам, адже домінує спільне розуміння ризиків, які несе «Північний потік-2» [3].

У відношеннях країн Східного партнерства та ЄС в цілому і V4 зокрема розвивається підхід, який визначають як всеохоплюючий (*inclusive*). Він особливо важливий в питаннях євроінтеграції України як великої європейської держави за територією, населенням і природними ресурсами. Для України особливо важливо реалізувати «глибоке галузеве партнерство з підготовленими та зацікавленими партнерами – *deeper sectoral partnership with prepared and interested Partners*» [4].

Визначення структури інтеграційних процесів при галузевому підході потребує певного ранжування пріоритетів, які спроможні сформувати збалансовану стратегічну концепцію розвитку економіки України, ув'язану з цілями і завданнями щодо європейської інтеграції та акумуляцією матеріальних і фінансових ресурсів. При цьому варто повною мірою скористатися позицією V4 в питаннях Східного Партнерства. У цьому контексті важливого значення набуває *“The Visegrad Group Joint Statement on the Future of the Eastern*

Partnership», у якій зазначається, що «ЄС та східні партнери повинні зробити сміливі кроки для збільшення та вдосконалення своїх зв'язків, транспорту та інфраструктурних основ заради майбутнього економічного успіху – *the EU and the Eastern partners should make bold steps to increase and improve their connectivity, transport and infrastructural bedrock for the sake of future economic success*» [4].

Завдання, пов'язанні з євроінтеграційним проектом України, вирішуються в умовах наявності застарілої інфраструктури. Вона є найбільшим гальмом для їх виконання, через що розбудова якісної інфраструктури набуває першочергового значення. Певною мірою вона створюється Україною у рамках національного проекту 2020 року «Велике будівництво». У ньому передбачені на 2020 рік будівництво чи реконструкція 6,5 тис. км доріг, 142 шкіл, 117 дитсадків, 212 відділень екстреної медичної допомоги, 570 медичних амбулаторій, 122 спорткомплексів по всій країні [5].

Започаткування національного інфраструктурного проекту на разі спрямовано на усунення, так званих, найвужчих місць. При його продовженні варто виокремити такі цілі, досягнення яких прискорює європейськість країни. З огляду на те, що Україна рішенням Європейської комісії включена до Транс'європейської опорної транспортної мереж (TEN-T), їй належить проявити себе ефективним учасником розбудови стратегічного транспортного коридору у сполученні Європа – Азія. У рамках таких інвестицій доцільно, по-перше, у пріоритетному порядку розвивати транспортно-логістичну систему ЄС, тому що карта опорної мережі TEN-T у країнах Східного партнерства вже схвалена Європейською Комісією. По-друге, для цього транспортного коридору варто акумульований зусилля на розробці високошвидкісної залізничної лінії як для пасажирських, так і в кінцевому підсумку вантажних послуг, повністю сумісних із звичайною залізничною мережею. Такий підхід програмується країнами V4 і відповідно він забезпечити цілковиту інтеграцію українських залізничних шляхів як в Європу, так і в Азію [6, 7]. Ефективність такого проекту проявиться у тому, що він має потенціал забезпечення майбутнього економічного успіху через поступове розширення доступу до Єдиного ринку ЄС і ринку азійських країн.

Процеси європейської і світової економічної інтеграції України не набувають тих темпів, які мали нові члени ЄС значною мірою через те, що країна не створила відповідного бізнес клімату для залучення прямих інвестицій. Особливо це стосується відносин з Чехією, Угорщиною, Польщею і Словаччиною, які об'єктивно повинні мати до цього інтерес через наявність в Україні порівняно з ними великого просторового, людського і природного потенціалу, що є суттєвим для прийняття інвесторами рішень на користь здійснення прямих інвестицій. З огляду на це, законодавчими органами України

мають бути розроблені фінансово-економічні та організаційні інструменти, які зроблять вигідним використання конкурентних переваг України.

Для розвитку процесів європейської економічної інтеграції пріоритетне значення має співпраця з країнами Вишеградської четвірки. Успішний розвиток її є підґрунтям для розширення зв'язків із країнами-членами ЄС загалом. Водночас поглиблення інтеграційних процесів в сфері економіки полегшує вирішення криз європейського проекту, які часто поєднуються з агресивною ревізіоністською політикою Росії в Центрально-Східній Європі.

Список використаних джерел:

1. *Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, OJ L 161, 29.5.2014, p. 3–2137.*

2. *Visegrad Group. (May 6, 2019). The Visegrad Group Joint Statement on 10th Anniversary of the Eastern Partnership [PDF]; <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>*

3. *Лендъел, М. Л. (2015). Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відносин. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. <http://old2.niss.gov.ua/articles/1861/>*

4. *Visegrad Group. (April 8, 2020). The Visegrad Group Joint Statement on the Future of the Eastern Partnership. <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/the-visegrad-group-joint-200409>*

5. *Велике будівництво: програма Президента України. <https://bigbud.kmu.gov.ua/>*

6. *Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic. (21 May, 2019). Joint Declaration of the Ministers of the Czech Republic, Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic responsible for transport, development and EU funds. https://www.mzv.sk/documents/10182/3574816/190521+V4+Declaration+on+High-Speed+Rail+Network_Bratislava*

7. *Економічна правда. (24 вересня, 2020). Зеленський: Україна та Словаччина розуміють ризики, які несе «Північний потіу-2». <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/24/665497/>*

Yevhen MAYOVETS

Doctor of Economics, Professor at Ivan Franko National University of Lviv

Danylo KOPESTYNSKYY

bachelor student at Ivan Franko National University of Lviv

THE EFFICIENCY OF THE CURRENT EUROPEAN GOVERNMENTS UNDER LOCKDOWN CRISIS 2020

The efficiency of the government within any country appears both in the period of prosperity, as well as in the period of crisis. The authorities of all European countries are ready to pay for helping their business as the world economy is plunging into crisis. It includes government account salaries, parental benefits, cheap loans and tax deferral. The coronavirus first paralyzed part of the production in China, then stopped hundreds of enterprises in Europe and Asia, followed by the United States. The rating agency S&P Global claimed that a sudden disruption in the global economy provoked a global recession in 2020. According to S&P analysts, the annual growth of world GDP did not exceed 1-1.5%, the second quarter was the most difficult. They said that a repetition of the 2009 crisis would be the mildest scenario.

According to the forecast of the International Labor Organization, due to the coronavirus pandemic, about 25 million people might be left without work. Ex-Minister of Economy (Ukraine) Tymofiy Mylovanov estimated that about half a million Ukrainians could lose their jobs.

In Ukraine the Verkhovna Rada has promised Ukrainian tax breaks, a freeze on penalties and fines, and a moratorium on inspections for entrepreneurs. The plans included a credit vacation for business and payment of 1000 UAH to pensioners. To restrain the rate of the national currency, the National Bank was intervening the whole year. Are these measures sufficient? To answer this question, we decided to compare the Ukrainian "aid package" with the programs that other countries accept. We studied how their economies would be saved in Europe.

Most European governments have responded quickly to the crisis and are playing for the future. European Commission President Ursula von der Leyen is admitting the issuance of EU bonds or "corona bonds" to combat the economic impact of the coronavirus outbreak. "If we successfully defeat the virus, we will need all these companies that we support now. If the companies go bankrupt, it will be much more difficult to get out of the crisis later," she said.

Meanwhile, governments around the world "...are developing national support programs. In France, the government is ready to rescue businesses amid an epidemic," French Minister of Economy and Finance Bruno le Maire wrote on Twitter. "We will

urgently provide economic assistance to enterprises and employees in the amount of 45 billion euros," he said. The French government's measures include a March deferral of all tax and social payments. The minister noted that in the future, these payments can be canceled for "those who will be threatened with bankruptcy." In addition, the country's authorities intend to provide government guarantees for loans to small and medium-sized enterprises in the amount of 300 billion euros.

Germany is mobilizing at least € 500 billion in loan guarantees and pledges to provide unlimited liquidity to companies affected by the pandemic. Such measures were announced by Minister of Finance Olaf Scholz. The country will also make it easier for companies to access loans from the state development bank and defer tax payments for companies experiencing difficulties.

The Austrian government has announced a € 4.4bn economic aid package to keep companies running and jobs. The allocated funds will be used to stabilize health care, stimulate the labor market, support public order and reduce income losses as a result of the coronavirus epidemic, Austrian Chancellor Sebastian Kurz said at a press conference. Austria promises business loan guarantees, bridging loans, deferred tax payments, reduced advance tax payments, and stronger and faster export promotions. Companies that vacate employees for childcare will receive financial support from the government that covers a third of their salary costs. Separate support measures are being developed for the tourism industry. In particular, the Austrian Hotel and Tourism Bank will provide companies with bridge financing in the amount of 100 million euros.

In Italy, which has been severely hit by the coronavirus, the government has approved a decree providing 25 billion euros to cover losses from the coronavirus and special measures to save the economy. At least 3.5 billion euros will be allocated to finance the health care system.

Payments on loans and mortgage loans for businesses and the population will be suspended - they will be covered by state guarantees for banks. There are special payments for Italians who cannot work due to quarantine. Working parents are offered a special voucher for €600 to compensate for babysitting services. It is available to families with children under 12 years old. Parents working in the private sector can take paid leave and can receive up to a 50% supplement if the family has a child under 12. All employees with a total income of no more than 40,000 euros per year, who continue to work in March in quarantine and emergency situations, will be able to receive a small bonus - up to 100 euros. In total, 10 billion euros are allocated to support families and entrepreneurs.

Spanish Prime Minister Pedro Sanchez announced the allocation of 200 billion euros to support the economy and prevent bankruptcies. This is the largest government investment in the economy since the fall of the Franco regime. "The state will take the shock on itself," Prime Minister said.

The Polish government has announced a large package of assistance to the economy and entrepreneurs. Its estimated volume will be about 212 billion zlotys (\$ 52 billion), said Prime Minister Mateusz Morawiecki. This includes protecting workers from job loss, supporting health care, securing the financial system, supporting entrepreneurs, and public investment. Poland will cover 40% of the wages of workers in companies trying to avoid layoffs. Workers will also be allowed to delay social security payments. Of this amount, PLN 7.5 billion will be spent to support the health care system.

In Slovakia, the authorities are also proposing deferrals for loans and extending the deadlines for filing tax returns. The Ministry of Economy proposed to cancel payments of social and medical contributions for the self-employed for three months and compensate them within the next 18 months. The amount of payments for the quarantine period for working parents will also change: if one of the parents stays at home to care for a child, during this period he will receive 80% of the average salary. If both parents cannot but work, the state can issue them a voucher for 600 euros to cover the costs of a nanny. The Slovak government is negotiating a freeze on interest and principal payments for companies and individuals. As compensation, the government will allow banks not to pay the bank fee. The authorities also promise to facilitate the issuance of short-term and low-interest loans for businesses in certain sectors (for example, in the catering sector).

In the Czech Republic there is one of the most detailed assistance programs. 80% of the salaries of workers in shops, restaurants and other enterprises forced to suspend work due to quarantine will be covered at the state expense. The remaining 20% must be paid by companies. Thus, the Czech authorities want to avoid dismissal of employees, said the Minister of Labor and Social Affairs of the Czech Republic Yana Malachova. In addition, the Czech government is considering the possibility of supporting those businesses that are not closed for the quarantine period, but still suffered from the epidemic. These are businesses that have limited access to the necessary materials due to quarantine measures, and companies that have faced reduced demand, and now pay workers 60-80% of their wages without government assistance. The Czech state promises to cover half of the salaries of workers in the affected business. The Czech Republic has developed a separate action plan for self-employed persons. They will be allowed to suspend social security payments, as well as benefits for those most affected.

The state will also pay care benefits to all self-employed persons with children under the age of 13. The benefits amount to 424 kroons per day or approximately 14,000 kroons per month (about 500 euros). The entire package of the Ministry of Labor is designed for six months and its cost can reach 17 billion kroons (about 630 million euros) Prior to the measures taken by the Czech government, the State Czech-Moravian Bank for Guarantee and Development developed an interest-free "COVID

Loan" to pay salaries for periods when the business is idle. The bank announced loans ranging from 1.5 to 15 million kroons (5.5 to 55 million euros) with maturities up to two years. Also, the Ministry of Finance of the Czech Republic has provided a grace period for filing income tax returns and payment of taxes for small businesses and individuals for three months.

In Estonia, 2 billion euros will be allocated to support the economy, which is 8% of the country's GDP. According to Estonian Prime Minister Juri Ratas, this money is planned to soften the most difficult initial phases of the crisis, support the work of enterprises and reduce the number of bankruptcies. Another 250 million euros will be allocated to fight unemployment: the first three days of sick leave for employees in March, April and May will be paid for by the state account. State support will be received by employers whose turnover has decreased by at least 30% compared to last year, who, at the same time, are forced to lay off 30% of workers or reduce wages by 30% due to the coronavirus.

Lithuania has prepared a plan of measures to overcome the economic consequences of the coronavirus, said Lithuanian President Gitanas Nauseda. "We have accumulated a certain reserve, which was intended in case of calls from bad times," he said. A total of 2.5 billion euros will be allocated to support the Lithuanian economy.

The Danish government has promised private companies that have suffered from the restrictions imposed to cover 75%, but not more than 3,077 euros, of the wages of each employee. And only if the state is preserved. The remaining 25% must be paid by the business. The program run until June 9th, 2020. Meanwhile, employees were ordered to take five days of compulsory leave during quarantine. There is also a deferred VAT payment for businesses.

To crown it all in a nutshell, it should be mentioned that nearly all countries were not ready for such a long and exhausting period of lockdown. However, most governments have been trying to overcome all the difficulties and prove their effectiveness under quarantine 2020.

Ігор ЛИЦИНСЬКИЙ

професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., проф.

ПРОЦЕСИ ГЛОКАЛІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ В-4

Незважаючи на очікування початку 1990-х рр., глобалізація не зуміла повністю нівелювати географічний «простір місць», а локальні особливості продовжують відігравати важливу роль в скеруванні «простору потоків». Саме тому протягом останніх двох десятиліть у середовищі теоретиків і практиків для характеристики сучасних параметрів економічних, соціальних та культурних взаємовідносин все частіше використовується неологізм «глокалізація».

Парадигма сучасного розуміння глокалізації остаточно не сформована і перебуває у дискусійній площині на стику двох конкурентних підходів. Згідно з моністичним підходом, глокалізація є новою сингулярністю множини фрагментованих глобалізаційних процесів (тобто вважається, що глобалізація набула вигляду глокалізації):

$$\text{Глобалізація} \equiv \text{Глокалізація} \exists \text{ гомогенне} \wedge \text{гетерогенне} \quad (1)$$

Згідно з дуалістичним підходом глокалізація є одним із двох проявів глобалізації, що виражає аспект соціально-економічної гетерогенності, а для вираження протилежної тенденції до гомогенності використовується термін «гробалізація», прикладами якої є феномени «американізації», «макдональдизації», «діснеїзації», «кока-колонізації» і т. ін.:

$$\text{Глобалізація} \equiv \text{Глокалізація (гетерогенне)} \oplus \text{Гробалізація (гомогенне)} \quad (2)$$

Ми відстоюємо альтернативний підхід до трактування «глокалізації», особливістю якого є концептуальна автономія від категорійного поля «глобалізації» і аналітична операбельність. Відповідно до наведеного розуміння, процес глобально-локальної взаємодії проявляється через три основних вектори впливу:

- здатності «локального» послідовно та стабільно генерувати імпульси глобалізації по світовій арені (тобто виконувати роль «глобалізуючого якоря»);
- здатності «локального» до резистенції небажаним імпульсам глобалізації («густина регіону»);
- здатності «локального» модифікувати та заломлювати імпульси глобалізації, що проходять крізь нього.

Отже, локальне не анігілюється, не абсорбується і не знищується глобалізацією, а, радше, оперуючи у симбіозі із глобальним, формує «телос», тобто кінцевий стан / результат, який є множиною глокальностей.

Аспекти глокалізації найчастіше розглядаються у соціологічних чи культурологічних дослідженнях, тоді як її економічна складова не розкрита повною мірою. У дисертації виділено три основні потенційні вектори економічних розвідок із глокалізаційним фокусом (табл. 1): гео економічна картографія світу (макрорівень); вивчення просторової організації економічної діяльності (мезорівень) та дослідження корпоративної стратегії ТНК (мікрорівень).

Таблиця 1

Економічні аспекти глокалізаційних студій

МАКРО-вимір (геоекономічна картографія світу)	МЕЗО-вимір (територіальна організація економічної діяльності)	МІКРО-вимір (корпоративна стратегія ТНК)
<p>– <i>географічний імператив</i>, що виражається через синергійний взаємозв'язок економіки та простору (кліматичних, ландшафтних умов і т. ін.);</p> <p>– трансформація мапи міжнародних економічних відносин та формування <i>мегарегіонів</i>; інтеграційні та дезінтеграційні відносини у глобалізованому світі;</p> <p>– <i>політика, стратегія і тактика</i> підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобально-локальної бінарності;</p> <p>– збереження <i>національної економічної автентичності</i>, резистентність інститутам глобального впливу і т. ін.</p>	<p>– функціонування <i>глобальних міст</i>, включаючи <i>фінансові центри</i> та <i>порти-хаби</i>;</p> <p>– формування <i>полюсів та осей розвитку</i> як центрів «випромінення» хвиль глобалізації та їх каналів;</p> <p>– <i>когезії</i> децентралізованих та гетерогенних регіонів («віддзеркалення» процесу глокалізації, за якої гомогенність повинна стати похідною від гетерогенності, а не навпаки);</p> <p>– планування <i>урбанізованих територій</i>;</p> <p>– вплив потоків <i>мігрантів</i> та формування діаспор на економіку держави-донора.</p>	<p>– <i>гомогенізація</i> (глобальний продукт);</p> <p>– <i>індігенізація</i> (привнесення іноземних соціокультурних особливостей для національної продукції);</p> <p>– традиційна глокалізація (адаптація товару, бренда чи упаковки до особливостей національних ринків);</p> <p>– <i>логалізація</i> (принципи збуту глобального продукту через національні платформи е-комерції);</p> <p>– <i>лобалізація</i> (витіснення глобальних брендів локальними підробками).</p>

Відповідно до глокалізаційного фокусу країни Вишеградської четвірки (В4) характеризуються специфічним статусом, чому сприяла низка факторів. Наприклад, В4 як єдина держава була б 5-ю найбільшою економікою в Європі і 12-ю в світі. За сумарною кількістю населення (64 млн. осіб) В4 була б 22-ю в світі і 4-ю в Європі. Протягом останніх років В4 став регіоном, що найшвидше зростає в ЄС (перевищує середній темп в 1,4% в 2019 р.). В4 є найбільшим торговельним партнером Німеччини (більшим ніж Китай і США) через залучення до виробничих ланцюгів. Крім того, держави В4 намагаються позиціонувати себе як єдиний геополітичний альянс, що сприяє інтенсифікації глокалізаційних процесів (в інституційному плані, наприклад, можна виокремити Вишеградський фонд, Спільна територіальна програма В4+2 і т. д.).

Якщо розглядати кожну із держав В4, то кожна із них характеризується достатньою самоідентичністю, що дозволяє використовувати переваги глокалізації. Здійснимо короткий огляд макро-виміру глокалізації для кожної держави Вишеградської групи.

Польща є найбільшим геоеконімічним актором із держав В4. Середній темп приросту ВВП в Польщі за 1992-2019 рр. становив 4,2%. Як результат держава стала 7-мою економікою в ЄС, що відзначається містким внутрішнім ринком (61% від ВВП), який перевищує середньоєвропейський показник. Слід відмітити також, що Польща є найбільшим бенефіціаром фондів ЄС протягом 2007-13 рр. (102 млрд. євро) та 2014-20 рр. (106 млрд. євро). Серед потенційних загроз варто виділити: (1) один з найбільших фіскальних дефіцитів в Східній Європі; (2) ризик зменшення фінансування з фондів ЄС через неспівпадіння демократичних цінностей; (3) дефіцит робочої сили. Серед чинників глокалізації Польщі виділимо: мовну специфіку; розвиток культури (загальновідомі імена в сфері мистецтва: Роман Поланські, Анджей Вайда, Анджей Сапковські і т. д.) та туризму (чимало місць входять до World Heritage Sites). Польща є найбільш релігійною нацією в Європі (за опитуваннями 86% громадян є віруючими), що також впливає на вектор розвитку економіки. Уряд Польщі досить занепокоєний питаннями національної ідентичності. Для прикладу, Ягеллонський університет отримав грант від Національного наукового центру, щоб реалізувати дослідницький проект, присвячений «національності» польських відеоігор «The Witcher» та «This War of Mine».

Чехія продемонструвала 2,6% приріст ВВП в 2019 р. і 2,4% в 2020 р., що є найгіршою динамікою в В4. Разом із тим для Чехії характерний найменший рівень безробіття в ЄС (2,2%). Держава значною мірою залежить від виробництва автомобілів та їх експорту до ЄС. На відміну від Польщі, Чехія є одною з найменш релігійних націй в Європі (23% віруючих). У Чехії розташовані найкрасивіші міста Європи (Прага – офіційно, Чеський Крумльов, Брно), понад 200 замків, які є важливими туристичними дестинаціями. У той же час держава характеризується високою часткою іноземної робочої сили (0,5 млн. імігрантів). Регіони Чехії (Богемія і Моравія) суттєво відрізняються за рівнем економічного потенціалу.

Словаччина згідно ОЕСР є найбільш динамічною економікою в світі і поступається лише Польщі за темпами приросту ВВП (3,8% в 2019). Держава зуміла значно скоротити безробіття, що було значною проблемою для економіки держави (до 5,9% в 2019 р.). Автомобілебудування є основою економіки: 44% від виробництва і 40% експорту (зокрема автомобілі Touareg, Audi Q7s, Porsche Cayennes для ринку США). Серед загроз варто виділити конкуренцію із Південно-Східними країнами ЄС та глобальну тенденцію до переходу на електротранспорт. Серед економічної ідентичності держави варто виокремити:

валютна інтеграція із ЄВС (єдина серед В4) та розвиток туризму (замки, гори, спортивний туризм).

Для Угорщини притаманний висока динаміка економічного зростання (3,7% приросту ВВП – 5-те місце в ЄС), яке, проте, супроводжується суттєвими темпами інфляції (3,2% – 2-гий показник в ЄС після Румунії), що вдвічі вище середнього по ЄС. Разом з тим у державі стабілізувався рівень безробіття, який коливається в діапазоні 3-5%. Серед глокалізаційних пріоритетів акцент робиться на сфері туризму та гостинності (м. Будапешт, 500 термальних джерел, гастрономія).

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що держави Вишеградської групи володіють достатнім потенціалом для реалізації переваг глокалізації. Зазначене справедливе як для альянсу в цілому, так і для окремих держав блоку.

Список використаних джерел:

1. *Sokołowicz M., Lishchynskyy I. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. Comparative Economic Research. 2018. Vol. 21. No 1. P. 45–65. DOI: 10.2478/cer-2018-0003*

2. *Лизун М. В. Тенденції розвитку регіональної економічної інтеграції: методологічний аспект. Journal of European Economy. 2020. Том 19. № 1 (72). С.85-101.*

3. *Ліщинський І. О. Полюси та осі розвитку в контексті глокалізаційних процесів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 364 с.*

4. *Ліщинський І. О. Онтологічно-концептуальні засади глокалізації. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С.20–24*

Ганна ДУГІНЕЦЬ

Київський національний торговельно-економічний університет, д.е.н., доцент

Деніс ЄРІСТОВ

Київський національний торговельно-економічний університет, магістр МВА

ПЕРЕВАГИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ (В ПОРІВНЯННІ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ)

В сучасних складних економічних умовах, що більшою мірою пов'язані з військово-політичним конфліктом на Сході України знизилася інвестиційна привабливість українського ринку для іноземних підприємств-виробників. Це стосується підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які втрачають партнерів у країнах СНД і вимушені шукати нові зарубіжні ринки, зокрема український.

Незважаючи на наявну конкурентоспроможність ринків держав-членів Європейського Союзу (в тому числі представників Вишеградської четвірки) Україна має певну перевагу у залученні іноземних інвестицій. Вихід на український ринок компанії MC-BAUCHEMIE MULLER GMBH & CO. KG є найкращим підтвердженням цієї тези [1].

Після економічної кризи 90-х, з приходом інструментів іпотечного кредитування в Україні та зростанням ВВП на початку 2000 роках приходить попит на нове житло і починається зростання сегмента цивільного будівництва. У період будівельного «буму» на українському ринку чи не кожна потужна будівельна компанія вважала за необхідне обзавестися власним підприємством з виробництва бетону. У період з 2006 по 2008 роки почали масово з'являтися підприємства з виробництва бетонних сумішей, і до кінця 2008 року їх кількість досягла близько 380, у 2017 році – приблизно 530, надалі продовжує збільшуватися [2].

З 2011 року профільний сегмент ринку України для іноземного виробника хімічних домішок для виготовлення бетону збільшився майже на 30,0 %, незважаючи на кризу 2014 року та втрату обсягів ринку Донецької, Луганської та АРК Крим. За даними аналітичної служби компанії ринок продовжить збільшуватися приблизно на 12,0 % щорічно, завдяки розповсюдженню монолітно каркасної технології будівництва та інфраструктурних об'єктів таких як дороги, а також зносу існуючих бетонних споруд, побудованих ще за радянських часів.

Враховуючі вище зазначене, головним індикатором для іноземних інвесторів на українському ринку є обсяг та динаміка ринку тієї продукції, яку,

як передбачається, буде виробляти підприємство прямого інвестування. ВВП та загальний рівень споживчих цін для інвесторів носить лише довідкове значення.

Враховуючи, що асортимент тільки продукції німецької компанії становить понад 500 позицій, є необхідним знайти певний матеріал, який би слугував індикатором для всієї галузі. Таким матеріалом справедливо було б вважати основне в'язуче – портландцемент. Пояснення дуже просте – дозування домішок до бетону розраховується «від маси цементу», засоби косметики бетону та гідроізоляції – від площі поверхні бетону, 70,0 % вартості 1 м³ бетону – цемент.

Показник споживання цементу говорить про обсяг та динаміку галузі будівництва загалом. Бачимо, що обсяг спожитого цементу в США втричі перевищує обсяг спожитого цементу в Німеччині (таблиця 1).

Таблиця 1

Обсяг ринку цементу в Німеччині, Ірландії, Україні та США за 2017–2020 рр.

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
<i>Німеччина</i>				
Споживання цементу, тис. тонн	235000	250000	268000	x
Населення, тис. чол.	820000	820000	820000	x
Виробництво цементу в розрахунку на 1 особу, тонн	0,29	0,30	0,33	x
Ціна 1тонни СЕМ I 42,5 R, \$, FCA, без ПДВ	x	x	x	81,00
<i>Ірландія</i>				
Виробництво цементу тис. тонн	40000	47000	50000	x
Населення, чтис. ол.	45000	45000	45000	x
Виробництво цементу в розрахунку на 1 особу, тонн	0,89	1,04	1,11	x
Ціна 1тонни СЕМ I 42,5 R, \$, FCA, без ПДВ	x	x	x	80,00
<i>Україна</i>				
Споживання цементу, тис. тонн	106000	122000	133712	x
Населення, тис. чол.	465000	465000	465000	x
Виробництво цементу в розрахунку на 1 особу, тонн	0,23	0,26	0,29	x
Ціна 1 тонни М-400, \$, FCA, без ПДВ	x	x	x	88,00
<i>США</i>				
Споживання цементу, тис. тонн	990000	994000	995000	x
Населення, тис. чол.	3000000	3000000	3000000	x
Виробництво цементу в розрахунку на 1 особу, тонн	0,33	0,33	0,33	x
Ціна 1тонни СЕМ I 42,5 R, \$, FCA, без ПДВ	x	x	x	98,00

Джерело: складено авторами за даними PAU brokerage [3]

Зважаючи на важливий показник виробництва цементу на 1 особу, можна припустити технологічну схожість будівельної галузі Німеччини та США, що свідчить про підвищення стандартів. Цікавим є відзначити, що Україна в цьому рейтингу займає почесне друге місце, що говорить про надзвичайну привабливість цієї галузі для іноземних інвесторів та можливості ефективно функціонувати на ньому у майбутньому.

Однак, будь-який рівень привабливості ринку може бути заблокованим відсутністю «правил гри» в країні цього ринку або дуже жорсткими «правилами гри». Уявлення про рівень державного втручання в економіку держав Вишеградської четвірки та України може дати наступна інформація, яка надана Всесвітнім банком з метою оцінки «простоти підприємництва» у 176 країнах світу.

Згідно з цим рейтингом Україна має дуже слабкі але, МС *Bauchemie* прийняла рішення інвестувати в нашу державу. Це підтверджує думку Дж. Даннінга [4], як автора, що «інвестиційний клімат» відіграє не першочергову роль. Зі сфери «інвестиційного клімату» інвесторів цікавлять відповіді на 3 ключових питання:

1. Чи можна у країні нерезиденту стати засновником юридичної особи або ж купити частку або 100,0 % активів іноземної компанії?

2. Чи можна вільно продавати продукцію від імені створеної юридичної особи? (в Україні – можна);

3. Чи можна здійснити репатріацію доходів іноземного інвестора? (в Україні – можна).

Тому найважливішими є фактори переваг власності та інтернаціоналізації концерну. Це є важливим побічним результатом цієї роботи. Ціни, якість і продуктивність факторів виробництва – це визначальний фактор для прийняття рішення про форму існування в країні-реципієнті. Найважливішим ресурсом на сьогодні є звичайно ж персонал. За результатами проведеного попереднього аналізу «жорсткості» трудового законодавства в Україні та державах Вишеградської Четвірки зробити висновок, що незважаючи на кризові явища в національній економіці ринок України залишається кваліфікованим та належним чином забезпечений трудовими ресурсами. При цьому трудове законодавство в цих державах як членів ЄС має більш високий рівень соціальної захищеності працівників, а також важлива роль нормотворчості належить до активної діяльності профспілок. В цьому контексті наявна в нашій державі законодавчо-нормативна база більш приваблива для інвестора з позиції прийняття та звільнення працівників. Тобто при ліквідації філії інвестор не несе фінансових зобов'язань перед звільненими працівниками.

Список використаних джерел:

1. *МС-Bauchemie URL: <https://www.mc-bauchemie.com/about/#/about-mc>*

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Український ринок бетону: 2017 і прогноз на 2020 рік (за даними PAU brokerage) URL: <https://baudata.com.ua/today/links/ukrainskiy-ryinok-betona-2017-i-prognoz-2020.html>

4. Dunning J.H. (2017) *Reappraising the Eclectic Paradigm in the Age of Alliance Capitalism*. *Journal of Internatioanal Business*. Vol.26. № 3. Pp. 461-493

Марія ЛИЗУН

*професор кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
д.е.н., професор*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ

Основним завданням будь-якої форми регіональної інтеграції є розширення сфери взаємної торгівлі, усунення перешкод вільного руху потоків капіталу, робочої сили, виробнича та наукова кооперація, що приводить до збільшення темпів економічного зростання, збалансованості та стійкості економічного розвитку [1]. При цьому ефективна регіональна інтеграція дозволяє сформувати стабільне, сприятливе і передбачуване політичне середовище, справедливий розподіл сил у світовій економіці та рівні можливості для розвитку. Крім того поглиблюється спеціалізація країн на світовій арені, що спонукає до активізації двосторонніх відносин, які зокрема проявляються в розвитку транскордонного співробітництва [2].

Розвиток транскордонного співробітництва є важливим елементом євроінтеграційної політики України. Тому багато дослідників, які займаються питаннями співпраці України та країн Вишеградської четвірки, вважають, що налагодження тісного співробітництва в рамках регіонів цих країн, пришвидшить євроінтеграційний поступ України.

Вперше термін «транскордонне співробітництво» з'являється в документі 106-ї Мадридської Конвенції про загальні принципи транскордонного співробітництва, де визначається як «... будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними

громадами або владою, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладення з цією метою необхідних угод для досягнення домовленостей». [3].

У Законі України транскордонне співробітництво визначено як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [4]. Транскордонне співробітництво передбачає розробку та впровадження регіонами сусідніх країн спільних програм у галузі економіки, довкілля, соціальної системи, культури, освіти та ін. Під впливом глобалізації та інтенсифікації розвитку інтеграційних процесів, розширення Європейського Союзу все більшого значення набувають нові учасники системи міжнародних відносин, серед яких варто виділити регіональні об'єднання.

Починаючи з 2014 р. Україна остаточно визначилася з напрямом свого зовнішньополітичного курсу та заявила про намір вступити до Європейського Союзу. Першим кроком на цьому шляху стало підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [5]. Крім того пріоритетним напрямком залишається співпраця з країнами Вишеградської групи в напрямку її посилення та можливої участі у цьому альянсі. Враховуючи євроінтеграційні наміри України, загострення російсько-українських відносин через анексію Росією Криму, підтримку нею терористичних угруповань та сепаратистські дії на Сході, назріла необхідність формування нової архітектури міжнародних відносин нашої країни, яка спонукає до переосмислення ключових напрямків співпраці з країнами Вишеградської четвірки. Зокрема, підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом дозволяє перейти від партнерства та співпраці до політичної асоціації та економічної інтеграції.

Варто відмітити, що сьогодні Вишеградська група є важливим регіональним утворенням, що продовжує функціонувати в рамках ЄС та структурно впливає на процес європейської інтеграції. Співпраця між членами В4 перш за все передбачає узгодження спільних позицій з різних питань, які згодом представляються на форумах ЄС.

Відносини України та країн Вишеградської четвірки активно розвиваються в напрямку посилення регіональної та транскордонної співпраці. Крім того транскордонне співробітництво є одним з основних пріоритетних напрямків співпраці в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства. Особливе значення при цьому мають питання формування відповідної прикордонної інфраструктури, розвиток вигідного економічного

співробітництва між прикордонними регіонами України та країнами Вишеградської групи, врегулювання руху робочої сили.

Транскордонне співробітництво України та країн В-4 відбувається у таких формах, як: діяльність єврорегіонів; дія програм сусідства; діяльність міжнародних регіональних організацій та асоціацій; міжрегіональна співпраця (угоди про транскордонне співробітництво).

Важливим завданням транскордонного співробітництва є подолання негативних наслідків периферійності прикордонних територій, які зазвичай знаходяться на значній відстані від центру країни, мають слабкий розвиток інфраструктури, що в загальному негативно впливає на соціально-економічний розвиток цих регіонів [6]. Крім цього транскордонне співробітництво усуває політичні та адміністративні бар'єри між сусідніми країнами, створює спільну соціальну, економічну та культурну інфраструктуру та сприяє економічному розвитку цих територій. Поряд з цим прикордонні території мають такі інвестиційні переваги:

- невеликі транспортні витрати всередині країни, пов'язані з експортом вітчизняних товарів на ринки сусідніх країн [7];
- прийнятні ціни на імпорт необхідних товарів з-за кордону;
- прискорення процесів, пов'язаних із впровадженням зарубіжного досвіду у сфері економічного, соціального та екологічного розвитку регіону;
- активна співпраця з суб'єктами господарювання іноземних держав, особливо держав-членів ЄС.

Розвиток транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації економічної діяльності на прикордонних територіях, що дозволяє підвищити їх конкурентоспроможність, зокрема забезпечуючи інтенсифікацію торговельних відносин.

Не зважаючи на досягнення в розвитку транскордонного співробітництва України та країн Вишеградської четвірки, цей напрямок залишається перспективним та потребує значних зусиль щодо поглиблення вже існуючих та створення нових транскордонних зв'язків. Оскільки у 2007 р. Європейська політика добросусідства була доповнена програмами транскордонного співробітництва, то розширення транскордонної співпраці України з країнами Вишеградської групи, може стати додатковим інструментом на шляху інтеграції нашої країни до Європейського союзу.

Список використаних джерел:

1. *Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., & Yevhen, S. The Dynamics of European Periphery. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2019. 41(4), 527-536. DOI: 10.15544/mts.2019.43*

2. Лизун М.В. *Архітектура сучасних процесів регіональної інтеграції. Економіка та суспільство. 2017. №13. С. 102-107. URL: http://economyand.societyin.ua/journal/13_ukr/17.pdf*
3. *Європейська конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 р. К., 1992. 13 с.*
4. Закон України «Про транскордонне співробітництво» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15/print1352146709979730>.
5. Ліщинський І.О., Лизун М.В. *Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. №2. С. 148-161.*
6. *Sokołowicz M., Lishchynskyy I. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. Comparative Economic Research. 2018.21(1), 45–65. DOI: 10.2478/ser-2018-0003*
7. Савельєв Є. В., Куриляк В. Є., Лизун М. В., Ліщинський І. О. *Концепція «Вишеградська четвірка + Україна»: реальність і перспективи. Вісник економічної науки України. 2019. №1 (36).*

Лариса САРКІСЯН

к.е.н., доцент кафедри світової економіки
Київського національного торговельно-
економічного університету

РОЗВИТОК СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Четверта промислова революція створює нові виклики при формуванні пріоритетів економічного розвитку країн як Вишеградської групи (В4), так і України. Поглиблення глобалізаційних процесів у економічних відносинах, активізація діяльності багатонаціональних компаній у впровадженні автоматизованих та інтегрованих технологій, відносне скорочення залежності від низькокваліфікованої робочої сили у промисловості є одними із ознакам зміни промислової епохи.

В умовах четвертої промислової революції (або Індустрії 4.0) здійснюється оцифрування традиційних галузей із використанням Інтернету речей,

Інтернету послуг та кібер-фізичні системи як джерела нових можливостей для бізнесу[1].

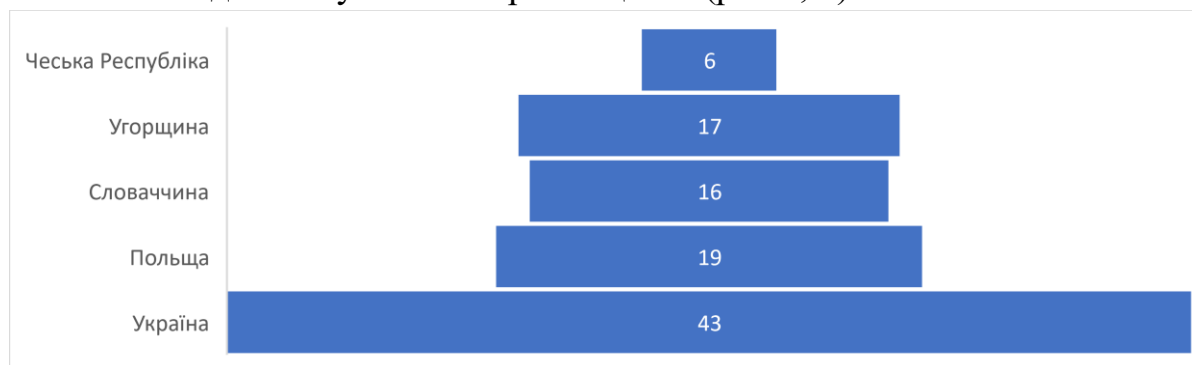
На думку представників ЮНІДО, висловленій на зустрічі, присвяченій впровадженню цифрових технологій в промисловості, Індустрія 4.0 матиме вплив на здійснення далекосяжних змін, і уряди повинні застосовувати найкращі практики для вирішення цих важливих проблем. Також, на вищезазначеній зустрічі серед загальних рекомендацій до урядів країн було виокремлено:

Створення цифрової інфраструктури (доступ до широкопasmового інтернету, кібербезпека, електронні послуги).

Створення стимулів для використання технологій, пов'язаних із Індустрією 4.0. (насамперед фіскальних).

Забезпечення відповідними рівнями навичок та дослідницьких можливостей (розвиток освітніх та наукових можливостей) [2].

Відповідно, уряди країн мають готуватись вже зараз до переходу до Індустрії 4.0. і впроваджувати із цією загальною метою комплексні заходи, здатні стимулювати бізнес-середовище до загальної модернізації та оцифрованості технологічних циклів. Для того, щоб оцінити поточний рівень готовності та вказати на прогалини, Всесвітній економічний форум у 2018 р. підготував звіт «Готовність до майбутнього виробництва» (рис.1, 2).

Рис. 1. Місце країн в рейтингу за структурою виробництва, 2018

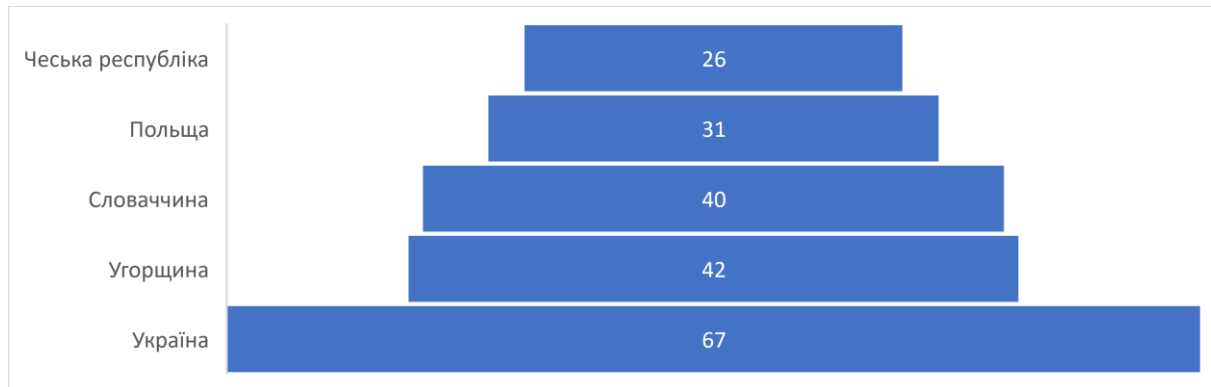
Джерело: побудовано автором за [3]

Здійснивши порівняльний аналіз готовності країн В4 та України, було зроблено висновок, що Україна є найменш готовою до здійснення переходу, як за структурою, так і за драйверами виробництва. В країнах В4- складність виробництва є основою структури виробництва, а людський капітал та глобальна торгівля є драйверами.

Що стосується впливу Індустрії 4.0. на економічні індикатори країн Вишеградської групи, зазначимо, що є висока залежність впровадження нових технологій від прямих іноземних інвестицій та загального економічного циклу (як в ЄС, так і світового).

Порівняно із середнім показником у ЄС (14,6%), частка обробної промисловості у ВВП значно вища у В4. З 23,1% у 2018 році Чехія мала другу найвищу частку в ЄС після Ірландії. Інвестиції суттєво зросли, але орієнтовані переважно на фізичний капітал. Продуктивність праці у виробництві зросла. З 2004 р. Продуктивність праці у виробництві майже подвоїлася у всіх країнах (у Словаччині зросло на 120%)[4].

Рис. 2. Місце країн в рейтингу за драйверами виробництва, 2018

Джерело: побудовано автором за [3]

На країни Вишеградської групи особливо вплине нова промислова революція. За дослідженнями McKinsey (2018), частка робочих місць, які, ймовірно, будуть автоматизовані у V4, вища за середній показник по ЄС[4]:

1. Це пов'язано зі значною часткою виробничого сектору у ВВП та високим ступенем передбачуваної фізичної роботи, пов'язаної з цим.

2. Темпи роботизації вже відносно високі, і нові впровадження будуть продовжуватись. З іншого боку, країни V4 все ще відстають у багатьох інших аспектах перехідного періоду (в тому числі, у розвитку людського капіталу та інвестиційної інфраструктури (особливо, у залученні венчурного інвестиційного капіталу)).

Країни V4 приділяють особливу увагу цифровій трансформації в цілому, та Індустрії 4.0. у міждержавному співробітництві. (рис.3).

Таким чином, сформовані підходи як з боку національних урядів країн V4, так є загальноєвропейських інститутів дозволяють на основі загально визнаних критеріїв та підходів зробити перехід до Індустрії 4.0 із найменшими втратами.

Що стосується України, існують певний набір перепон до розвитку Індустрії 4.0., а саме:

1. Відсутність відповідної інфраструктури (бізнес-парків, наукових лабораторій міжнародного рівня, інвестиційного середовища);

2. Повільність більшості представників великого промислово бізнесу у впровадженні технологічних нововведень;

3. Повільні темпи впровадження регуляторних змін щодо створення стимулів для переоснащення виробничих процесів;

4. Відсутність стимулів для розвитку інноваційних МСП.

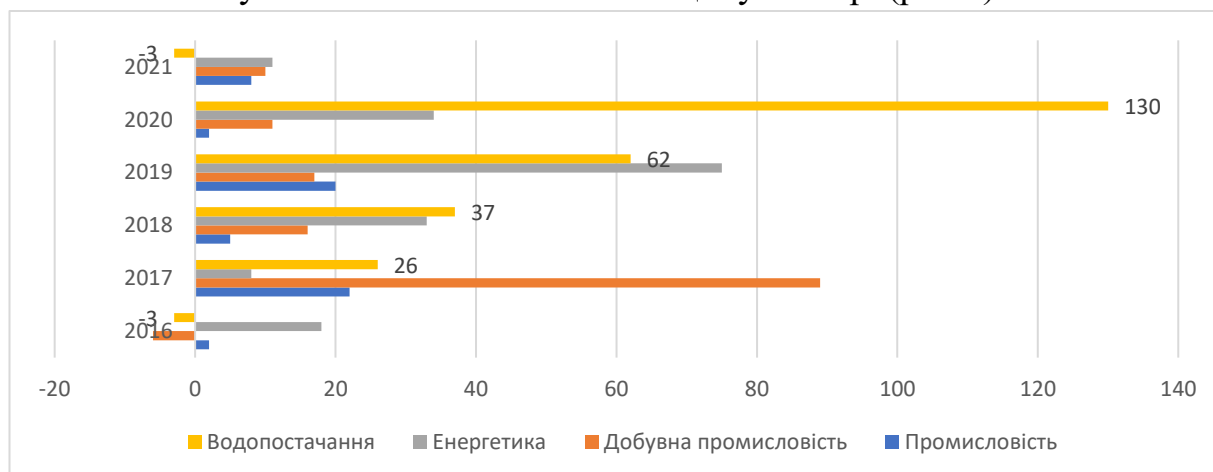
**Варшавська
цифрова декларація**
- документ, що
визначає
найважливіші
питання та вимоги
щодо цифрової
економіки (березень
2017):

- сприяння інноваціям,
- підготовка до мобільних послуг наступного покоління (5G),
- сприяння спільним дослідженням,
- підтримка МСП,
- підвищення ІКТ та цифрових навичок на всіх освітніх рівнях, поліпшення кібербезпеки, підтримка регіональних проєктів Індустрії 4.0,
- протидія невиправданам бар'єрам для вільного потоку даних, та розробка політики для поліпшення конфіденційності та захисту даних.

Рис. 3. Основні положення Варшавської цифрової декларації

Джерело: створено автором за [5]

Щодо нормативних документів, які формують регуляторне середовище впровадження Індустрії 4.0. в Україні, у поточному періоді прийняті на законодавчому рівні два наступні: «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» (17 грудня 2018, Постанова Кабінету Міністрів України); «Про електронні комунікації» (прийнятий Верховною Радою України 30 вересня 2020,). Результати опитування підприємств промисловості свідчать про істотне зниження очікуваних капітальних інвестицій у 2021 р. (рис.4).

Рис. 4. Очікувані зміни обсягу капітальних інвестицій під-в промисловості

Джерело: створено автором за [6]

Відповідно, незважаючи на виклики, пов'язані із пандемією у 2020 р., довгострокові наслідки неготовності уряду країни та бізнес-середовища (незважаючи на ряд сформованих ініціатив) до переходу до Індустрії 4.0. можуть створити суттєві перепони до інтеграції України в світові ланцюги створення вартості. Відповідно, активізація співробітництва України та країн В4, має

значний потенціал до формування економічних, технологічних та соціальних засад подальших промислових трансформацій.

Таким чином, доцільно розширити напрями співробітництва наступним чином:

- подальший розвиток багатосторонніх відносин між державами, в том числі із можливим приєднанням до «Варшавської декларації» щодо спільного розвитку цифрового простору (в тому числі, до реалізації програми «Регіональна стартап-платформа»);
- вивчення та адаптація досвіду країн Вишеградської групи щодо розвитку інфраструктури, яка сприяє впровадженню нових цифрових технологічних рішень у промисловості (в тому числі платформ для залучення венчурного капіталу);
- продовжувати розвивати спільні наукові та освітні проекти, із залученням інноваційного підприємництва (спільні наукові парки, бізнес-інкубатори, тощо);
- адаптація досвіду країн щодо розвитку цифрових навичок людського капіталу.

Список використаних джерел:

1. *Creating a Digital Agenda for Visegrad – Summary of an expert policy meeting. Retrieved from <https://www.aspeninstitutece.org/news-article/creating-a-digital-agenda-for-visegrad-summary-of-an-expert-policy-meeting/>*
2. *Creating a common approach to the digital economy and Industry 4.0. Retrieved from <https://www.unido.org/news/creating-common-approach-digital-economy-and-industry-40>*
3. *Readiness for the Future of Production Report 2018. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf*
4. *Transition to Industry 4.0 in the Visegrád Countries. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/eb052_en.pdf*
5. *Warsaw Digital Declaration. Retrieved from <https://digitalv4.eu/>*
6. *Державна служба статистики України. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

Олена БОРЗЕНКО

завідувач сектору міжнародних фінансових досліджень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», д.е.н., професор

Тамара ПАНФІЛОВА

провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», к.е.н., с.н.с.

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ КРАЇН V4 ТА ВСІХ КРАЇН ЄС

Глобальна фінансово-економічна криза 2007-2008 рр. актуалізувала серйозні виклики перед багатьма європейськими урядами, у тому числі країн Вишеградської групи (V4). Основні занепокоєння були пов'язані зі здатністю національних адміністрацій мати змогу обслуговувати державний борг, вживати необхідних заходів для того, щоб державні витрати були контрольованими, водночас мали змогу сприяти економічному зростанню. Проте «слабкі місця» у рамках економічного та фіскального нагляду спровокували боргову кризу країн єврозони 2011-2012 рр. Відповідно, був вжитий широкий спектр заходів щодо посилення стійкості фінансів бюджетної сфери наднаціонального та національного рівня. Зокрема запроваджено більш тісну координацію економічної політики шляхом посилення бюджетного нагляду в рамках Пакту стабільності та зростання, нової процедури управління у сфері макроекономічних дисбалансів та інтегрований нагляд у формі Європейського семестру. Було створено абсолютно нові фінансові інститути, серед яких – Європейський механізм стабільності (ESM).

В контексті досвіду стабілізації державних фінансів, важливим є розгляд процедури надмірного бюджетного дефіциту (ПНБД), яку проводили країни Вишеградської групи. Комісія ЄС ініціювала ПНБД проти Угорщини в 2004 р, а в 2009 р. – проти всіх країн V4. Причинами стали надмірні державні витрати в період глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Слід зазначити, що фіскальні системи країн V4 відрізняються від країн ЄС-15 (до 2004 р.). Незважаючи на те, що видаткова частина бюджету в цих країнах досить велика, частка держвитрат у ВВП є дещо меншою, ніж у більш розвинених країнах [1]. У дохідній частині набагато більш значна частка непрямого оподаткування. В цілому ключові показники країн Вишеградської групи в податково-бюджетній сфері (відношення держвидатків до ВВП, податкове навантаження тощо) виявляються не вищими середньоевропейського рівня.

Слід зауважити, що рівень дефіциту бюджету в країнах Вишеградської групи в 2009 р. був дійсно досить високий (табл. 1). Дефіцити Польщі і

Словаччини дещо перевищували середньоєвропейський показник (6,6%). Скорочення бюджетних дефіцитів в країнах Вишеградської групи не було гострою необхідністю. Але, як і більшість інших держав ЄС, через жорстку позицію наднаціональних органів влади вони були змушені піти на консолідацію національних бюджетів.

Таблиця 1

Динаміка дефіциту/профіциту бюджету країн-членів ЄС та єврозони у 2008-2019 рр.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС - 27 країн (з 2020)	-2,0	-6,0	-6,0	-4,1	-3,6	-2,9	-2,4	-1,9	-1,3	-0,8	-0,4	-0,6
єврозона - 19 країн (з 2015)	-2,2	-6,2	-6,3	-4,2	-3,7	-3	-2,5	-2	-1,5	-1,0	-0,5	-0,6
Угорщина	-3,8	-4,8	-4,5	-5,2	-2,3	-2,6	-2,8	-2	-1,8	-2,5	-2,1	-2,0
Словаччина	-2,5	-8,1	-7,5	-4,5	-4,4	-2,9	-3,1	-2,7	-2,5	-1,0	-1,0	-1,3
Польща	-3,6	-7,3	-7,4	-4,9	-3,7	-4,2	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7
Чехія	-2,0	-5,5	-4,2	-2,7	-3,9	-1,2	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3

Джерело: складено за даними Євростату: General government deficit/surplus [TEC00127]. Eurostat. URL: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=tec00127>

Країни регіону проводили консолідації бюджету різними способами. Консолідація в Угорщині (наймасштабніша з усіх в групі) більшою мірою базувалася на скороченні витратних статей бюджету. Для Польщі та Словаччини був характерний змішаний варіант консолідації (скорочення витрат і збільшення доходів). Однак Словаччина більше покладалася на збільшення податків. Консолідація в Чехії в основному спиралася на непрямі податки та скорочення державних інвестицій, при цьому розмір консолідаційного пакету був більшим, ніж в Польщі та Словаччині [1]. Спільною рисою всіх консолідаційних пакетів стала значна опора на непрямі податки. Надходження від них зросли у всіх країнах Вишеградської групи. Загальним стало зростання надходжень від внесків до системи соціального страхування: за рахунок збільшення ставок, розширення бази оподаткування або практично повної (як це сталося в Угорщині) або частковою (Польща) націоналізації пенсійної системи. Останнє, свідчить про недостатність і неефективність заявлених заходів по консолідації як в Угорщині, так і в Польщі.

Прийняття Пакту стабільності та запровадження Європейського семестру сприяли послідовному зменшенню показника співвідношення державний борг/ВВП: якщо у 2008-2014 рр. сукупний борг країн ЄС-27 збільшився з 64,9% до 86,5% від ВВП, то у 2019 р. величина показника становила вже 77,8% (табл. 2). У країнах єврозони цей показник збільшився з 69,6% до 84,1%. Проте серед

країн ВГ лише Угорщина протягом усього аналізованого періоду має показник, вищий за 60%, але нижчий за середній по ЄС-27.

Таблиця 2

Динаміка валового боргу загального уряду країн-членів ЄС-27 та Вишеградської групи у ВВП протягом 2008-2019 рр., %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС - 27	64,9	75,7	80,5	81,8	84,7	86,4	86,6	84,7	84	81,6	79,6	77,8
єврозона	69,6	80,2	85,8	87,7	90,7	92,6	92,8	90,9	90	87,8	85,8	84,1
Угорщина	71,8	78,2	80,6	80,8	78,6	77,4	76,8	76,2	75,5	72,9	70,2	66,3
Словаччина	28,6	36,4	41,0	43,5	51,8	54,7	53,5	51,9	52	51,3	49,4	48,0
Польща	46,7	49,8	53,5	54,5	54,1	56,0	50,8	51,3	54,3	50,6	48,8	46,0
Чехія	28,3	33,6	37,4	39,8	44,5	44,9	42,2	40,0	36,8	34,7	32,6	30,8

Джерело: складено за даними Євростату: General government gross debt [SDG_17_40]. URL: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=sdg_17_40&lang=en

Наведені дані дозволяють говорити про те, що серед країн Вишеградської групи лише Угорщина не дотримується Маастріхських критеріїв конвергенції.

Важливим для показником, який відбиває реальну соціально-економічну ситуацію в країні, є ВВП на душу населення у поточних цінах. Дані таблиці 3 дозволяють встановити, що для країн-членів V4 динаміка ВВП на душу населення відбиває глобальну кризу 2008-2009 рр. і незначно – боргову кризу 2011-2012 рр. деяким зниженням показника. Усі країни ВГ продемонстрували більш високі темпи зростання показника, ніж країни ЄС-27 в цілому та країни єврозони. Лідером є Словаччина (у понад 2,6 разу), аутсайдером – Угорщина (1,8 разу).

Таблиця 3

Динаміка ВВП на душу населення в країнах ЄС у поточних цінах, євро

	2008	2009	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Приріст 2019/ 2004,%
ЄС - 27	25 260	24 050	25 640	25 740	26 000	26 550	27 460	28 160	29 280	30 230	31 160	147,1%
єврозона	28 880	27 750	29 170	29 210	29 440	30 070	31 020	31 790	32 900	33 900	34 820	139,4
Чехія	15 540	14 260	15 740	15 470	15 170	15 000	16 080	16 790	18 330	19 850	20 990	221,9
Словаччина	12 230	11 830	13 210	13 610	13 750	14 080	14 710	14 920	15 540	16 440	17 210	266,4
Польща	9 600	8 240	9 860	10 070	10 190	10 630	11 190	11 110	12 170	12 960	13 870	256,8
Угорщина	10 780	9 420	10 230	10 080	10 310	10 750	11 450	11 830	12 960	13 910	14 950	180,3

Джерело: складено за Main GDP aggregates per capita [NAMA_10_PC]

Показовим є зростання показника питомої ваги ВВП на душу населення в окремій країні до середньої величини ВВП на душу населення країн ЄС-27 (табл. 4). Лідером V4 за цим показником є Чехія, яка за підсумками 2019 р. досягла величини 67,4% проти 44,7 у 2004 р. Проте більш високу динаміку

продемонструвала Словаччина – 55,2% проти 30,5%. Величина показника для Угорщини та Польщі не перевищила 50% середньоєвропейського рівня.

Таблиця 4

Динаміка питомої ваги ВВП на душу населення в країнах ВГ від середньоєвропейського рівня ЄС-27, % протягом 2004-2009 р.

	2004	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ЄС - 27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Єврозона	117,9	114,3	115,4	114,3	113,8	113,5	113,2	113,2	113	112,9	112,4	112,2	111,7
Чехія	44,7	61,5	59,3	60,3	61,4	60,1	58,4	56,5	58,6	59,6	62,6	65,6	67,4
Словаччина	30,5	48,4	49,2	50,4	51,5	52,9	52,9	53	53,6	53	53,1	54,4	55,2
Угорщина	39,1	42,7	39,1	40	39,9	39,1	39,7	40,5	41,7	42	44,3	46,0	48,0
Польща	25,5	38	34,3	37,8	38,5	39,1	39,2	40	40,8	39,5	41,6	42,9	44,5

Джерело: складено за Main GDP aggregates per capita [NAMA_10_PC]

Розгортання сучасної кризи спонукало керівні органи ЄС та уряди країн-членів щодо коригування бюджетного процесу. 6 квітня 2020 р. Єврокомісія надала настанови щодо впорядкування формату та змісту національних програм стабільності та конвергенції на 2020 р. (SCPs) у світлі виняткових обставин, пов'язаних з пандемією covid-19, та суворими обмеженнями, у яких перебувають держави-члени. Ці настанови відповідають вимогам Регламенту 1466/97 [2]. Протягом березня-квітня 2020 р. країни ЄС прийняли низку коригуючих документів, серед яких – оновлені програми стабілізації (Stability Programme), національні програми реформ (National Reform Programme), програми конвергенції (Konvergens program 2020).

У листопаді 2020 р. був оприлюднений Європейський економічний прогноз. Осінь 2020, у якому зазначено, що «невизначеність та ризики залишаються надзвичайно великими. Існує підвищений ступінь невизначеності навколо економічних перспектив, пов'язаних з еволюцією пандемії, а також реакцій політики та змін поведінки економічних агентів» [3]. Загалом, прогнозувалося, що ВВП ЄС 2020 року скоротиться на 7,5%, а у 2021 р. відновиться на 4% (табл. 5).

Таблиця 5

Прогноз окремих макроекономічних показників країн ВГ на 2020-2021 рр.

	Реальний ВВП			Рівень Безробіття			Поточний рахунок			Баланс бюджету		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ЄС-27	-7.4	4.1	3.0	7.7	8.6	8.0	2.5	2.5	2.7	-8.4	-6.1	-4.5
єврозона	-7.8	4.2	3.0	8.3	9.4	8.9	2.6	2.6	2.8	-8.8	-6.4	-4.7
Словаччина	-7.5	4.7	4.3	6.9	7.8	7.1	-3.1	-1.6	-0.9	-9.6	-7.9	-6.0
Чехія	-6.9	3.1	4.5	2.7	3.3	3.2	-2.3	-2.0	-1.5	-6.2	-4.7	-3.7
Угорщина	-6.4	4.0	4.5	4.4	4.4	3.9	-1.1	-0.3	-0.3	-8.4	-5.4	-4.3
Польща	-3.6	3.3	3.5	4.0	5.3	4.1	1.8	1.5	1.1	-8.8	-4.2	-3.0

Джерело: [3, р 1].

Очікувалося, що дефіцит загального уряду єврозони 2020 року суттєво збільшиться (приблизно на 8%) до 8¾% ВВП. Це погіршення відображає роботу автоматичних стабілізаторів та значні дискреційні фіскальні заходи, що застосовуються для пом'якшення негативного впливу пандемії COVID-19 на тлі активації загальної статті про вилучення Пакту про стабільність. Відбиваючи сплеск дефіциту, сумарне відношення боргу до ВВП єврозони зросте приблизно на 15% 2020 року, досягнувши майже 102%, і продовжуватиме зростати приблизно на 1 в. п. кумулятивно протягом 2021 та 2022 років.

Список використаних джерел:

1. Комиссарова Ж.Н., Сергеев Е.А. Процедура чрезмерного дефицита бюджета в странах Вишеградской группы. Вестник РУДН. Серия: Экономика. 2018. Т. 26. № 2. С. 246—257.

2. 2020 European Semester: National Reform Programmes and Stability/Convergence Programmes. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-timeline/national-reform-programmes-and-stability-convergence-programmes/2020-european-semester_en

3. European Economic Forecast. Autumn 2020. European Commission's. Institutional Paper 136. November 2020. 224 p.

Олена БУЛАТОВА

перший проректор Маріупольського державного
університету, д.е.н, професор

Олександр КАРПЕНКО

аспірант Маріупольського державного
університету

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Зовнішній прояв інтеграційної складової стратегії розвитку ЕУ пов'язаний з поширенням інтеграційної взаємодії з країнами-сусідами об'єднання, в першу чергу через реалізацію європейської політики сусідства, а також з розвитком трансконтинентальної інтеграційної взаємодії за участю ЄС для забезпечення високої міжнародної конкурентоспроможності об'єднання в світовій економіці. Одним з векторів реалізації політики сусідства виступає Східне партнерство (з 2009 року), розвиток якого спрямований на поглиблення відносин між ЄС та країнами-сусідами, заснованими на взаємній прихильності загальним цінностям, шляхом сприяння з боку ЄС впровадженню реформ (економічних, політичних) у країнах партнерах.

Східне партнерство має багатосторонній характер. Стабілізація є основним політичним пріоритетом оновленої політики Східного партнерства (2015). У свою чергу, стабілізація має три виміри: політичний (верховенство права, громадянське суспільство, демократія, належне урядування), економічний (реформи, що забезпечують імплементацію Угоди про всеосяжну та поглиблену зону вільної торгівлі, наближення до європейських та міжнародних стандартів) та безпековий (реформування безпекового, спільна взаємодія у сферах безпеки). Політика програм Східного партнерства забезпечила поглиблення економічної інтеграції між ЄС та Україною, між якими створено всеохоплюючу зону вільної торгівлі, запроваджено безвізовий режим. Практична реалізація програм Східного партнерства сприяла активізації торгівлі між Україною та ЄС, гармонізації національних та європейських стандартів.

Інтеграція України до світового господарства зумовлює значний вплив зовнішнього сектора на розвиток національної економіки. Рівень відкритості національної економіки, який є прямим наслідком політики лібералізації, безпосередньо пов'язаний із сферою національних інтересів. Посилення імпоротної залежності від зовнішніх ринків, втрата робочих місць на національному ринку негативно позначаються на економічній динаміці.

Зовнішньоторговельна складова зумовлює розвиток конкурентного механізму в країні, сприяє раціональному використанню наявного ресурсного

потенціалу, позитивним структурним зрушенням національного господарства Національні уряди активно застосовують широкий інструментарій задля забезпечення економічного зростання та відповідного рівня конкурентоспроможності своїх економік при одночасному забезпеченні національної безпеки, що актуалізує дослідження зовнішньоторговельної складової національної безпеки.

Зовнішньоторговельна складова безпеки залежить від ефективності зовнішньоторговельної діяльності країни, це, у свою чергу, значною мірою визначає умови формування рівня конкурентоспроможності. Слід зазначити, що достатньо високий рівень конкурентоспроможності є передумовою формування безпекового середовища. Врахування конкурентних переваг та потенційних напрямів їх посилення дозволить забезпечити зростання рівня ефективності зовнішньоторговельної діяльності, формування достатнього рівня відкритості економіки, оптимального рівня її спеціалізації в системі міжнародного поділу праці, що в свою чергу сприятиме підвищенню рівня зовнішньоторговельної безпеки країни.

Для оцінки зовнішньоторговельної складової розвитку національної економіки запропоновано використання відповідної системи зовнішньоторговельних індикаторів, що можуть виступати в якості чинників економічної безпеки. Відповідно, зміна визначених індикаторів (у відповідному напрямку) може ідентифікувати загрози (ризики) зовнішньоторговельній безпеці як складової економічної безпеки країни. Пропонується наступна система індикаторів впливу на зовнішньоторговельну безпеку: експорт товарів та послуг до ВВП, % (I_1), імпорт товарів та послуг до ВВП, % (I_2), індекс стану балансу, % (I_3), експорт товарів та послуг до світового експорту, % (I_4), імпорт товарів та послуг до світового імпорту, % (I_5), зовнішньоторговельний оборот на душу населення, дол. (I_6), коефіцієнт випередження зростання експорту над імпортом, % (I_7), індекс умов торгівлі (I_8), індекс концентрації експорту (I_9), індекс диверсифікації експорту (I_{10}), високотехнологічний експорт до ВВП, % (I_{11}). Зазначені індикатори можуть визначити структуру інтегрального індексу зовнішньоторговельної складової економічної безпеки

Експортна квота України за аналізований період коливалась в межах 42,96% (2013) – 52,6% (2015), що в середньому на 13% вище середнього по ЄС та на 61% вище середньосвітового показника. Імпортна квота варіювалась в діапазоні 51,09% (2010) - 56,43%(2011), що в середньому на 36% вище середнього по ЄС та на 86% вище середньосвітового показника. За показниками відкритості економіка України є достатньо відкритою та, одночасно, залежною від імпорту (табл.1.). Слід зазначити, що 2/3 українського експорту становлять товари первинної обробки або взагалі сировина, тоді як понад половини національного імпорту становить готова продукція.

Динаміка показників відкритості економіки

Країна	Експорт товарів та послуг, % до ВВП					Імпорт товарів та послуг, % до ВВП				
	2010	2012	2014	2016	2018	2010	2012	2014	2016	2018
ЄС28	38,37	42,19	42,56	42,85	44,77	37,33	39,99	39,66	39,49	41,86
у т.ч. Польща	40,06	44,44	47,57	52,19	55,59	42,05	44,88	46,13	48,16	52,15
Чехія	66,03	76,17	82,55	79,56	78,47	62,94	71,37	76,18	71,84	72,07
Угорщина	81,75	86,32	87,42	87,15	84,94	76,45	79,55	81,07	78,40	80,57
Словаччина	77,32	91,04	91,52	93,73	96,22	77,63	85,52	86,70	90,78	94,20
<i>Україна</i>	<i>47,05</i>	<i>47,72</i>	<i>48,59</i>	<i>49,30</i>	<i>45,21</i>	<i>51,09</i>	<i>56,37</i>	<i>52,10</i>	<i>56,22</i>	<i>53,81</i>
Світ	28,97	30,63	30,18	28,48	30,11	28,16	29,95	29,60	27,65	29,34

Джерело: розраховано за даними <https://data.worldbank.org/>

Індекси стану балансу (табл.2.), що не перевищують 100%, свідчать про неефективність зовнішньої торгівлі України, від'ємне сальдо та мають останніми роками (2015-2018 рр.) негативну тенденцію до зменшення. В країні сформувався стан хронічного дефіциту торгового балансу: 2015 рік - 3,4 млрд дол. США, 2016-й - 6,9 млрд; 2017-й - 9,6 млрд.дол., 2018-й - 11,29 млрд.дол.. Показник зовнішньоторговельного обороту на душу населення є невисоким (в середньому за період 3056 дол. на душу), що в 9,5 разів менше за середній рівень по ЄС та в 2 рази менше за середньосвітовий рівень

Таблиця 2

Динаміка показників інтенсивності торгівлі

Країна	Індекс стану балансу, %					Зовнішньоторговельний оборот на душу, дол.				
	2010	2012	2014	2016	2018	2010	2012	2014	2016	2018
ЄС28	102,8	105,6	107,3	108,5	107,6	25659	28295	30458	27250	32606
у т.ч. Польща	95,2	99,0	103,1	108,4	106,6	10345	11743	13444	12475	16617
Чехія	104,9	106,7	108,4	110,7	108,9	25546	29109	31340	27953	34694
Угорщина	106,9	108,5	107,8	111,2	105,4	20746	21428	24003	21510	26730
Словаччина	99,6	106,4	105,6	103,3	102,1	25918	30826	33275	30454	36995
<i>Україна</i>	<i>92,1</i>	<i>84,7</i>	<i>93,3</i>	<i>87,7</i>	<i>84,0</i>	<i>2915</i>	<i>4026</i>	<i>2980</i>	<i>2203</i>	<i>2928</i>
Світ	-	-	-	-	-	5394	6324	6469	5543	6522

Джерело: розраховано за даними <https://data.worldbank.org/>

Показники вагомості країни в системі світової торгівлі незначні та при цьому характеризуються тенденцією до скорочення в експорті та незначному зростанню в імпорті. За винятком 2014-2015 рр. фактором ризику зовнішньоторговельній безпеці є випереджальне зростання імпорту над експортом, однак темпи випередження у 2016-2018 рр. скорочується.

Умови торгівлі для країни протягом 2012-2018 рр. постійно погіршуються, про що свідчать значення відповідного індексу менше за 100% (табл.4). Частка високотехнологічного експорту за аналізований період коливається в межах 5% (2011) – 5,52% (2015), що в середньому в 3 рази менше середньосвітового показника. Незважаючи на те, що індекс концентрації експорту в 2 рази більший

за середнє значення по ЄС, він є незначним (близьким до 0), що свідчить про достатньо широкий спектр товарів, що експортуються.

Таблиця 3

Динаміка показників вагомості в структурі світової торгівлі

Країна	Експорт товарів та послуг, % до світового					Імпорт товарів та послуг, % до світового				
	2010	2012	2014	2016	2018	2010	2012	2014	2016	2018
у т.ч.Польща	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2
Чехія	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Угорщина	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,45	0,5	0,5
Словаччина	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
ЄС28	34,5	32,2	33,6	34,7	34,6	34,6	31,5	32,2	32,7	32,8
Україна	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Світ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано за даними <https://data.worldbank.org/>

Щодо індексу диверсифікації, то він в 3 рази більший за середній рівень по ЄС, близький до індексів країн, що розвиваються, та свідчить про суттєві відмінності в структурі експорту порівняно зі світовою структурою.

Таблиця 4

Динаміка умов та якості торгівлі

Країна	Високотехнологічний експорт, % ВВП					Індекс умов торгівлі (база 2010)			
	2010	2012	2014	2016	2018	2012	2014	2016	2018
ЄС28	17,58	17,45	17,40	18,21	16,27	96,83	98,67	101,61	99,19
у т.ч.Польща	7,72	7,89	10,25	11,04	10,60	95,94	96,77	98,66	96,25
Чехія	17,87	18,59	17,40	16,99	19,63	98,58	99,96	101,82	100,40
Угорщина	25,90	21,20	16,68	17,71	16,94	100,17	102,73	104,84	105,43
Словаччина	7,35	9,57	11,13	10,74	10,63	97,40	99,54	100,02	101,75
<i>Україна</i>	<i>5,00</i>	<i>6,91</i>	<i>7,53</i>	<i>7,22</i>	<i>5,41</i>	<i>92,71</i>	<i>89,14</i>	<i>81,53</i>	<i>82,52</i>
Світ	20,56	19,03	19,09	20,04	17,87	100,25	100,44	100,61	101,37

Джерело: розраховано за даними <https://unctadstat.unctad.org>

Таким чином, можна зазначити, що серед основних факторів загроз зовнішньоторговельній безпеці України є високий ступінь імпортової залежності, більш інтенсивне випереджальне зростання обсягів імпорту над експортом, від'ємне торговельне сальдо, низький порівняно з європейськими країнами рівень інтенсивності торгівлі, погіршення умов торгівлі за рахунок зростання імпорتنих цін більш швидкими темпами щодо цін експорту, суттєві відмінності в структурі експорту порівняно зі світовою структурою, низька якість експорту.

Запропоновано наступний інструментарій оцінки зовнішньоторговельної складової безпеки, що передбачає реалізацію наступних етапів: визначення структури інтегрального індексу (визначення системи індикаторів); вибір способу стандартизації вхідних параметрів та включення до відповідних інтегральних індексів; визначення вагомості індикаторів; вибір форми

агрегування інтегрального індексу та проведення відповідних розрахунків інтегрального індексу із подальшою інтерпретацією. Відповідно, формула розрахунку інтегрального індексу зовнішньоторговельної складової безпеки з урахуванням вагомості вищенаведених індикаторів буде мати наступний вигляд:

$$SI = I_1^{0,04} * I_2^{0,04} * I_3^{0,11} * I_4^{0,07} * I_5^{0,07} * I_6^{0,11} * I_7^{0,07} * I_8^{0,14} * I_9^{0,11} * I_{10}^{0,14} * I_1^{0,11} \quad (1)$$

Використовуючи офіційні дані Державного комітету статистики України, проведено апробацію запропонованої методики та розраховано інтегральний індекс зовнішньоторговельної складової безпеки української економіки.

Таблиця 5

Динаміка індексів безпеки України

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Інтегральний індекс, SI	68,03	68,83	70,27	69,26	69,43	68,58	67,84	67,83	67,93

Джерело: розраховано за даними <http://www.ukrstat.gov.ua>

Грунтуючись на методиці багатовимірною (інтегрального) оцінювання, доведено, що у сучасних умовах основними факторами загроз зовнішньоторговельній безпеки України є високий ступінь імпортової залежності, випереджальне зростання обсягів імпорту над експортом, від'ємне торговельне сальдо, низький порівняно з європейськими країнами рівень інтенсивності торгівлі, погіршення умов торгівлі за рахунок зростання імпорتنих цін більш швидкими темпами щодо цін експорту, суттєві відмінності в структурі експорту порівняно зі світовою структурою, низька якість експорту.

Список використаних джерел:

1. *Eastern Partnership - Focusing on key priorities and deliverables Joint Staff Working Document Brussels, 15.12.2016 SWD(2016) 467 final http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/PDF2_Eng.pdf*
2. *Handbook on Constructing Composite Indicators. Methodology and user guide. OECD, 2008. 158 p.*

Alena ANDREJOVSKÁ

Associate Professor, Technical University of Kosice,
Slovakia

Jozef GLOVA

Associate Professor, Technical University of Kosice,
Slovakia

Oksana TULAI

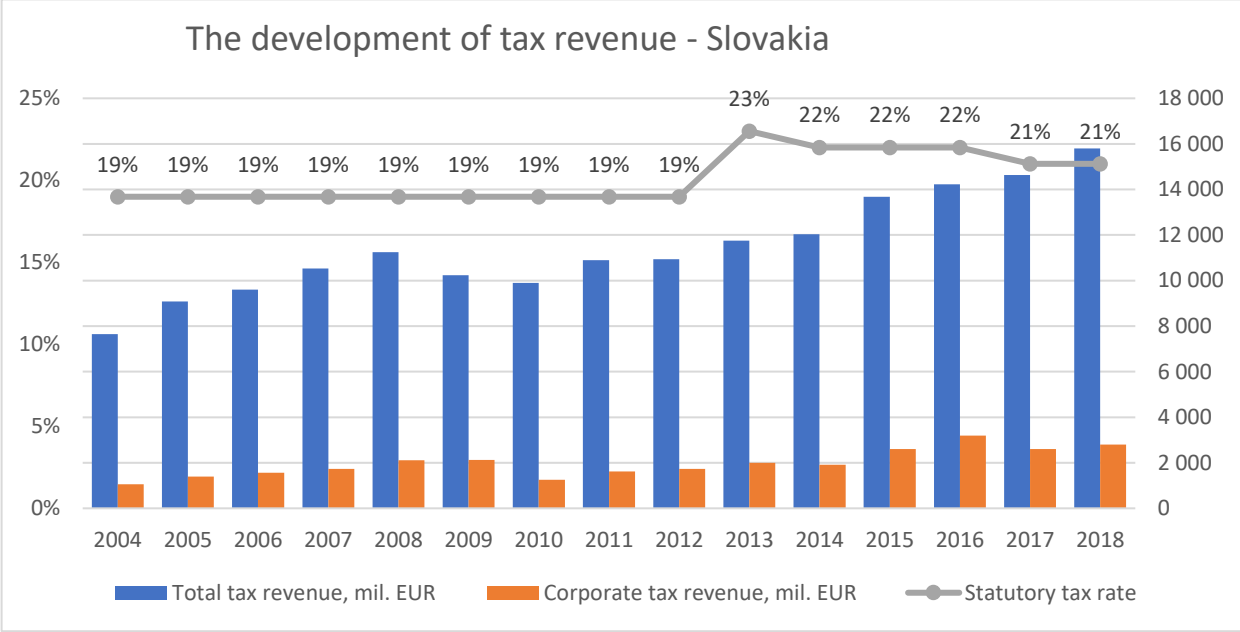
D.Sc. in Economics, Professor, West Ukrainian
National University, Ukraine.

THE IMPACT OF CORPORATE TAXATION ON INVESTMENT CLIMATE FORMATION IN SLOVAKIA AND UKRAINE

To investors who plan to invest in a country, the significant indicator is the effective tax rate, which provides information to them about tax burden (Nicodeme, 2001). As Bayer (2011), Gupta (2007) and Bird et al. (2008) state, it is important to monitor the overall tax burden because it represents the size of the company's taxation. In other words, the tax burden is the proportion of tax paid to total company income or profit in a country. Although the legislation sets the statutory tax rate, and in some countries also the reduced tax rate, tax burden from a broader view should be considered. Baker and McKenzie (1999) and Barrios et al. (2014) state that the inappropriateness of the use of statutory rates as an objective indicator in monitoring and subsequent comparison of corporate taxation led to the derivation of an effective tax rate. It clearly has better reporting capacity than the statutory rate. Tax differences from foreign investment analysis have suggested that companies may have a significant incentive to change their behaviour to minimize their overall tax burden. Also, the effective tax rate is a better choice for an analysis of the potential impact of investment strategies. Giannini and Maggiulli (2002) state that the parent company uses the most efficient source of financing the subsidiary in all countries. However, on the other hand, a more efficient source of financing a subsidiary is by introducing some more sophisticated financial measures. In both cases, the effective tax rate of international investments drops markedly.

The most important indicator influencing tax burden is the statutory tax rate. Although this is the first indicator that is considering decisions on the implementation of business activities, it does not give an objective view of the tax burden. Since 2004 when Slovakia entered the EU, the development of the statutory tax rate has significantly changed. In that time, it was introduced a flat tax system to increase foreign capital inflow and to limit tax evasion. The tax rate was set at 19% until 2012. In 2013, the tax rate increased by 4% at 23%. The government effort was to raise tax

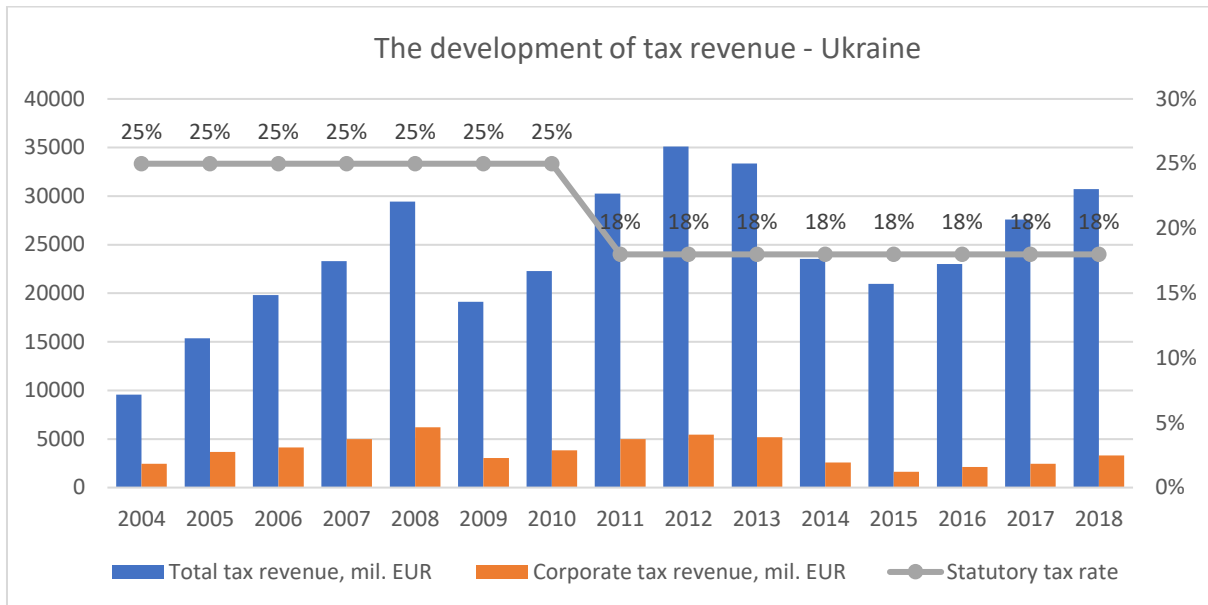
revenue in the public budget to reduce the deficit of public finance under 3% of GDP. This aim was fulfilled, and total tax revenue reached a level of 1,7 bills. EUR, representing around a 7% increase compared to 2011. In the analysed period, the tax expenditure growth rate was around 10%. Corporate tax revenue ranged from 12 to 22% of total tax revenue. In 2015, the tax rate decreased by 1% in 22%, and in 2017, the tax rate reduced again to 21%. This reduction was intended to create assumptions for the improvement of the business environment and should motivate pay taxes. However, this government measurement was criticized with an argument that it was only a small reduction of 1%. Consequently, the tax rate at 21% caused a reduction in corporate revenue at 21% at level 2,6 bills. EUR (Fig. 1).

Figure 1: The development of tax revenue in Slovakia

Source: own processing according to The Ministry of Finance of Slovak Republic

Ukraine changed corporate tax rate only once, in 2011, from 25% to 18%. This reduction should overcome the crisis in the economy that was caused by a reduction in investment activity and a reduction in capital accumulation by companies in the real economic sector. Despite the changes made in the tax system, this situation has not yet been eliminated. The Ukrainian budget consists 80% of the tax revenue of which the most significant is corporate tax. The ratio of corporate revenue to total tax revenue declined in the period, while in 2004, it was the highest value of 26%. In 2009, there was the biggest change in corporate rates in comparison with the previous year. While in 2008 corporate revenue represented 6,2 bills. EUR of total tax revenue at the level of 29 bills. EUR, in 2009 corporate revenue decreased by more than half, at 3 bills. EUR of 19 bills. EUR total tax revenue. This reduction was a consequent of the global financial crisis, which caused a reduction of foreign demand and, particularly, a reduction of production volume in the export-oriented economic sector (Fig.2).

Figure 2: The development of tax revenue in Ukraine

Source: own processing according to The Ministry of Finance of Ukraine

The development of corporate tax revenue was accompanied not only by exports, but also by a reduction in the number of companies. In 2014-2015, the number of companies decreased on average by 10% per year. More than 50% of corporate revenue was paid by private enterprises, 20% by foreign companies and companies with the participation of foreign capital, the rest 14% was paid by government companies. Based on this analysis, the statement that the development of statutory tax rate does not have a significant impact on the development of corporate taxes can be formulated. The statutory tax rate is not the only indicator that influences investment decision making, but it also is quite important information in the calculation. A progressive corporate tax rate has rather a negative impact on entrepreneurs and does not motivate them to create higher earnings. Too high tax rate contributes to the development of the shadow economy and tax evasion. That leads to a reduction in government tax revenue.

The determination of the level of the statutory tax rate is a difficult process because it is necessary to find a balance between the state needs and the investor needs. The state efforts to increase revenue in the state budget constantly and to regulate the economic situation in a country. On the other hand, investors try to find such a country, where they pay the corporate tax as low as possible. However, the solution is not to find a country with the lowest statutory tax rate, which does not guarantee the lowest taxation automatically but to find a country with the lowest effective tax rate. For investors, it not only means the lowest percentage that they have to pay from the tax base but also lower inflation rate, interest rates on capital, more favourable conditions of depreciation of long-term assets, as well as other factors which are taken into account in the calculation of the effective tax rate. The first part of the empirical research evaluated the development of the statutory tax rate, total tax revenue and corporate tax revenue in Slovakia and Ukraine. The development of statutory tax rate was monitored

from 2004 when Slovakia became the Member of the EU and realized the significant tax reform. In that time, there was introduced the flat tax system in Slovakia, which should bring more foreign capital to the country and eliminate tax evasion, which did not happen. The tax rate was determined at the level of 19%, and until 2020 went through fluctuations of the increase and subsequently was reduced to the original 21%. The corporate tax revenue ranged from 12 to 22% of the total tax revenue during the whole monitored period.

During the period, Ukraine changed corporate tax rate only once in 2011 when it decreased from 25% to 18%. The proportion of corporate tax revenue on total tax revenue moved from 25.58% in 2004 to 10.76% in 2018. The second part of the empirical research calculated the effective average and marginal tax rate of both tax systems in monitored countries. Firstly, the crucial step was to calculate the tax shield, which brought tax savings at the level of 17.17% in Slovakia, and 16.25% in Ukraine for the investment in intangible assets. It is important to notice that this tax-depreciation shield is associated with the depreciation period of the property. It means that with the same hypothetical investment and depreciation period, the return in Slovakia would be 5 years with an annual tax saving of 3 434 EUR, and in Ukraine 2 years with an annual tax saving of 8 125 EUR. While the Slovak tax legislation sets the maximum depreciation period of assets, there is the minimum depreciation period of assets in Ukraine. However, on the first point of view, it seems that Slovakia provides a higher percentage of tax savings, in comparison of an annual rate of return is Ukraine better investment choice just because of the earlier return.

The results of the analysis identified Ukraine as a better choice for the investor, as for all types of assets except land it showed lower effective average and marginal tax rates than Slovakia, and also its statutory tax rate is 3% lower. From perspective of the results of the analysis the statement that Ukraine is fully taxed competitive, and the amount of its effective taxation is remarkably interesting from the investment point of view, regardless of other economic, political, legislative, and cultural conditions, can be clearly formulated.

References

1. *Baker, McKenzie. (1999). Survey of the Effective Tax Burden in the European Union. Report commissioned by the Ministry of Finance in the Netherlands, Hague. 300.*
2. *Barrios, S., Nicodème, G., Sanchez Fuentes, A. J. (2014). Effective Corporate Taxation, Tax Incidence and Tax Reforms: Evidence from OECD Countries. EconPapers, 1-59. Retrieved from https://econpapers.repec.org/paper/cesceswps/_5f5017.htm.*

3. Bayer, O. (2011). *Vládní daňové predikce: Ex ante odhady a ex post hodnocení přesnosti v České republice*. *Český finanční a účetní časopis*, 1, 42–54. <https://doi.org/10.18267/j.cfuc.96>.

4. Bird, R. M., Martinez-Vazquez, J., Torgler, B. (2008). *Tax effort in developing countries and high income countries: The impact of corruption, voice and accountability*. *Economic analysis and policy*, 38(1), 55-71. Retrieved from https://econpapers.repec.org/article/eeeecanpo/v_3a38_3ay_3a2008_3ai_3a1_3ap_3a55-71.htm.

5. Giannini, S., Maggiulli, C. (2002). *The effective tax rates in the EU Commission study on corporate taxation: Methodological aspects, main results and policy implications (No. 666)*. *CESifo Working Paper*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=301502.

6. Gupta, A. S. (2007). *Determinants of tax revenue efforts in developing countries*. Working Paper No. 07/184. *International Monetary Fund*. Retrieved from <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07184.pdf>.

7. Nicodème, G. (2001). *Computing effective corporate tax rates: comparisons and results (No. 153)*. *Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission*. *MPRA Paper No. 3808*, 48. Retrieved from <https://ideas.repec.org/p/euf/ecopap/0153.html>.

Олена ПОРАДЕНКО

доцент кафедри міжнародної економіки
Західноукраїнського національного університету,
к.е.н, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН: УКРАЇНА – СЛОВАЧЧИНА

З географічної і стратегічної точки зору розташування країн Вишеградської четвірки (В4) має важливе значення для України. Польща, Угорщина, Чехія і Словаччина є сусідніми з Україною країнами. Вишеградська четвірка має позитивний досвід інтеграції в європейське співтовариство, в налагодженні політичного і економічного співробітництва між собою, а також у вирішенні спірних питань. Поліпшення відносин української держави з вищевказаними країнами є важливим напрямом розвитку зовнішньої політики.

Вишеградську групу не можна розглядати як єдиний блок країн, які завжди будуть говорити в один голос. Навпаки, об'єднання є слабо інституціоналізованої

формою регіонального співробітництва, заснованої головним чином на готовності країн-учасниць до співпраці. Інституційна основа відіграє важливу роль, враховуючи можливості і цілі Вишеградського співробітництва, тому вона заслуговує більш пильної уваги. Співпраця в В4 завжди було політично орієнтованою ініціативою і тому підкріплюється готовністю всіх зацікавлених сторін до співпраці [1]. Крім того, цей інституційний формат дозволяє країнам В4 підтримувати різні позиції в деяких областях і зосередитися виключно на питаннях, що становлять спільний інтерес для країн.

Мета тіснішої взаємодії та співпраці України та країн В4 може бути досягнута через зміцнення існуючих і створення нових інструментів співпраці, а не шляхом введення нових інститутів. Акцент робиться на регулярне спілкування між політичними лідерами, представниками державної адміністрації або експертами. Це тип співпраці також можна розглядати як інституціоналізовану форму, хоча і більш неформального характеру.

Україна посідає одне з основних місць в співробітництві В4 зі Східноєвропейськими країнами. Співпрацю переважно зосереджено на питаннях енергетичного співробітництва та розвитку нафто- та газомагістралей, а також у сфері транспортування електроенергії. Важливе місце у взаємодії між Україною та Вишеградською четвіркою посідає співробітництво у військовій сфері, наразі саме цей вид співпраці найдинамічніше розвивається в рамках «Україна + В4».

Центром Вишеградської співпраці є Братислава, - у столиці Словацької Республіки (СР) розміщено секретаріат Вишеградської четвірки та Вишеградський фонд, саме тут спостерігається найбільша громадська підтримка вишеградської ідеї, і саме СР робить найбільший фінансовий внесок (у розрахунку на душу населення) до Вишеградського фонду. Чимале значення має й той факт, що з-поміж країн четвірки власне Словаччина проводить найсміливіші економічні реформи в Європі. Тому міжнародний авторитет СР безпосередньо пов'язаний з успіхом та ефективністю функціонування Вишеградської четвірки. Для регіону Центральної Європи Вишеградська четвірка є важливим стабілізаційним елементом, завдячуючи своєму суттєвому потенціалу щодо співробітництва у політичній, економічній, культурній, науковій, освітній сферах, а також у сфері захисту навколишнього середовища [2].

Двосторонні відносини України і Словаччини почалися з визнання Україною Словаччини, яке відбулося 01.01.1993 р, дипломатичні відносини були встановлені 30.01.1993 р. Договірна та правова база складається з близько 100 діючих міжнародних і двосторонніх договорів і угод. Ключові документи: Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою, Угода між Україною та Словацькою Республікою про місцевий прикордонний рух та ін. [3].

Розвиток відносин з Україною був визначений в якості одного з пріоритетів словацького уряду. В Програмі діяльності Уряду Словацької Республіки на 2017-2022 рр. визначається, що Словаччина буде продовжувати активно підтримувати інтеграцію і модернізацію України. Відповідно до цієї Програми словацька сторона підтвердила своє бажання підтримувати розвиток співробітництва з Україна в рамках «Східного партнерства» і надавати конкретну допомогу для євроінтеграції України.

Відображенням двосторонньої економічної співпраці є транскордонне співробітництво, яке покликане сприяти економічному розвитку прикордонних регіонів сусідніх країн і поглиблення співпраці в інших сферах. Транскордонна співпраця України зі Словакією реалізується в формі діяльності «Карпатського єврорегіону»; реалізації програм сусідства ENPI; міжрегіонального транскордонного співробітництва. В Україні основним регіоном-учасником є Закарпатська обл., яка включена в програми «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія» і «Україна-Польща-Білорусь».

Транскордонне співробітництво між Україною та Словацькою Республікою має свої результати: на сьогодні підписано більше 30 міжрегіональних документів. Українські території також включені в реалізацію словацько-українських проектів за підтримки Норвезьких фінансових механізмів. За цим механізмом працювала програма «Відкриття нових напрямків кооперації», в рамках якої було оголошено 3 конкурси на загальну суму 2 млн. євро і реалізовано 25 українсько-словацьких проектів.

Досвід Словаччини в проведенні внутрішніх реформ, спрямованих на європейську інтеграцію і економічний розвиток може послужити прикладом для України. Для поліпшення ефективності та результативності двосторонніх економічних відносин між Україною та Словаччиною необхідно наступне:

1) Необхідно проводити пошук нових можливостей для поглиблення інвестиційної і промислової кооперації. Ідентифікувати загальні торгові інтереси Словаччини та України в рамках угоди про зону вільної торгівлі між ЄС і Україною.

2) Створити умови для розвитку співпраці в області машинобудування (поставки енергетичного, нафтогазовидобувного і хімічного обладнання); в сфері автомобілебудування (в випадку виникнення дефіциту виробничих ресурсів Словаччини, може бути актуальною кооперація українських і словацьких підприємств в сфері виробництва деталей і комплектуючих до автомобілів; включення українських підприємств у логістичні схеми автомобільних концернів); в сфері літакобудування (поставка, ремонт і модернізація літаків Ан, авіаційних двигунів, іншого авіаційного обладнання); в металургії (заміна експорту української сталеварної продукції і сировинної металопродукції на експорт металевих напівфабрикатів і готових деталей); в

сфері сільського господарства (торгівля сільськогосподарськими та продовольчими товарами; виробництво і постачання біопалива).

3) Сприяти виділенню додаткових дозволів на здійснення транзитних і двосторонніх перевезень між Україною та Словаччиною, відповідно до потреб кожної зі сторін. Збільшити пропускну спроможність пунктів перетину кордону для вантажного транспорту. Створити умови для розвитку контейнерних перевезень між Україною та Словаччиною. Необхідно поліпшити залізничні вантажні перевезення через прикордонний пункт в м Матевце. Удосконалювати організацію транспортного процесу за рахунок розвитку логістичних центрів з урахуванням необхідності надання цими комплексами всього спектра послуг.

Можна прогнозувати, що новий формат відносин Словаччини і України і, В4 в цілому, буде залежати від прагматичних справ, а не цивілізаційних проектів. Необхідний аналіз економічної вигоди від створення спільних підприємств, кластерів, інших мережевих форм співпраці з українськими партнерами, здатними конкурувати з іншими європейськими аналогами в умовах розширення зони вільної торгівлі. Це, в свою чергу, вимагає відкриття нових пунктів пропуску через спільні кордони і розширення пропускну здатності діючих, розвитку транспортної мережі, включаючи і трансєвропейські коридори, формування проектів в сфері нової, креативної економіки.

Головна мета - наблизити Україну ближче до стандартів ЄС, на політичному, економічному та соціальному рівнях. Допомога в здійсненні необхідних реформ також повинна стати невід'ємною частиною співпраці з В4.

Процес економічної інтеграції та політичної асоціації України з Європейським Союзом неможливий без надійної підтримки з боку наших європейських друзів і справжніх адвокатів України всередині ЄС, якими без перебільшення є країни В4. Тим більше, що така інтеграція має будуватися саме на посиленні регіонального складника співробітництва [4]. Лише в такий спосіб, використовуючи євроінтеграційний досвід Угорщини, Польщі, Чехії та Словаччини, отримуючи експертну, дорадчу та технічну допомогу цих держав, ми матимемо можливість впевнено споглядати європейське майбутнє України.

Список використаних джерел:

1. *Visegradgroup*. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements> (дата звернення 12.10.2020).
2. *Національний інститут стратегічних досліджень*. "Головування Словаччини в Вишеградській четвірці: можливості для України". Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini-golovivannya-slovachchini-v-vishegradskiy-chetvirci-mozhливosti> (дата звернення 08.10.2020).

3. Портал зовнішньої політики. Словаччина. URL: http://fpp.com.ua/zagalna_info/slovachchina/ (дата звернення 08.10.2020).

4. 10 Lat czlonkostwa Polski w Unii Europejskiej. URL: <http://www.msz.gov.pl/resource/dc2c1be8-a198-4246-a4e8-140bd7881ba5:JCR> (дата звернення 09.10.2020).

Діана КУПІЛЬСЬКА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ПРОЦЕСИ КОНВЕРГЕНЦІЇ

Економічне зростання визначається як поліпшення кількісних відносин з точки зору виробництва та послуг, споживання та виробничого потенціалу, що призводить до збільшення їх кількості на душу населення даної країни. Мірою економічного зростання найчастіше є валовий внутрішній продукт (ВВП), і збільшення виробництва товарів та послуг у певній країні та на певний час є синонімом цього зростання. Економічне зростання часто виражається через моделі зростання. Поняття теорії зростання в літературі було використано для розуміння формальних економічних моделей, що стосуються кількісного множення товарів і послуг у ринковій економіці [1, с.71]. Теорії економічного зростання визначають та враховують фактори або процеси, що призводять до фактичного зростання. Найчастіше згадуються чотири основні рушійні сили зростання:

- людські ресурси, що розуміються як пропозиція праці, освіта, трудова дисципліна, мотивація тощо;
- природні ресурси, тобто земля, мінеральні ресурси, паливо, якість навколишнього середовища;
- накопичення капіталу (машини, заводи, дороги);
- технологія (наука, технологія, управління, підприємництво).

Вивчаючи літературу з цього питання, можна зустріти дві групи теорії росту: екзогенні та ендегенні. Критерій віднесення даної теорії до тієї чи іншої групи залежить від місця причин економічного зростання. Якщо економічне зростання спричинене факторами, розташованими поза обстежуваним об'єктом,

то ми маємо справу з екзогенним зростанням. З іншого боку, якщо це збільшення спричинене чинниками всередині досліджуваного об'єкта (регіон, країна), ми маємо справу з ендегенним ростом [2].

Одним з найбільш перспективних нових напрямків у теорії росту є концепція ендегенного росту. Ця теорія є спробою виправити недоліки неокласичних моделей. Раніше були вказані два їх основні недоліки. Першим було обмеження лише зовнішніми змінами в технології як факторами, що спричиняють ефекти зростання, і твердженням, що збільшення людського капіталу, внутрішнього технічного капіталу або населення може призвести до зменшення або максимум постійних доходів щодо масштабу. По-друге, емпіричні докази не підтверджують збіжність, отриману в результаті неокласичних моделей, тобто збіжність темпів зростання країн або регіонів з часом. Ця модель також ставить під сумнів екзогенний характер технічного прогресу.

Нова теорія зростання вводить зовнішні технологічні зміни до внутрішнього механізму зростання. В результаті було отримано більш повну картину зростання з урахуванням існуючих залежностей та зворотного зв'язку. Більше значення також надавалося людському капіталу, а згодом також капіталу та знанням. Нарешті, була помічена можливість більш широкого використання національними або регіональними органами влади більш повного набору інструментів політики зростання.

На рубежі 20-го і 21-го століть ВВП на душу населення в Північній Америці та Західній Європі вже в 7 разів перевищував середній показник в Азії (без Японії), Африці та Латинській Америці. У той же час у США ВВП на душу населення в 20 разів перевищував середній показник в Африці [3, с.14-15]. Відповідь на питання про причини такого великого розшарування доходів у світі можна знати як в теоріях економічного зростання, так і в теорії конвергенції. Конвергенція (лат. *Convergere* - збіжність) означає процес, який призводить до зникнення нерівностей між спочатку різними суб'єктами. Коли акторами є країни або регіони, відмінності між ними зникають в результаті зближення. Згідно неокласичної школи та моделі Солоу, конвергенція - явище, що є результатом економічного зростання.

Прихильники теорії ендегенного росту стверджують інакше. Вони вважають, що протилежне явище - дивергенція - може бути наслідком економічного зростання. Деякі джерела вказують, що поява явища конвергенції підтверджує правильність припущень Солоу, а твердження про те, що конвергенція не відбувається, підтверджує правильність теорії ендегенного зростання.

За останні два десятиліття досліджень конвергенції з'явилися різні визначення, методи інтерпретації та методи перевірки. Тема перших досліджень,

в т.ч. Баумоля (1986 р.) та де Лонга (1988 р.), відбулася абсолютна (безумовна) конвергенція. Потім з'явилася концепція умовної конвергенції. Робота над ним була ініційована головним чином модель Менк'ю - Ромера - Вейла (1992 р.) та Барро та Сала-і-Мартіном (1992 р.). Спочатку абсолютну та умовну конвергенцію в сукупності називали β -конвергенцією. Бета-конвергенція відноситься до вирівнювання рівнів економічного розвитку і говорить про більш швидке зростання економік з нижчим початковим рівнем даної змінної.

Бета-конвергенція може бути абсолютною, коли різні економіки прагнуть до однакового рівня економічного розвитку, тенденція, що відбувається автоматично, незалежно від базових умов. Це також може бути відносна (умовна) конвергенція, коли спочатку різні економіки прагнуть до власних рівноважних станів, тобто розвиваються за різними шляхами економічного зростання. Іншими словами, в результаті абсолютної конвергенції всі економіки прагнуть досягти однакового стану рівноваги і, отже, досягають однакового рівня процвітання. У разі відносної конвергенції кожна економіка переходить у свій стан рівноваги. Як результат, рівень достатку окремих країн все ще може відрізнитися, і повного вирівнювання доходів може бути не досягнуто.

Якщо предметом аналізу є вирівнювання рівня доходів між регіонами, то мова йде про так звану конвергенцію сигм. Передбачається, що бета-конвергенція є необхідною умовою конвергенції сигм. Для оцінки процесів випередження розвинених країн спочатку менш розвиненими країнами концепція т.зв. гамма-конвергенція, яка базується на оцінці зрушень у ранжуванні аналізованих об'єктів.

Порівняно новою концепцією досліджень у галузі конвергенції є базування аналізів на часових рядах (наприклад, інтеграційний аналіз або стаціонарність відхилень), так званий стохастична конвергенція. Його виникнення означає прагнення до довгострокової рівноваги при одночасному зменшенні відмінностей протягом нескінченно довгого часу.

Список використаних джерел:

1. *Бонкевич А., Жулавська Ю., 2010, Розвиток у добу глобалізації, Варшава, с. 71-72;*
2. *Вітьок А., Томашевський М., 2016, Ендогенний або екзогенний розвиток інновацій на підприємствах регіонального рівня, Дослідження Щецинського університету, Фінанси, фінансові ринки, страхування, № 46;*
3. *Вілкін Дж., 2003 Периферійність і маргіналізація в світлі нових теорій розвитку (нова економічна географія, теорія ендогенного зростання, інституціоналізм), с.14-16.*

Наталія ПЕТРУК

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

Криза у відносинах між Україною та її західними сусідами стала однією з найпомітніших подій у 2020 році, підтвердивши, що в Україні існує криза як її зовнішньополітичної ідентичності загалом, так і української політики сусідства зокрема. Розбіжності між Україною та Угорщиною, Польщею є лише відображенням глибоко вкоріненої кризи добросусідства, в той час як проблеми двосторонніх відносин є набагато складнішими. Одним з головних викликів є необхідність проведення аналізу відносин між Україною та країнами Вишеградської четвірки, а також вироблення політичних рекомендацій для перешкодження їх погіршенню надалі. Україна повинна переосмислити власні зовнішньополітичні цілі та пріоритети, враховуючи чинні внутрішні та міжнародні виклики, а також динамічність цих процесів. Започаткування експертного діалогу між Україною та її сусідами з Вишеградської четвірки може стати каталізатором цього процесу.

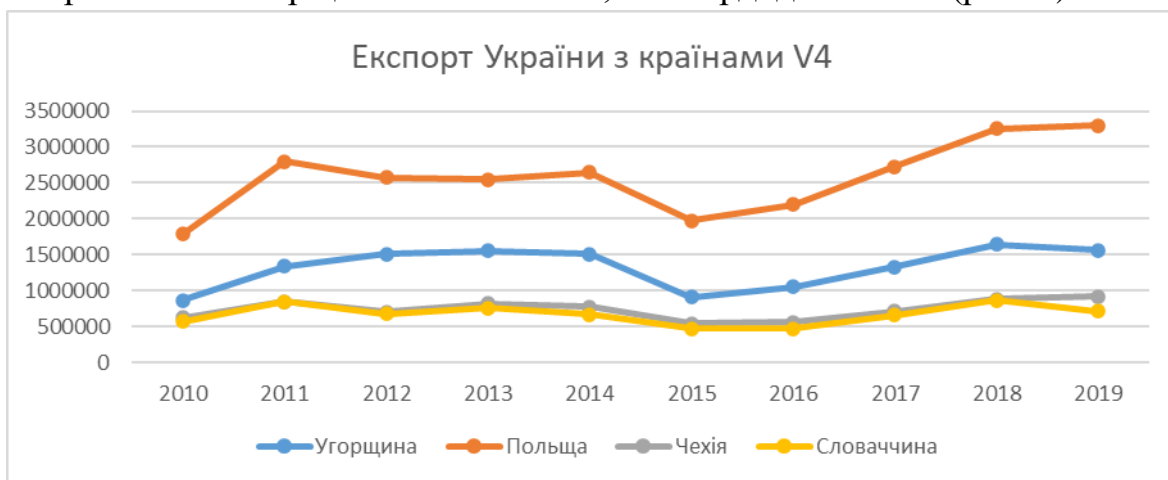
Вагомий внесок у дослідження Вишеградської групи зробили багато вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як С.І. Ростецька, С.Л. Швець, Г.М. Перепелиця, Я. Турчин, І. Мудрієвська (яка досліджувала співробітництво В4 + 1 у ХХ ст. – на початку ХХІ ст.).

Вишеградська група (Польща, Чехія, Угорщина та Словаччина) заснована 15 лютого 1991 року. Вишеградська група (також відома як «Вишеградська четвірка» або просто V4) відображає об'єднані зусилля країн Центральної Європи для спільної роботи в низці областей, що становлять спільний інтерес у рамках загальноєвропейської інтеграції. Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина стали частиною ЄС у 2004 році і зробили ще один крок у подоланні штучних розділових ліній у Європі шляхом взаємної підтримки. Навіть після приєднання країн V4 вони не перестали співіснувати як єдина група, а стали опорою одна для одної у встановленні європейських цінностей. Якщо аналізувати країни Вишеградської четвірки як єдину національну державу, то Вишеградська група є п'ятою за величиною економікою в Європі і 12-ю у світі [1]. Аналізуючи показники ВВП на душу населення за 2015 р., бачимо, що найбільший показник – у Чехії, за нею йдуть Словаччина і Польща [2]. У середньому ВВП у 2015 р. для всієї групи був 25 797 дол. США. Польща має найбільшу економіку регіону (ВВП за ПКС загалом 1004,5 млрд. доларів США, займає 23 місце у світі). За даними Організації Об'єднаних Націй і Світового банку це країна з високим рівнем доходу [3], з високою якістю життя і дуже високим рівнем життя [4; 5].

Польська економіка є шостою за величиною в ЄС. Основними галузями промисловості є гірничодобувна, машинобудування (автомобілі, автобуси, комплектуючі), металургія, хімічна, електротехнічна, текстильна та харчова промисловості. Високі технології та ІТ-сектор також ростуть за допомогою інвесторів, таких як Google, Toshiba, Dell, GE, LG і Sharp.

Економіка Чехії є другою за величиною (ВВП за ПКС загалом займає п'ятдесяте місце в світі) у групі. Сьогодні Чеська Республіка є промислово розвиненою країною і, згідно з даними Світового банку, однією з тридцяти найбільш розвинених країн світу. Основною з проблем, з якими вона стикається, є нерівність між регіонами. Основними галузями промисловості в Чеській Республіці є хімічні речовини, машинобудування, харчова промисловість і металургія. Інші важливі галузі промисловості – енергетика, будівництво. Промисловість становить 35% у чеській економіці. Чеська Республіка виробляє на душу населення найбільше автомобілів. Основні виробники – Skoda Auto, Peugeot-Citroen, Toyota і Hyundai. Інші великі компанії – ČEZ Škoda, Panasonic, Tatra, Arcelor Mittal, PPF, Pilsner Urquell, Aero і багато інших.

Угорщина має третю за величиною економіку групи (загальний обсяг ВВП – 255,254 млрд. доларів, 57-ме місце в світі). Основними галузями промисловості є машинобудування, (автомобілі, автобуси), хімічна, електротехнічна, текстильна та харчова промисловість. Сектор послуг становить велику частину бюджету, і його роль в угорській економіці неухильно зростає. Угорщина розташована в самому серці Центральної Європи, її стратегічне положення відіграє значну роль у зростанні сектору послуг. Центральне положення країни робить її придатною для інвестування. Що ж до співпраці Угорщини з Україною в економічній сфері, то за даними Державної служби статистики України у 2019 р. загальний обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та Угорщиною становив 2,074 млрд. дол. США (рис. 1).

Рис. 1. Експорт імпорт України з країнами Вишеградської четвірки

Аналіз товарної структури українського експорту до Угорщини свідчить про те, що в 2019 р., як і в минулі роки, її формували як «традиційні» товарні позиції (енергоносії, мінеральна сировина та напівфабрикати), так і готова продукція (машини, обладнання, механізми, продукція легкої промисловості тощо), а також сільськогосподарська [6].

У Словаччині досить потужна економіка (ВВП – 158,428 млрд. дол. США, 70-те місце в світі) [7]. Сьогодні Словаччина є передовою промисловою державою. Автомобільна промисловість має життєво важливе значення для економіки Словаччини. Великі автомобільні компанії, такі як Volkswagen, PSA Peugeot-Citroen, KIA (а з 2018 р. – Jaguar-Land Rover) мають складальні лінії в країні. У 2019 р. обсяги торгівлі товарами та послугами становили 1 млрд. 10 млн. дол. США.

Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина мають тісні відносини та активно співпрацюють в економічній галузі з Україною. Діяльність В-4 охоплювала всі сфери співпраці – безпекову, політичну, економічну, соціокультурну тощо. Відповідно до декларації, прийнятої 12 травня 2004 р., співробітництво в рамках В4 було передбачено у 41 напрямі. Одне з чільних місць у співробітництві ВГ зі східноєвропейськими партнерами посідає Україна. Співпраця ведеться щорічно у різних формах, таких як міжурядові контакти, різноманітні заходи у форматі В-4 + Україна у політико-безпековій, військовій, енергетичній, соціокультурній і регіональній сферах. Аналіз генезису відносин у кожній із зазначених сфер дасть змогу визначити ефективність цієї співпраці. Вишеградська четвірка, як і Україна, надає великого значення розвитку регіонального та транскордонного співробітництва. Воно є надзвичайно вигідним економічно, тому що йдеться насамперед про необхідність створення належної прикордонної інфраструктури (включаючи технічну модернізацію пунктів перетину на кордоні України з Польщею, Словаччиною та Угорщиною), розвиток вигідного економічного співробітництва прикордонних областей України та країн-сусідів, рух робітників. Необхідно також активізувати спільні дії на регіональному рівні з метою розв'язання екологічних проблем, проблем працевлаштування тощо. Транскордонне співробітництво України та країн В-4 відбувається у таких формах, як: 1) діяльність єврорегіонів; 2) дія програм сусідства; 3) діяльність міжнародних регіональних організацій та асоціацій; 4) міжрегіональна співпраця (угоди про транскордонне співробітництво); Однією з форм транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць сусідніх держав у ЄС є співпраця в межах єврорегіонів відповідно до двосторонніх та багатосторонніх угод з метою розв'язання спільних проблем або вирішення тотожних завдань за узгодженими механізмами. Сьогодні в Україні є декілька єврорегіонів, два з яких – із країнами Вишеградської четвірки: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь) та «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина,

Румунія). Створення євро регіону є економічно вигідним для Вишеградської групи. Проаналізувавши Програму «Карпатського євро регіону», яка створена на перспективу до 2020 року – The Carpathian Euroregion Strategy 2020 & beyond – можна зробити SWOT-аналіз, який проілюструє економічні, конкурентні відносини та розвиток ринку трудових ресурсів, їхні сильні та слабкі сторони, можливості і загрози для Вишеградської четвірки й України [8] (табл. 1).

Таблиця 1

Можливості Карпатського євро регіону для В 4 та України

Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
<p>– наявність сильних базових галузей промисловості в деяких частинах регіонів Центральної Європи (наприклад, металургія, хімічна, машинобудування, видобуток нафти); – виникають нові можливості зростання нових галузей; – більш низькі витрати на оплату праці, ніж у решті частини Європи, робоча сила з освітою і навичками; – різноманітна економічна інфраструктура; – наявність важливих природних ресурсів (наприклад, лісове господарство, сировина для будівельних робіт); – виробництво фруктів високої якості, винної продукції, лісової продукції; – висока частка працездатного населення; – велика кількість туристичних визначних пам'яток, що дає змогу розвиватися туризму; – висока частка людей з вищою освітою (особливо в українських регіонах без робочих місць); – збільшення розміру ринку збуту для всіх сторін; – позитивна тенденція для підприємств після 2012 р</p>	<p>– у деяких регіонах не готові економічно розвиватися в напрямі Європи; – висока частка підприємств із застарілою технологією; – обмежені можливості для залучення капіталу, низький рівень зовнішніх інвестицій (особливо для українського регіону); – деякі промислові підприємства характеризуються низьким коефіцієнтом використання; – низький інноваційний потенціал у приватному та державному секторі; – ступінь упровадження інновацій низький; – компанії не знають можливостей транскордонного ринку; – погано розвинена підтримка бізнесу; – стратегії регіонального туризму не є гармонізованими; – загальна кількість економічно активного населення є низькою.</p>
Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
<p>– можливості для збільшення торгівлі між ЄС та Україною; – можливість збільшення обсягів фінансових програм допомоги Україні з упором на економічні реформи й економічний розвиток на місцевому рівні; – потенціал для розвитку логістики (пов'язаний із транзитом через Європу); – більша прикордонна співпраця; – збільшення транскордонних контактів і комунікацій на рівні бізнесу; – використання нових технологій і змісту виробництва; – потенційне збільшення числа іноземних туристів; – впровадження інновацій; – можливості для розвитку робочої сили; – краще інтегрований ринок приведе до більш широких можливостей для розвитку робочих місць, зменшить рівень безробіття (в тому числі безробіття серед молоді) та зниження ризику соціальної несправедливості; – нові ринки збуту продукції; – збільшення ринків; – більша кількість споживачів</p>	<p>– подальше збільшення регіональних економічних диспропорцій розвитку між містами і сільськими районами; – нестійка політична ситуація та безпека в Україні може завдати шкоди економіці в регіонах ЄС; – нестабільність законодавчої бази України, що негативно впливатиме на бізнес-середовище, приплив іноземних інвестицій і транскордонний бізнес; – загрози та недовіра заважають більш широкому поширенню співпраці бізнесу; – адміністративні бар'єри; – неспоріднена освітня програма може привести до безробіття серед молоді; – посилення конкуренції між регіонами, розташованими на кордоні, через аналогічний асортимент продукції і послуг (наприклад, у сільському господарстві, туристичному секторі); – «відтік мізків» здебільшого з України, еміграція кваліфікованих робітників в інші регіони і за кордон; – довгий і складний шлях європейської інтеграції України.</p>

Також на базі Карпатського регіону та створеної The Carpathian Euroregion Strategy 2020 & beyond передбачено покращення бізнес-фери, туристичної інфраструктури та інвестиційної сфери. Отже, співробітництво Вишеградської четвірки у форматі 4 + Україна на прикладі Карпатського євро регіону проілюструвало, що воно принесе вигоди не лише для України, але й для країн Вишеградської четвірки.

Висновки. Співпраця Вишеградської групи з Україною є вигідною для них. По-перше, це збільшить ринок збуту, кількість споживачів продуктів та послуг; по-друге, це розширення бізнес-зв'язків, по-третє – дешева робоча сила, кваліфіковані працівники, співпраця у сфері туризму, інвестиції у певні прибуткові сфери та інше. Але й для України ця співпраця приносить надзвичайно багато. По-перше, це нові інвестиції та фінансові потоки у різні галузі, по-друге, двосторонній розвиток туризму, по-третє, розвиток підприємств у регіоні, адже через невеликі національні ринки в Карпатському регіоні навколишнє бізнес-середовище має бути модернізоване таким чином, щоб стимулювати розвиток місцевих підприємств та залучення іноземних інвесторів. Незважаючи на створення внутрішнього ринку, є ще багато практичних труднощів для торгівлі товарами та послугами, є також формальні бар'єри, які перешкоджають співробітництву. Але спільна діяльність Вишеградської групи та України може принести великі переваги як і країнам V4, так і Україні в різних сферах.

Список використаних джерел:

1. *European Union. «The Visegrád Group – Growth Engine of Europe», international conference Speech by Johannes Hahn, Commissioner for Regional Policy. Budapest: 24 June 2014*
2. «V4». *International Monetary Fund. Retrieved 17 June 2014. Електронний ресурс / [Режим доступу]: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=48&pr.y=18&sy=2013&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C936%2C944&s=PPPPC&grp=0&a=#cs1>*
3. *Country and Lending Groups | Data. Data.worldbank.org. Retrieved 9 November 2010. Електронний ресурс / [Режим доступу]: http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups#High_income*
4. *SPI PROGRESS INDEX 2015. Retrieved 16 December 2015. Електронний ресурс / [Режим доступу]: <http://www.socialprogressimperative.org/global-index/>*
5. *SPI PROGRESS INDEX 2015. Retrieved 16 December 2015. Електронний ресурс / [Режим доступу]: <http://www.socialprogressimperative.org/global-index/>*

6. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною. Електронний ресурс / [Режим доступу]: <http://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/trade>

7. International Monetary Fund. April 2015. Електронний ресурс / [Режим доступу]: <http://www.imf.org/external/index.htm>

8. The Carpathian Euroregion Strategy 2020 & beyond. Електронний ресурс / [Режим доступу]: file:///C:/Users/home/Downloads/2016-03-31-202826-The_Carpathian_Euroregion_Strategy_2020_web.pdf

Костянтин ФЛІССАК

професор кафедри міжнародного права і міграційної політики Західноукраїнського національного університету, д.е.н.

ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПОЛЬЩІ

Одним з найбільших викликів сучасності для країн розвинутої економіки стали міграційні процеси. За даними ООН у 2019 р. загальна чисельність мігрантів по країнах світу сягала 271,6 млн. осіб¹, у 2020 р. їх число сягнуло позначки 281 млн. осіб. Значна кількість міжнародних мігрантів перебувала в країнах ЄС, так вони досягли у ФРН 13,1 млн. (15,7% від всього населення країни)², у Польщі 656 тис. (1,7%)³. Можливості приймати мігрантів в значній мірі формуються економічним потенціалом країни, рівнем соціальних стандартів, обсягами створюваного ВВП. У 2019 р. величина ВВП на одну особу становила в Німеччині 46 445,2 дол. США, тоді як у Польщі тільки 15 692,5 дол. США⁴. До Польщі іноземні мігранти прибувають з як з метою працевлаштування і отримання вищої освіти на певний період часу, так і на постійне проживання під впливом ряду факторів гуманітарного, соціального, а іноді і військово-політичного характеру, як біженці, що потребують притулку. Наплив мігрантів до країни переважно є легальним, однак не поодинокі випадки і нелегального прибуття.

¹ Migration Data Portal. - https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019

² https://migrationdataportal.org/de/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=276

³ https://migrationdataportal.org/de/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=616

⁴ The World Bank. GDP per capita. - <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

Наприкінці 2019 р. понад 422,8 тис. іноземців мали документи, які надавали право проживання в Польщі (не рахуючи тих, хто прибув до країни на підставі віз), тоді як у 2014 р. по цій категорії перебувало 175,1 тис. осіб. У числі іноземців з дозволом на проживання домінують громадяни країн, що не входять до ЄС (наприкінці 2019 р. з України 214,7 тис., Білорусі 25,6 тис., Росії 12,5 тис., В'єтнаму 12,1 тис., Індії 10 тис. осіб). При цьому різко зростає кількість виданих дозволів на працевлаштування: з 18 тис. у 2008 р. до 445 тис. в 2019 р. Загалом впродовж 2015 - 2019 рр. було видано понад 1,2 млн. таких дозволів⁵. Аналіз тенденцій міграції в останні роки дозволяє зробити висновок, що: 1) Польща з типово емігрантської країни перетворюється на емігрантсько-імміграційну країну; 2) баланс міграції на постійне проживання з 2016 р. є позитивним, кількість імміграції перевищує число еміграції; 3) зростає кількість трудових мігрантів, особливо громадян України, зацікавлених у тимчасовому прийнятті на роботу, а також числа іноземців, зацікавлених продовженням навчання в польських вузах.

Разом з тим, перед Польщею впродовж останніх років досить гостро стоїть проблема прийому біженців із країн Близького Сходу та Північної Африки. В такій ситуації виникають певні ризики для національних інтересів країни. Членство в ЄС зобов'язує виконувати нормативні вимоги в рамках єдиного правового поля, однак суверенітет держави не дозволяє ставити під загрозу національну безпеку. В контексті цього міграційна політика Польщі будується так, щоб забезпечити участь у діяльності на рівні ЄС на засадах досягнення максимальної узгодженості між пріоритетами Польщі і напрямками проведення міграційної політики Євросоюзу. Дана діяльність отримує розвиток у міжнародному співробітництві Польщі на підтримку цілей реалізації міграційної політики, основними векторами якого є: *по-перше*, членство країни у Євросоюзі; *по-друге*, багатостороння співпраця (як на глобальному, так і регіональному рівнях, а також участь у міжнародних консультаційних форумах); *по-третє*, білатеральне співробітництво.

Важливою складовою вектора діяльності як для члена ЄС є участь Польщі у реформі спільної європейської системи надання притулку біженцям (WESA)⁶. Зазначена реформа охоплює наступні нормативні позиції⁷:

1) так званий *Дублінський регламент*, який, регламентує порядок визначення держави-члена, відповідальної за розгляд клопотання про захист (поліпшення перевірки та передачі заявників, посилення санкцій проти

⁵ Sytuacja demograficzna Polski do 2019 r. Migracje zagraniczne ludności w latach 2000–2019. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa S.65

⁶ Wspólny europejski system azylowy. - Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2014

⁷ Polityka Migracyjna Polski. Projekt z dnia 10 czerwca 2019 r. Zespół do Spraw Migracji: Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA. - S.60

заявників, що порушують приписи регламенту; перетворення існуючих тимчасових заходів перерозподілу осіб в постійний механізм розподілу в ЄС, які поки-що залишаються ключовим спірним питанням);

2) *постанову* у справі Агентства ЄС з питань притулку (посилення мандату Європейського Бюро підтримки у сфері біженців (EASO) і перетворення його в Агентство ЄС з питань біженців, з наділенням більшими правами і розширенням завдань, включаючи удосконалення функціонування системи надання притулку в державах-членах);

3) *кваліфікаційний регламент* (підвищення гармонізації загальних критеріїв, що стосуються кваліфікації (права) іноземців як бенефіціарів міжнародного захисту, створення єдиного статусу біженців або осіб, які мають кваліфіковане право на отримання додаткового захисту);

4) *процедурне регулювання* (гармонізацію та уніфікацію процедур про надання притулку в окремих державах-членах, прагнення таким чином до обмеження подачі декількох заявок про надання притулку в різних країнах – *asylum shopping*) і вторинних потоків в ЄС;

5) *директиви прийому* (подальша гармонізація норм і стандартів прийому осіб, що клопочуть про надання міжнародного захисту в країнах ЄС, підвищення самостійності цих осіб та можливості їх інтеграції в приймаючій країні) і *регламент*, що встановлює загальні рамки переселення (обмеження ризику масового нелегального припливу іноземців шляхом створення більш впорядкованих, узгоджених і постійних рамкових обмежень у питаннях переселення, з єдиною процедурою для всього ЄС),

б) *розпорядження EURODAC*⁸ (забезпечення дактилоскопічних доказів для нормального функціонування європейської системи притулку, розширення сфери застосування EURODAC поза питаннями надання притулку, з метою поліпшення боротьби з нелегальною міграцією та сприяння поверненню незаконних мігрантів).

Багатосторонній вектор у реалізації міжнародного співробітництва Польщі щодо міграційної політики проявляється насамперед у системі взаємовідносин на регіональному рівні. Зокрема, Вишеградська група (V4) в даний час представляє для Польщі один з найважливіших всередині ЄС форумів співпраці сфері міграції та безпеки. Держави Вишеградської групи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) представляють близьку позицію з багатьох аспектів міграційної політики та надання притулку, а V4 в цілому виступає як платформа для координації робіт, що проводяться в рамках ЄС і міжнародних організацій. З ініціативи Польщі, в рамках V4 був створений механізм реагування на міграційні

---

⁸ European Data Protection Supervisor - Eurodac - https://edps.europa.eu/data-protection/european-it-systems/eurodac_en

кризи (MCRM)⁹, що діє як інструмент координації на робочому рівні, котрий дозволяє приймати спільні ініціативи для більш ефективного використання засобів впливу.

Важливою платформою для обміну позиціями з міграції, головним чином в контексті безпеки, залишається також створений з ініціативи Австрії Зальцбурзький форум. В даний час його учасниками є Австрія, Болгарія, Хорватія, Чехія, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина і Словенія, а до так званої групи друзів форуму відносяться важливі і впливові з точки зору міграції в Європу держави Західних Балкан.

Починаючи з 2018 року. Польща є також членом Міжурядових консультацій у сфері міграції, притулку та біженців (IGC)¹⁰, до яких входять Австралія, Бельгія, Канада, Данія, Фінляндія, Німеччина, Греція, Ірландія, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія і США. Держави-члени на нарадах високого рівня, як правило, є представлені главами міграційних служб. На засіданнях (IGC) також представлені UNHCR¹¹, IOM¹².

Проведення заходів міграційної політики Польщі на засадах багатостороннього співробітництва забезпечується також участю країни у роботі міжнародних організацій з питань міграції, зокрема ООН, представлення в їх рамках послідовної позиції, що відображає ключові пріоритети польської міграційної політики та сприяння на міжнародній арені відповідальному підходу до управління міграцією.

У міжнародних відносинах Польщі міграція є частою темою двосторонніх зустрічей, як з державами ЄС, так і з третіми країнами, особливо з державами східного сусідства, включаючи Балкани. У двосторонніх відносинах Польща робить зусилля щодо сприяння відповідальному підходу до міграції в контексті безпеки, а також здійснює оперативне співпрацює та обмінюється досвідом у пріоритетних сферах з державами Східного і Південного сусідства.

Одним з ключових напрямків двостороннього співробітництва у сфері міграції залишається співпраця з третіми країнами щодо повернення і реадмісії, яка може здійснюватися на основі як двосторонніх, так і багатосторонніх угод. В даний час ЄС підписав сімнадцять угод про реадмісію та повернення,

---

⁹ *Migration Crisis Response Mechanism (MCRM) - Spotkanie szefów urzędów migracyjnych V4 i Szwajcarii* <https://udsc.gov.pl/spotkanie-szefow-urzedow-migracyjnych-grupy-v4-i-szwajcarii/>

¹⁰ *Inter-Governmental Consultations on Migration, Asylum and Refugees (IGC) -* <https://www.iom.int/inter-governmental-consultations-migration-asylum-and-refugees-igc#:~:text=The%20Intergovernmental%20Consultations%20on%20Migration,management%20of%20international%20migratory%20flows>

¹¹ United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) - https://www.unhcr.org/?gclid=EA1aIQobChMI6KG2rIeC7gIVzdPtCh0uGgywEAAYASAAEgJ9QvD_BwE&gclidsrc=aw.ds

¹² International Organization for Migration (IOM) - <https://www.iom.int/mission>

розвиваючи також менш формалізовані форми співпраці. На основі двосторонніх угод Польща співпрацює з Казахстаном, Північною Македонією, Молдовою, Таджикистаном, Узбекистаном, В'єтнамом та Україною. Однією з інноваційних дій Прикордонної охорони щодо двостороннього співробітництва з третіми країнами є розміщення в Соціалістичній Республіці В'єтнам з 1 листопада 2018 р. польського офіцера зв'язку як Європейського зв'язкового з питань повернення (European Return Liaison Officer). Ця дія спрямована на зміцнення рівня співпраці між країнами в питаннях виявлення та повернення громадян В'єтнаму з території Польщі.

Крім того, на основі аналізу поточної ситуації в імміграції та прогнозів щодо виникнення нових потоків мігрантів з Центральної Азії, в основному з Таджикистану, Узбекистану та Киргизії, та можливих міграційних ризиків, Прикордонна охорона вжила додаткових превентивних заходів, спрямованих на підвищення рівня управління міграцією в цьому напрямі. Дія була спрямована на зміцнення співпраці з відповідними органами держав цього географічного регіону, зокрема в питаннях ідентифікації та прийому/передачі осіб (реадмісія). Крім того, Прикордонна охорона, як партнер проекту EURLO (European Return Liaison Officer)¹³, бенефіціаром якого є Бельгійська сторона, заявила про необхідність делегування польського офіцера в Центральну Азію як Європейського офіцера зв'язку по поверненню (EURLO). Це один із заходів, спрямований на посилення співпраці Польщі з відповідними органами влади держав географічного регіону, в тому числі в питаннях ідентифікації та прийому/передачі осіб.

Двостороннє співробітництво Польщі з державами походження і транзиту мігрантів, вагомими з позиції припливу іноземців як до Польщі, так і цілому до Євросоюзу, є одним з пріоритетів польської міграційної політики. Зазначене співробітництво є надійною підставою, зокрема, для: підвищення ефективності повернення і реадмісії; запобігання нелегальній міграції; посилення потенціалу партнерів у питаннях охорони кордонів; управління міграцією і притулком для біженців; боротьби з контрабандою мігрантів і торгівлею людьми; здійснення оперативного співробітництва у сфері легальної міграції.

Підсумовуючи сказане, відзначимо, що міжнародні міграційні процеси в світі продовжують набувати додаткової динаміки і обмеження, встановлені з метою протидії поширення епідемії COVID-19 можуть мати тільки тимчасовий вплив при загальному збереженні існуючих тенденцій. Виходячи із цього, вивчення досвіду країн Вишеградської групи, до яких належить і Польща, представляє значний інтерес як для науковців, так і для практиків в Україні.

---

¹³ EURLO – European Return Liaison Officers. - https://returnnetwork.eu/cpt_networks/eurlo/

Мар'яна ЛІФАНОВА

старший викладач кафедри міжнародної економіки Західноукраїнського національного університету, к.е.н

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ

Фінансова інклюзія є засобом «повноцінного» використання інструментарію індустрії фінансових послуг, що зрештою сприяє досягненню довгострокового економічного зростання, оскільки стимулює впровадження інновацій, мобілізацію заощаджень і підтримку інвестицій. Науково-технічний прогрес зробив надання фінансових послуг простішим, безпечнішим та економічно вигіднішим процесом. При цьому охоплення технологіями всіх секторів фінансового ринку сприяє вирішенню проблем фінансової інклюзії для всіх типів економік, у тому числі країн, що розвиваються, з низьким рівнем доходу, до яких належить Україна.

Протягом останнього десятиліття Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ), Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), уряди та центробанки розвинутих країн та тих, що розвиваються, дедалі частіше роблять наголос на розвитку фінансової інклюзії в своїх програмних документах.

Досвід різних країн показує, що чим активніше населення користується фінансовими послугами, тим вище рівень добробуту громадян і якість їх життя. Фінансова інклюзія сприяє зростанню економіки, підвищенню та стабілізації доходів, ефективнішому управлінню активами, зменшенню вразливості від економічних криз. Саме тому, аналіз наявних проблем у сфері користування фінансовими послугами в Україні та окреслення перспектив і механізмів їх вирішення потребує особливої уваги.

Термін «інклюзія» вперше було застосовано в 1970-х роках у США, але тоді виділяли лише соціальну інклюзію (процес збільшення ступеня участі усіх громадян у соціумі через доступ до можливостей і справедливий розподіл результатів праці), але з плином часу поняття набуло поширення вже в економічному просторі [3, с. 44].

Наявні дослідження фінансової інклюзії показали, що це явище є доволі новим поняттям, яке стрімко посідає одне з головних місць у стратегіях центральних банків та світових фінансових організацій. За визначенням Міжнародної мережі з фінансової освіти (INFЕ) Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) фінансова інклюзія є процесом просування доступного, вчасного та повноцінного доступу до широкого спектру фінансових продуктів і послуг, поширення їхнього використання серед всіх прошарків суспільства через впровадження існуючих та інноваційних підходів включно з

фінансовою обізнаністю та освітою з метою просування як фінансового добробуту, так і економічної та соціальної інклюзії [7].

У той же час, Національний банк України під фінансовою інклюзією розуміє створення умов для залучення усіх сегментів населення та бізнесу до користування різноманітними фінансовими послугами, які доступні за інфраструктурою та ціною, офіційно урегульовані та відповідають потребам населення з метою стимулювання економічного зростання країни та зменшення соціальної нерівності у суспільстві [4].

За даними Світового банку, більше 100 країн світу мають або вже розроблену національну стратегію з фінансової інклюзії. Нажаль в Україні рівень фінансової інклюзії залишається на доволі низькому рівні.

Ріст рівня фінансової інклюзії є важливим для усіх стейкхолдерів: для держави та регуляторів у цілому, оскільки залучає усі верстви населення до економічної системи, результатом чого є «...зростання економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестування у розвиток економіки держави, диверсифікацію фінансової системи; для провайдерів фінансових послуг, оскільки збільшує кількість споживачів фінансових послуг; для споживачів, оскільки вони можуть ефективніше та зручніше використовувати сучасні фінансові послуги, підвищуючи таким чином особистий добробут» [5, с. 80].

Причина відсутності інтересу до фінансових послуг більшою мірою продиктована рівнем добробуту українців, а не рівнем їх недовіри до фінансової системи. Встановлено, що майже кожен третій українець не здійснює жодних заощаджень чи інвестицій. Рівень добробуту населення країни можна визначити за допомогою індексу інклюзивного розвитку і рівень добробуту. Крім інтерактивної моделі інклюзивного зростання Всесвітній економічний форум розробив також Індекс інклюзивного зростання та розвитку (Inclusive Growth and Development Index, IDI).

Індекс інклюзивного розвитку ґрунтується на 12 індикаторах, об'єднаних у три групи, які оцінюють рівень економічного розвитку краще, ніж індикатор зростання ВВП. Три основні частини IDI – зростання і розвиток (у тому числі зростання ВВП, зайнятості, продуктивності праці, очікуваної тривалості життя); інклюзивність (медіанний дохід домогосподарств, рівень бідності та нерівності); справедливість між поколіннями і стійкість (рівень заощаджень, демографічного навантаження, державного боргу, забруднення навколишнього середовища) [6].

Україна посідає 47-ме місце серед 29 розвинених країн і 78-ме серед країн, що розвиваються (її сусіди в рейтингу – Гондурас, Лаос, Вірменія). За останні п'ять років позиції України за більшістю складових IDI погіршилися.

Спільними драйверами фінансової інклюзії в різних країнах є ціла низка потреб. Серед них: подолання високих витрат фінансових установ на обслуговування громадян із низьким рівнем доходів, доступу до базових

фінансових послуг для жителів віддалених населених пунктів, подолання нерівномірного доступу до інформації. Це – власне, ті виклики, подолати які має кожна країна, що прагне до більшої фінансової інклюзії [1, с. 73].

Проблеми забезпечення фінансової інклюзії в Україні, як і в інших країнах, пов'язані з:

1) відсутністю можливості кожного користувача скористатися послугою через контакт із фінансовим посередником. Середнє значення насиченості торгової мережі POS-терміналами по Україні в 7,0 разів менше, ніж, наприклад, у Великобританії;

2) далеко не кожен споживач здатний здійснити усвідомлений вибір послуги, повністю розуміючи вигоди та ризики від користування нею;

3) в більшості своїй відсутня гарантія безпечного, прогнозованого та якісного надання фінансової послуги третьою стороною.

Можна відмітити наявність значного відставання рівня фінансової інклюзивності в Україні у порівнянні з провідними країнами світу. Це сприяє поширенню тіньових схем в економіці, відтоку капіталу, недоотриманню надходжень до бюджетів, та в підсумку зниження фінансової безпеки нашої країни [2, с. 65].

Отже, виходячи із наведених визначень, стає очевидним, що головна ідея фінансової інклюзії – це користування фінансовими послугами для підвищення добробуту населення. Фінансова інклюзія є шляхом до майбутнього зростання економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестицій у розвиток економіки України, а також диверсифікації фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. *Бережна Л. В., Снитюк О. І. Шлях до стійкої фінансової інклюзії в Україні: аналіз актуальних проблем. Облік і фінанси. 2019. № 2 (84). С. 71-80.*
2. *Бобух І. Н. Стратегічні орієнтири економічного зростання в Україні. Інклюзивність як ключовий пріоритет. Вісник НАН України. 2018. №7. С.55-70.*
3. *Захаркін О. О., Боронос В. М., Захаркіна Л. С., Тверезовська О. І. Фінансова інклюзія як драйвер забезпечення фінансової безпеки України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 1. С. 43-51.*
4. *Фінансова інклюзія. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish>*
5. *Шаповал Ю.І., Юхта О.І Вимірювання фінансової інклюзії: переваги та обмеження існуючих підходів. Ukr. Socium. 2019. № 3 (70). С. 78-91.*
6. *The Global Findex Database. URL: <https://globalfindex.worldbank.org>*
7. *UFA2020 Overview: Universal Financial. <http://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/brief/achieving-universal-financial-access-by-2020>*

Леся КОЛІНЕЦЬ

професор Західноукраїнського національного університету, д.е.н.

Андрій ГОМОТЮК

аспірант Західноукраїнського національного університету

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА РИНОК ЦИФРОВОГО КРЕДИТУВАННЯ

За останнє десятиліття FinTechs принципово змінили спосіб функціонування екосистеми фінансових послуг, впорядкувавши поточні продукти та запропонували нові рішення, орієнтовані на клієнтів. Він трансформував бізнес-процеси та запропонував удосконалення застарілої інфраструктури. Завдяки своїм інноваційним бізнес-моделям FinTechs пришвидшив темпи змін у галузі фінансових послуг. У той же час, враховуючи молодий вік галузі, багато фірм FinTech пережили свій перший значний спалах економічної невизначеності в результаті пандемії COVID-19. Covid-19 глибоко вплинув на фінансові системи у всьому світі, включаючи надання цифрових фінансових послуг та функціонування ринків FinTech. Аналітичні дані свідчать про те, що соціально-економічні потрясіння, пов'язані зі світовою пандемією, сильно порушили одні сектори FinTech, але створили можливості для інших.

Covid-19 справив помітний негативний вплив на всю вертикаль цифрового кредитування, особливо, що стосується обсягу транзакцій та кількості транзакцій, із середнім зниженням на 8% у річному обчисленні в I та II кварталі 2020 року обох показників [1]. До цього додалося збільшення сум заборгованості та відмов сплати зобов'язань фірмами, що працюють у країнах з ринком, що формується. Зросли також операційні витрати фірм, що займаються цифровим кредитуванням.

З регіональної точки зору падіння обсягу та кількості транзакцій було найбільш поширеним у країнах Азії та Океанії (без КНР) - зниження на 16% та 17% відповідно, та у Великобританії - 22% та 24%. Єдиним винятком були країни Близького Сходу та Північної Африки, де обсяг транзакцій зріс на 9%.

Значні регіональні розбіжності існують також при розгляді зрушень інвестицій у роздрібну торгівлю. Так, інвестиції, орієнтовані на роздрібну торгівлю, в цілому зменшились, за винятком країн Латинської Америки та Північної Америки. На відміну від цього, інституційні інвестиції зросли в більшості регіонів, але скоротилися в країнах Азії та Океанії (без КНР), Африки на південь від Сахари та Великобританії.

Більше половини цифрових позикодавців внесли зміни до своїх критеріїв вступу або запровадили зміни в оплаті у відповідь на Covid-19. Половина цифрових позикодавців або вже запровадила посилені функції захисту від шахрайства та збільшила кібербезпеку.

В Україні теж відзначалося значне зниження споживчого кредитування навесні 2020 р. під час першого карантину. Однак уже в третьому кварталі банки наростили обсяги на 8%, а кредитні спілки – на 20% [2].

Для мінімізації наслідків пандемії Covid-19 міжнародним організаціям та урядам країн слід вжити ряд заходів. Так, фірми цифрового кредитування найневідкладніше потребують заходів регуляторної підтримки для швидшого дозволу на нові види діяльності, менш обтяжливих вимоги до нагляду та звітності, спрощеної процедури перевірки клієнта.

Список використаних джерел:

1. *The Global Covid-19 FinTech Market Rapid Assessment Study. World Bank Group.* URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Covid19_FinTech_Market_Rapid_Assessment_Study_2020.pdf.

2. *Підсумки Digital Lending-2020: тренди мікрофінансового ринку.* URL: <https://platon.ua/ua/news/itogi-digital-lending-2020-trendy-mikrofinansovogo-rynka.html>.

ДРУГА ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ

Іванна ГАВРИЛЮК

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ

Вишеградська четвірка (V4), або Вишеградська група – об'єднання чотирьох країн: Польщі, Словаччини, Угорщини і Чехії успішно функціонує в рамках внутрішнього міжнародного регіонального об'єднання. Для України великого значення набуває розвиток співпраці з країнами V4. Це обумовлено насамперед природними, географічними і політичними факторами, адже Україна має спільний кордон з трьома країнами V4 — Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Попри відсутність спільних кордонів з Чехією, Україна має тисячолітню спадщину династичних, господарських та культурних зв'язків і ці традиції мають значний розвиток в наш час [5].

З 2004 року, тобто після вступу в Європейський Союз всіх країн V4, об'єднання виступає зі спільними ініціативами у контексті східної політики ЄС і формування європейських цінностей у країнах-сусідах.

В Україні є тенденція до зростання зовнішньої торгівлі з країнами V4, яка складає 14% загального обсягу експорту і 11,3% імпорту країни. Це відносно невелика частка, проте значно більша за торгівлю з Російською Федерацією, перевищуючи її обсяги в 1,8 рази. V4 є найбільшим торговельним партнером України, економічні зв'язки з яким мають потужну перспективу подальшого розвитку. Оскільки, через всесвітні карантинні заходи та кризові явища у зв'язку з новим вірусом, економіка України та країн ЄС ослабла, інтеграційні процеси ускладнені, а перспективи подальшого розвитку досить складно прогнозувати. Проте, досвід реалізації політики ЄС щодо розширення свідчить, що шлях в Європу постсоціалістичних країн не був стрімким і безупинним. Маючи за головну мету вступ до Європейського Союзу, за ініціативи В. Гавела Чехія, Польща і Угорщина створили Центрально-європейську зону вільної торгівлі, аби

розвивати торгівельно-економічні та науково-технічні зв'язки. Пізніше до них приєдналися балканські країни [2].

Варто зазначити, що проблематика пошуку ефективних шляхів і форм співпраці України з країнами Вишеградської четвірки не є новою. Ще у 2004 році президент Польщі О. Квасневський висловив сподівання, що Вишеградська група може виступати зі спільними ініціативами у рамках політики ЄС щодо східних сусідів, у тому числі й України, відіграючи істотну роль у побудові площини європейських цінностей [1].

Розглядаючи нинішню економічну ситуацію в Україні в контексті євроінтеграції, можна зробити висновок, що Україна потребує дієвої стратегії розвитку, яка має стати механізмом розв'язання внутрішніх проблем і дозволить відігравати помітну роль в європейському і світовому просторі, що відповідало б статусу найбільшої за площею і однієї з найбільших за населенням країн Європи. При цьому стратегія розвитку має орієнтуватися на певні кількісні показники, серед яких одним з найбільш важливих є внутрішній валовий продукт на душу населення. За орієнтир зростання може бути взята його динаміка у перехідний період від подання заявки на вступ в ЄС до вступу в це об'єднання. У будь-якому випадку перед Україною як претенденткою на вступ до ЄС вимальовується віддалена перспектива повноправного членства, особливо якщо вона буде вирішувати цю проблему самотужки або переважно самотужки. Розрахунок на такі фінансові впливання, які мали країни Центральної Європи в період свого кандидатства, майже безпідставний [3, 4]. Активізацію європейських «спонсорів» можна очікувати лише за умови швидкого, радикального, системного й успішного реформування в усіх сферах політичного й економічного життя та послідовного здійснення цілей інтеграції у західні економічні, політичні і військові союзи. Поза сумнівом також, що у заходах щодо підтримки євроінтеграційних намірів України ЄС враховуватиме розвиток військово-оборонного потенціалу. При всьому цьому Європейський Союз виходитиме від рівня економічного розвитку порівняно із середньоєвропейським, ступеня ринкової трансформації економіки та мірою зацікавленості своїх членів в українському ринку. Це робить пріоритетним зближення економіки України з економікою країн Вишеградської четвірки як найближчими сусідами у Центральній Європі.

Процеси економічної інтеграції України і країн Вишеградської четвірки повинні спиратися на закономірності і принципи, що покладені в основу розвитку євроінтеграційних процесів як у Європейському Союзі, так і в регіональному угрупованні, яким є Вишеградська четвірка. Впровадження Україною проєвропейських реформ є основою зближення економік сусідніх держав - членів ЄС, але співпраця з групою V4 робить доцільним поетапну трансформацію Вишеградського об'єднання з формату чотирьох країн у формат

п'яти держав за участю України. При цьому економічна інтеграція з країнами Вишеградської четвірки розглядається як процес, що передбачатиме поступове поглиблення партнерства від зростання зв'язків і сприяння інтернаціоналізації господарського життя до утворення великих зон взаємовпливу як плацдарму для поступового вирішення завдань щодо набуття Україною членства у Європейському Союзі та відстоювання інтересів регіону у пан'європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Вишеградська група. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%B0. (дата звернення: 25.10.2020)
2. Лизун М. В. Архітектура сучасних процесів регіональної інтеграції. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. С. 102—107. URL: http://economyandsocietyin.ua/journal/13_ukr/17.pdf.
3. *Economic problems of Visegrad Group countries and Ukraine: collective monograph / edited by A. Krysovaty, Y. Savelyev*. Ternopil: Osadtsa U.V., 2018. 328 p.
4. *Innovative Strategies of Territorial Development of V4: Experience for Ukraine / Y. Savelyev, I. Lishchynskyy, M. Lyzun, K. Borsekova, M. Sokolowicz, K. Vitaliьova, Y. Kurylyak*. Ternopil: Terno-graf, 2016. 216 p.
5. *Sokolowicz M., Lishchynskyy I. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. Comparative Economic Research*. 2018. Vol. 21. No 1. P. 45—65. DOI: <https://doi.org/10.2478/cer-2018-0003>.

Олеся ДОРОГА

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ВПЛИВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ (V4) НА ЇЇ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Декларація про співпрацю між Чеською та Словацькою Федеративними Республіками, Республікою Польща та Угорською Республікою у прагненні до європейської інтеграції була підписана у 1991 році.

Зустріч у Братиславі президентів, прем'єр-міністрів, міністрів закордонних справ та членів парламентів Чеської та Словацької Федеративної Республіки,

Республіки Польща та Угорської Республіки розпочала процес створення основ політичної, економічної та культурної форм співробітництва в цих країнах.

Основними цілями країн було:

- повне повернення державної незалежності, демократії та свободи,
- усунення всіх існуючих соціальних, економічних та духовних аспектів тоталітарної системи ССРСР,
- побудова парламентської демократії, сучасної правової держави, поваги прав і свобод людини,
- створення сучасної вільної ринкової економіки,
- повна участь у європейській політичній та економічній системі, а також системі безпеки та законодавства.

Координація сил та схожий погляд щодо шляхів досягнення цілей зміг спричинити швидшій реалізації поставлених завдань [1].

В 2004-2005 рр. розпочалася співпраця Вишеградської групи з Україною, саме в той період, коли група взяла на себе зобов'язання щодо допомоги сусіднім країнам. В4 погодилася на посилення співпраці з найближчими партнерами в регіоні Центральної Європи, а також на взаємодію за окремими напрямками спільних інтересів з третіми країнами, їх об'єднаннями та міжнародними організаціями.

Вишеградські країни у період з 2014 – 2015 року виступали за визнання територіальної цілісності України у контексті конфлікту на Донбасі. А також підтримували позицію щодо якнайшвидшого підписання, ратифікації та набуття чинності Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Водночас, розвиток співпраці у сферах енергетики, інфраструктури, інновацій і освіти залежить від раціональних аргументів, які переважають над геоекономічними втратами від розриву зв'язків з Російською Федерацією.

Упродовж 2014 - 2015 рр. члени V-4 у офіційних заявах підтримали територіальну цілісність України у контексті анексії Криму та війни на Донбасі. У грудні 2014 р. прем'єри Вишеградської четвірки на засіданні у Братиславі оцінили політику Росії як таку, що порушує суверенітет і територіальну цілісність України, пізніше оприлюднювали інші заяви щодо потреби дотримання Росією норм міжнародного права [2].

Як відомо, енергетична безпека є однією із найважливіших сфер спільної діяльності Вишеградської четвірки, саме завдяки їх позиції та допомозі Україна змогла відмовитись від закупівлі природного газу в Росії, тим самим зменшуючи негатив російського гібридного впливу.

Також, Україна отримує грантову допомогу від Міжнародного вишеградського фонду. В 2014 році щорічна підтримка України з боку фонду досягла показника в 1,3 млн євро.

Зокрема, громадяни України та організації можуть брати участь у наступних програмах Вишеградського фонду:

1) Гранти Visegrad+:

Ці гранти призначені для розвитку партнерських відносин між регіоном V4 та EaP. Підтримка може надаватися проєктам, в яких беруть участь суб'єкти зі щонайменше 3 країн V4 та 1 країни EaP (наприклад, суб'єкти з Чехії, Польщі, Словаччини та України). Проєкти можуть тривати максимум 18 місяців і охоплювати один із пріоритетних, визначених Фондом. Заявниками можуть бути неурядові неприбуткові організації, місцеві органи самоврядування, школи, університети, науково-дослідні інститути або компанії, якщо йдеться про неприбутковий проєкт.

2) Вишеградська стипендійна програма

Стипендії призначені для студентів і дослідників магістерського та вищого освітніх рівнів. Громадянин України може отримати стипендію на навчання у країнах V4, якщо відповідний заклад знаходиться понад 150 км від місця його проживання чи навчання. Підтримка виплачується 1-4 семестри для студентів магістратури, 1-2 місяці для аспірантів та наукових працівників. Розмір стипендії може сягати 2300 євро за семестр для студента чи дослідника та 1500 євро за семестр для установи, що його приймає.

3) Навчання в Open Society Archives

Програма пропонує стипендії з метою здійснення дослідницької роботи в Open Society Archivum (OSA) у Будапешті для наукових працівників, митців та журналістів, які бажають провести дослідження в OSA. Учасник може отримати до 2000 євро на покриття витрат на проїзд, проживання та інші витрати протягом максимум 2 місяців дослідницької роботи [3].

Тобто, співробітництво із країнами V4 дає Україні якомога швидше просуватися на шляху до вступу до ЄС. Дає змогу розвивати та покращувати культурну, туристичну, соціальну та економічну сфери. Надає більші можливості щодо розвитку малого та середнього підприємства. Статистика стипендій для українців свідчить про активну співпрацю між Україною та країнами Вишеградської галузі в науковій галузі, де Україна посідає перше місце за участю у стипендіальних програмах для країн, які не є членами Вишеградської групи. Також, до уваги беруться важливі соціальні питання, для прикладу, в рамках проєкту вдалося проаналізувати досвід впровадження гендерної політики в країнах Вишеградської четвірки на шляху до євроінтеграції та дослідити сучасний стан гендерної рівності в Україні [4].

Отже, Україні потрібно надалі розвивати партнерські угоди із V4. Набувати досвіду цих країн, Користуватися максимальними можливостями, які надає партнерство з цими країнами. Серед подальших українських пріоритетів у співпраці відмічались: просування ініціатив V4+ у рамках політики Східного

партнерства; потенційне приєднання України до Вишеградської групи; енергетичне співробітництво щодо диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. В цілому, подальше поглиблення відносин із країнами В4 залишається пріоритетом регіональної політики України.

Тому, Україна теж має дещо переглянути свої підходи до співробітництва з Вишеградською четвіркою. Українській стороні необхідно виробити стратегію співпраці на регіональному та двосторонньому рівнях з країнами групи.

Список використаних джерел:

1. *Visegrad Declaration 1991*. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/visegrad-declarations/visegrad-declaration-110412>
2. *Україна та Вишеградська четвірка: стан і перспективи розвитку відноси*. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1861/>
3. *Visegrad Grants*. URL: <https://www.visegradfund.org/apply/grants/visegrad-grants/>
4. *Країни Вишеградської четвірки: досвід партнерських зв'язків із Україною*. URL: <https://gurt.org.ua/articles/34855/>

Ангеліна СМІК

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ЗІ СЛОВАЦЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ

Новітня історія українсько-словацьких міждержавних відносин офіційно бере початок з 1 січня 1993 р. Саме тоді на політичній карті європейського континенту і світу з'явилася нова незалежна держава — Словацька Республіка.

Притаманна молодим незалежним державам деяка гіперболізація власної значущості і ваги в міжнародних відносинах, особливо через нібито вигідне геостратегічне розташування, торкнулася певним чином на перших порах і України, і Словаччини.

Упродовж десятиліття офіційних міждержавних відносин незалежних України та Словацької Республіки (1993-2003 рр.) сформувалася цілісна і багаторівнева система та досить чіткий механізм двосторонніх українсько-словацьких взаємин, які спираються на міцну договірно-правову базу — понад 100 міждержавних, міжурядових і міжвідомчих договорів та угод. Складовими

частинами та активними структурними елементами цих взаємин є вищі, центральні галузеві, регіональні та місцеві органи державної влади і самоврядування, політичні, громадські, культурні та інші організації і об'єднання, різні інституції і широкі кола громадськості двох країн.

Центральними елементами системи двосторонніх міждержавних відносин між Україною і Словаччиною, рушійною силою їх розвитку є постійна безпосередня взаємодія глав держав, парламентів і урядів, галузевих міністерств і відомств та інших державних структур. У рамках політичного діалогу між президентами, головами парламентів і урядів України і Словаччини погоджуються, координуються і спільно визначаються стратегія, основні напрями і завдання двостороннього співробітництва та найважливіших взаємних кроків на міжнародній арені.

Між Україною і Словаччиною широко розвиваються торговельні відносини. Основними і традиційними статтями експорту України є залізорудна сировина (марганцеві й залізні руди), електроенергія, чорне кам'яне вугілля, мінеральні добрива, різна хімічна продукція, плосковальцьовані вироби зі заліза і сталі, феросплави, продукція машинобудування, сталеві труби і под. Найбільшими статтями українського імпорту зі Словаччини стали вогнетривка цегла, стрічки транспортерні, плоский прокат, магнезит, скляна тара, гербіциди, інші товари переробної промисловості. Втім, економічна співпраця між Словаччиною та Україною не є дуже активною. У 2018 році двосторонній товарообіг склав 1 389,8 млн. доларів США та збільшився порівняно з 2017 роком на 19,3%. Позитивне сальдо для України за цей період склало 338,2 млн. доларів США.

Також до ключових питань українсько-словацьких відносин належить співробітництво у сфері етнопонаціональної політики, організація реверсних поставок газу (2014-2015 рр.)

Словаччина допомагає і передає Україні свій досвід європейської та євроатлантичної інтеграції.

У геополітичному контексті Україна і Словаччина — сусіди першого порядку, які безпосередньо межують і мають спільний державний кордон. Для підтримання стабільності в регіоні Центрально-Східної Європи виключно важливе значення має розвиток добросусідських відносин між ними. Врегулювання стосунків і розвиток співробітництва із сусідніми країнами є також, згідно із загальноєвропейськими принципами, однією із головних передумов включення нових незалежних держав в інтеграційні процеси на європейському континенті. А інтеграція в об'єднану Європу — декларовані пріоритети зовнішньої політики України та Словацької Республіки.

Отже, і Україна, і Словаччина пройшли на зламі другого і третього тисячоліть мирний шлях здобуття суверенітету та розбудови держави. На

відміну від багатьох постсоціалістичних країн, за роки новітньої національно-державної незалежності вони уникли загрози вибуху відкритих політичних, соціальних, етнічних та інших конфліктів, що свідчить про витримку, мудрість і толерантність українського і словацького народів.

Цим підтверджується і здатність їх державно-політичного представництва і національних політичних, економічних, культурних та інших еліт і суспільства в цілому вести постійний відкритий діалог з пошуку компромісу для досягнення злагоди в інтересах поступального розвитку нації і держави. З огляду навіть на це, Україна і Словаччина залишаються цивілізованими демократіями, невід'ємною частиною Нової Європи.

Список використаних джерел:

1. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
2. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка // Мельникова І.М., Євсєнко І.В., Знаменська М.В., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. - К.: Інститут історії України НАН України, 2001. С.257.
3. Вовканич І.І., Сюсько І.М. Становлення міждержавних взаємин Чехії, Словаччини та України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - Вип.7. - К.: Інститут історії України НАН України, 1998. С.226.
4. Динис Г.Г., Дербак В.І., Сюсько І.М. Транскордонне співробітництво України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - Вип.Ю: Міжвідомчий збірник наукових праць / Відпов. ред. С.В.Віднянський. - К.: Інститут історії України НАН України, 2001. С.117-118. 9
5. Карпатський Євро регіон: 5 років діалогу і співробітництва. Спецвипуск. - Ужгород: ІВА, 1998; Carpatian Euregion. Uzhgorod, 2001.

Надія ПІДБОРОЧИНСЬКА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРСУ V4+UKRAINE

Вишеградська група (V4) була створена як платформа для кооперації, головною метою якої було наближення до європейських структур. V4 не є міжнародною організацією, не має свого статуту, секретаріату, спільного бюджету (не враховуючи ресурси Міжнародного вишеградського фонду, який створеного пізніше), спільних структур. Досвід діяльності вказує, що відсутність поглибленої інституціоналізації в рамках такої співпраці мала свої позитивні сторони і неодноразово зберігала V4 в період кризових моментів.

Початок активної співпраці між V4 та Україною датується серединою 2000-х років після того, як усі чотири країни здобули довгоочікуване членство в НАТО та ЄС. Як зазначалося ще в 2004 році в декларації Кромеріза, чотири країни Вишеградської четвірки зобов'язалися допомагати країнам у підготовці до того, щоб стати частиною Європейського Союзу і НАТО. Серед амбіцій V4 був розвиток політики ЄС щодо Східної (європейської політики сусідства) та Південно-Східної Європи.

На цьому тлі природно з'явився формат V4+Україна. Спочатку рівень співпраці був не таким інтенсивним, напрямки і форми співпраці обмежилися дискусіями без відчутних результатів. Сфери взаємодії включали енергетику, безпеку та оборону. Але справжня практична співпраця була запроваджена у 2014 році, коли Україна стала жертвою російської агресії. [1]

Можна стверджувати, що пік орієнтованої на результат співпраці з V4 був досягнутий в 2015-2016 січня, як на політичному рівні, так і в конкретній реалізації проекту. Вишеградська четвірка однією з перших виступила зі спільними заявами на підтримку територіальної цілісності та суверенітету України. Крім того, використовуючи платформу Вишеградської платформи, вони зацікавилися Австрією, Великобританією, Швейцарією, Німеччиною та Францією в дискусіях і приєдналися до заяв про підтримку.

У найдраматичніші часи, коли Україна зіткнулася з необхідністю воювати з російськими окупантами на Сході і виставляти на порядок денний реформ у багатьох сферах, чотири держави групи започаткували спільну ініціативу, що розділяє і координує їхню допомогу в процесі трансформації України.

Серед пріоритетних напрямків експертами відзначено: енергетичне співробітництво в контексті транзиту та модернізації енергоресурсів української газотранспортної системи; розвиток міжнародних транспортних коридорів; спільна діяльність у сфері екологічної безпеки та охорони навколишнього середовища; транскордонного співробітництва. Така «економізація» відносин

також пояснювалося тим, що країни V4 у 2013 році обумовили підтримку євроінтеграції України припиненням вибіркової практики правосуддя режимом Віктора Януковича. Революція Гідності та російська агресія докорінно змістили акценти. У 2014 році на тлі пошуку нових форматів співробітництва України у зовнішній та безпековій сферах експерти відзначили необхідність продовження активної співпраці з уже створеними регіональними асоціаціями, такими як Вишеградська група [2].

Регулярні зустрічі у форматі V4+Україна на міністерському рівні, а також спільні тематичні конференції та воркшопи (V4 Road Show) показали українцям зразкові кейси з енергоефективності, децентралізації, освіти та розвитку малого та середнього бізнесу [1].

Завдяки тому, що енергетична безпека є одним з головних пріоритетів V4, при прямій підтримці Україні вдалося забезпечити альтернативні поставки природного газу, тим самим зменшивши енергетичну залежність від Росії. Вишеградська позиція щодо євроінтеграції України донедавна завжди була підтримуючою та конструктивною [3].

Українська сторона відзначила певний суперечливий підхід країн V4: з одного боку, є стримана позиція окремих держав щодо запровадження санкцій ЄС проти Росії, а з іншого – повна підтримка євроінтеграційних намірів України та готовність сприяти в процесі реформування на основі Вишеградського досвіду країн. Така позиція спонукала експертів запропонувати продовження подальшого регіонального партнерства зі Словаччиною та Угорщиною в рамках ініціативи Вишеградської групи, тим самим, ймовірно, мотивуючи неможливість переходу до більш стратегічних двосторонніх відносин як, наприклад, між Україною та Польщею.

Темп співпраці значною мірою залежить і від головуєчого країни, незважаючи на те, що всі рішення приймаються у Вишеградській групі консенсусом. Член-держави на один рік відповідає за розробку порядку денного президентства.

Для уникнення політичної втоми у форматі V4+Україна Україні слід прийняти проактивний підхід, що означає запропонувати більше нових ініціатив та рамок співпраці, які можуть зацікавити Чехію, Угорщину, Польщу та Словаччину.

Керівні принципи побудови відносин між Україною та країнами V4, а також формати офіційної співпраці Києва з Групою можна окреслити зі щорічного звернення про внутрішній і зовнішній стан країни від Президента України до Верховної Ради України (парламенту). Ця промова, передбачена Конституцією України, в тезах свідчить про значні напрями розвитку внутрішньої та зовнішньої політики. Сама Вишеградська група як регіональна ініціатива не згадується безпосередньо у зверненні Президента України, що

цілком зрозуміло з огляду на обсяг виступу та широке коло питань, які висвітлював Глава держави.

Майже всі виступи містять посилання на Польщу та Словаччину успішний досвід проведення швидких та ефективних реформ, які зараз впроваджуються в Україні. 30 червня 2020 року заступник Міністра закордонних справ України Василь Боднар зустрівся з послами країн Вишеградської групи. Учасники зустрічі торкнулися обговорення результатів чеського головування в Групі та передачі повноважень Польщі з початку липня поточного року. Пан Радек Матула, посол Чеської Республіки в Україні наголосив, що Україна протягом року перебувала у фокусі чеського головування, хоча не всі проекти реалізовувалися через пандемію COVID-19. Представники V4 презентували спеціальну програму «Програма східної солідарності V4», яка була створена під егідою Міжнародного Вишеградського фонду для країн Східного партнерства. Він видобуде 125 тисяч євро на допомогу Україні у боротьбі з пандемією COVID-19 у Чернівецькій та Луганській областях [5].

Учасники обговорили напрями регіонального співробітництва України з V4, нові робочі формати співпраці, зокрема зустріч вишеградського рівня + Україна з дипломатами, політиками та громадськими організаціями, а також необхідність перезапуску всіх міжурядові комісії. двостороннього співробітництва [5].

Українська сторона має посилювати свою активність на регіональному рівні. По-перше, самі країни V4 не готові відмовлятися від співпраці в рамках групи. Більше того, на владному та експертному рівні є усвідомлення, що відсутність координації в рамках групи та постійних консультацій може негативно вплинути на економічну ситуацію в країнах. По-друге, вихід із активної фази міграційної кризи в Європейському Союзі, а також формування останнім часом позитивних спільних позицій щодо низки питань на рівні ЄС, дозволяє говорити про поступовий вихід з чергової кризи V4 і пошук нових горизонтів діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Еволюція зовнішньополітичного та безпекового виміру V4. URL: <http://prismua.org/як-далі-будувати-співпрацю-україни-з-v/>*
2. *V4+Ukraine security cooperation: limits of possible URL: https://think.visegradfund.org/wp-content/uploads/TV_Maksak.pdf*
3. *Visegrád Group's anti-European course is anti-Ukrainian URL: <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/interview/analyst-visegrad-groups-anti-european-course-is-anti-ukrainian/>*
4. *V4 countries towards Russian aggression against Ukraine URL: <https://warsawinstitute.org/v4-countries-towards-russian-aggression-ukraine/>*

5. *Visegrad Group is a staunchest partner of Ukraine in combating Russian aggression and COVID-19. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/vishegradska-grupa-ye-nadijnim-partnerom-ukrayini-u-protidiyi-rosijskij-agresiyi-ta-covid-19>*

Валентина СОЛЬНИК

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА УГОРЩИНИ

Місце і роль транскордонного співробітництва в сучасній системі міжнародних відносин слід розглядати в контексті стратегічних, національних і державних інтересів, як зовнішньополітичні дії спрямовані на підтримку та реалізацію цих інтересів. У контексті реалізації зовнішньої політики як для України так і для країн, що не входять в ЄС, повинна бути реалізована ефективна транскордонна політика.

У Законі України "Про транскордонне співробітництво" транскордонне співробітництво визначається як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними утвореннями, їх представницькими органами, органами місцевої виконавчої влади України та територіальними утвореннями і відповідними органами влади інших держав в межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [1]. Таким чином, транскордонним співробітництвом може бути названо співпрацю в рамках суміжних територій сусідніх держав, тобто визначальним є наявність кордону між співпрацюючими територіями. Україна має значну кількість таких прикордонних територій: сухопутні кордони з 7 країнами, 4 з яких члени ЄС. Їх загальна протяжність понад 5,6 тис. Км, в тому числі з Росією - 1955 км, Молдовою - 1 202 км, Білоруссю - 1084 км, Румунією - 608 км, Польщею - 542 км, Угорщиною - 135 км, Словаччиною - 98 км [2].

Питання транскордонного співробітництва регіонів України з найближчими сусідами, наприклад з Угорщиною, в контексті розширення європейської інтеграції потребують того, щоб бути обґрунтованими і представляти особливий науковий інтерес. Основи співпраці в питаннях кордону України-Угорщини закріплені Договором про режим українсько-угорського кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань, який вступив в силу 19 квітня 1994 р. Договором передбачалося створення Україно-

угорської прикордонної комісії. В результаті була створена міжурядова змішана комісія з питань транскордонного та прикордонного співробітництва [3].

На даний час позначилася певна асиметрія статусів, що пов'язано з участю Угорщини в ініціативах, орієнтованих на Україну як бенефіціара. В першу чергу мова йде про Вишеградську групу і програму Європейського Союзу «Східне партнерство». Україна офіційно запрошена до партнерства в рамках Вишеградської групи, країни якої підтримують її європейські прагнення. Також Угорщина декларує підтримку програми «Східне партнерство», створеної ЄС для зближення з ним шести країн, в тому числі для України.

Досягненням в даному контексті є програма підтримки Вишеградською групою «Східного партнерства» - Visegrad 4 Eastern Partnership. Це програма підтримки в країнах «Східного партнерства» на трьох рівнях: економічному, політичному і діалогу між людьми. Підтримує ці цілі Міжнародний Вишеградський Фонд [4].

Співпраця України і Угорщини в силу географічних чинників переважно реалізується на території Закарпатської області, де проживає 151,5 тис. угорців (12% населення області). У зв'язку з цим, основні досягнення представлені в сфері транскордонного співробітництва завдяки реалізації проектів рамках Програми сусідства INTERREG IIIA /TACIS CBC Угорщина-Словаччина-Україна і Програми Європейського інструменту сусідства і партнерства Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна [5].

Активізація транскордонного співробітництва, зовнішньоекономічної діяльності в царині транспортних перевезень є надзвичайно важливим стратегічним напрямом розвитку всього господарського комплексу Закарпатської області. Воно сприяє реалізації переваг географічного розміщення прикордонного регіону Закарпаття, ефективному використанню наявного потенціалу трудових ресурсів та накопиченню досвіду транскордонного співробітництва. Реалізація наявних резервів у сфері обертання при застосуванні логістичного підходу за деякими оцінками дозволяє фірмам більш ніж на 40% збільшити прибуток, що в свою чергу також позитивно відобразиться на надходженнях до бюджетів усіх рівнів. Наявність транспортних коридорів обумовлює необхідність створення розгалуженої мережі національних міжнародних логістичних центрів (включно українсько-угорського МЛЦ), яка дозволить наблизити транспортний і логістичний сервіс до міжнародних стандартів. Формування системи логістичних центрів в Україні має забезпечити ефективне і якісне перевезення вантажів та людей з однієї точки в іншу, дотримуючись принципу «від дверей до дверей». Більше того, використовуючи кластерну модель розвитку транскордонного співробітництва, яка має базуватися перш за все на визначенні пріоритету економічної складової транскордонного/міжрегіонального співробітництва можна очікувати реальний

соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів. Провідна роль має належати транскордонним 201 регіонам, які формуються на основі прикордонних регіонів України та Європейського Союзу, які реально можуть досягти конкурентних переваг, включно і виробництва конкурентоздатних товарів і послуг на міжнародному світовому ринку [6].

Сьогодні транскордонне співробітництво України та Угорщини знаходиться на етапі систематичних якісних змін. Головною метою розвитку співробітництва є підвищення економічного потенціалу регіону в цілому. Це можна зробити використовуючи вигідне місце розташування регіону, розвиток транспортних маршрутів і сервісної інфраструктури транзитного руху з одного боку, і вдосконалення економічної ситуація в регіоні за рахунок розвитку місцевої інфраструктури на базі іншого.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про транскордонне співробітництво (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 45, ст.499
2. Державна територія і державний кордон : навчальний посібник /Д. А. Купрієнко, Ю. А. Дем'янюк, О. В. Діденко. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2014. – 256 с.
3. Договір між Україною і Угорською Республікою про режим українсько-угорського державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_636#Text
4. Visegrad 4 and the Eastern partnership countries. URL: <https://bankwatch.org/v4-eap>
5. Kiss Éva Logisztikai klaszter létesítésének koncepciója Kárpátalján // Magyar-ukrán határrégió.Együttműködés az Európai Unió külső határán. Magyar Tudományos Akadémia. Debrecen, 2008. – pp.173-165.
6. Кіш Є.Б. Інноваційний потенціал транскордонного співробітництва регіонів України та Угорщини. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvmdu_2013_3.3_5_33.pdf

Тетяна ДРАПАК

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

КОЛАБОРАЦІЯ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ ТА УКРАЇНИ

Початок активної співпраці між V4 та Україною датується серединою 2000-х років, як логічний перегляд функцій та ідентичності Групи після того, як усі чотири країни отримали довгоочікуване членство в НАТО та ЄС. Як зазначалося ще в 2004 році в Декларації Кромержа, чотири держави Вишеграда зобов'язалися допомогти третім країнам у підготовці до вступу до Європейського Союзу та НАТО. Серед амбіцій V4 був розвиток політики ЄС щодо Східної (Європейська політика сусідства) та Південно-Східної (процес розширення) Європи. На цьому тлі, природно, з'явився формат V4 + Україна, який допоміг направити допомогу у передачі досвіду Вишеградської групи Східній Європі. Спочатку рівень співпраці був не таким інтенсивним, напрямки та форми співпраці обмежувались дискусіями без відчутних результатів. Сфери взаємодії включали енергію, безпеку та оборону.

Але справжня практична співпраця була запроваджена в 2014 році, коли Україна стала жертвою російської агресії. Можна стверджувати, що пік співпраці з V4, орієнтованої на результат, був досягнутий у 2015-2016 роках як на політичному рівні, так і при реалізації конкретного проекту. Вишеградські держави одними з перших виступили із спільними заявами на підтримку територіальної цілісності та суверенітету України. Більше того, використовуючи Вишеградську платформу, вони залучили Австрію, Великобританію, Швейцарію, Німеччину та Францію до обговорень та приєднання до заяв про підтримку. У найдраматичніші часи, коли Київ стикався з необхідністю воювати з російськими окупантами на Сході та виконувати програми реформ у багатьох сферах, чотири держави групи розпочали спільну ініціативу, розділяючи та координуючи свою допомогу в процесі трансформації України. Регулярні зустрічі у форматі V4 + Україна на рівні міністрів, а також спільні тематичні конференції та семінари (V4 Road Show) показали українцям зразкові випадки енергоефективності, децентралізації, освіти та розвитку малого та середнього бізнесу. Через те, що енергетична безпека є одним із пріоритетів V4, за прямої підтримки Групи Україні вдалося забезпечити альтернативні поставки природного газу, тим самим зменшивши енергетичну залежність від Росії.

Позиція Вишеграда щодо європейської інтеграції України до останнього часу завжди підтримувала та конструювала. Це, зокрема, стосується підписання та ратифікації Угоди про асоціацію, а також надання Києву безвізових поїздок до ЄС. Україну запросили взяти участь у бойовій групі ЄС V4, а українські війська перебували в активному режимі очікування в першій половині 2016 року.

Існує чітка перспектива продовжити цю співпрацю у 2019 році. Україна є одним з найбільших грантодавців Міжнародного Вишеградського фонду за межами регіону V4. У найважчий 2014 рік річний рівень підтримки України досяг 1,3 млн. Євро. Левова частка програми мобільності державних службовців направлена в Україну. Посилення співпраці з Вишеградською групою спонукало офіційний Київ заявити про своє бажання приєднатися до V4, поширивши її до V5, як це було заявлено під час зустрічі Президента України Петра Порошенка та міністрів закордонних справ Вишеградської групи в грудні 2014 року. У своїй заяві Президент Порошенко наголосив на високій оцінці реформ, проведених у державах V4, та на своєму прагненні дотримуватися порядку денного реформ в Україні. Не дивно, що V4 кілька разів згадується у Стратегії національної безпеки, прийнятій у 2015 р. Досягнення рівня соціальних стандартів ЦСЄ було встановлено як орієнтир для досягнення відповідної економічної безпеки.

Але динаміка співпраці у форматі V4 + Україна суттєво втратила темпи у 2016-2017 роках, тим більше, що стосується політичного рівня. З одного боку, це можна пояснити зміщенням фокусу V4 на внутрішніх питаннях, таких як пошук спільної реакції на міграційну кризу ЄС або груповий поділ щодо оцінки напористої зовнішньої політики Росії. З іншого боку, пояснення може полягати в неповному розумінні Києвом того, як діє V4 та які механізми співпраці та потенціал партнерів. Іноді лунають голоси, що Київ зосереджується на відносинах із сильними міжнародними гравцями, такими як США, Канада, Німеччина, Великобританія та Франція, які мають більше ресурсів для вливання в Україну та більшу роль у глобальних справах. Усі ці причини можуть певною мірою виправдати сучасний стан і настрої у п'яти національних столицях. Одночасно не слід виключати двосторонній шлях у багатосторонніх рамках. Темп співпраці в значній мірі залежить і від головної країни, незважаючи на те, що всі рішення приймаються Вишеградською групою консенсусом. Державачлен на чолі Групи протягом одного року відповідає за розробку порядку денного головування.

Гіркий досвід показує, що якщо член V4 суперечить Україні з певними двосторонніми питаннями, це може знизити рівень взаємодії у форматі V4 + Україна до мінімуму. Це виявилось під час останнього президентства Угорщини, яке закінчилось у червні 2018 року. Це головування збіглося з парламентською виборчою кампанією в Угорщині та жорстким угорсько-українським суперечкою мовних форм, представлених у новому українському Законі про освіту. Українські дипломати визнають, що Будапешт проігнорував численні українські пропозиції щодо практичної організації різноманітних заходів у форматі V4 + Україна, зводить це до загальних дискусій у ширшій групі країн Східного партнерства V4 +. Незважаючи на те, що збереглися рідкісні традиційні форми, наприклад, на засіданні начальника Генерального штабу, багато інших

цікавих ініціатив не вкладаються в угорську форму. Такий підхід є дуже непродуктивним та невтішним, оскільки Угорщина була однією з першопрохідців у запровадженні формату співпраці V4 + Україна.

Ось чому Україна сприймає нещодавно розпочате президентство Словаччини у Вишеградській групі через більш перспективні об'єктиви. По-перше, як показують опитування експертів, Братислава більш оптимістично сприймає V4 як впливового гравця в ЄС.

По-друге, раніше Словацька Республіка запропонувала деякі більш досконалі форми політичного та галузевого співробітництва у форматі V4 + Україна. По-третє, у відносинах з Україною словаки зосереджуються на питаннях реформування сектору безпеки, оборони, енергетичної безпеки та енергоефективності, які представляють великий інтерес і для України.

З липня 2014 року по червень 2015 року під час попереднього головування Словаччини Братиславі вдалося зміцнити формат V4 + Україна та зосередити увагу на безпеці. Політичний діалог підтримувався на високому рівні, а пріоритети президентства відповідали життєвим потребам України. Під час саміту V4 + Німеччина + Україна на високому рівні, який відбувся у Братиславі, сторони домовились про організацію чергової зустрічі міністрів закордонних справ та оборони держав Вишеград та України. Швидкий огляд свіжої програми словацького головування створює дуже позитивні враження і, безумовно, більше місця для V4 + Україна. Відмінно усвідомлюючи консенсусний підхід у справах чотирьох країн, це, можливо, вже можна розглядати як крок вперед у відносинах між V4 та Україною. Доброю новиною є те, що Братислава планує відродити формат V4 Road Show, ініціативу проведення чотирьох галузевих круглих столів, присвячених розвитку конкретних реформ в Україні. Незважаючи на те, що ще в 2014-2015 роках, коли була ініційована ця ініціатива, не все було ідеально, це дає дуже гарну можливість активізувати діалог. Важливо згадати про вирішальну роль країн V4 у просуванні та розвитку політики Східного партнерства. Поки Польща була однією з держав-засновниць Східного партнерства, перший інавгураційний саміт відбувся в Чеській Республіці в 2009 році. Вишеградська група активно підтримувала країни-партнери та розробила конкретний формат V4 + Східне партнерство. Цей формат виявився ефективним з точки зору політичних проявів, особливо напередодні самітів Сх. У 2012 році в рамках програми ЕКО було розпочато грантову програму з метою розширення культурної та соціальної охоплення в регіоні Східного партнерства (V4EaP). Маючи на увазі, що політика розширення та сусідства є одними з пріоритетів Вишеградської групи, кожне президентство проводить засідання у форматі V4 + СхП.

Останній відбувся в Будапешті в серпні 2017 року. Результати саміту Східного партнерства у Брюсселі в листопаді 2017 року демонструють велику

увагу, яку європейські інтуїції приділяють чотирьом пріоритетам Східного партнерства, де передбачається досягнення 20 поставань шістьма країнами-партнерами до 2020 року. Це означає, що кожне нове президентство може обрати один із чотирьох пріоритетів під час підготовки зустрічі у цьому багатосторонньому форматі V4 + СхП. Роблячи це, можна було б посилити ефективність наради на рівні різних міністерств, а не лише МЗС чи МО. Більше того, співпраця посилить фокус на передачі позитивного досвіду від V4 до всіх шести країн-партнерів.

На додаток до загального формату, який включає всі шість партнерів зі Східної Європи та Південного Кавказу, можна вважати більш вигідним встановлення нових форматів V4 + АА3 (Грузія, Молдова та Україна, які підписали Угоду про асоціацію з ЄС) або V4 + 2 (Грузія та Україна), залежно від конкретної сфери співпраці. Такі нові ініціативи повністю відповідають духу декларації Саміту Східного партнерства та нещодавньої декларації Саміту УЄ-Україна.

Щоб уникнути політичної втоми у форматі V4 + Україна, Україні слід застосувати ініціативний підхід, що означає пропонувати нові ініціативи та рамки співпраці, які можуть зацікавити Чехію, Угорщину, Польщу та Словаччину. На тлі пошуку кращих рішень у двосторонніх відносинах у короткостроковій перспективі українська дипломатія повинна зосередитись на політичному та практичному прогресі на платформі V4 через 5-10 років. Наявність цієї ледве інституціоналізованої, але ефективною ініціативи протягом більше 25 років є чітким посланням для Києва сприймати її серйозно і думати довгостроково.

Список використаних джерел:

1. *Вишеград плюс Україна = V5?. 2018*
<https://www.euractiv.com/section/central-europe/opinion/visegrad-plus-ukraine-v5/>
2. *УКРАЇНСЬКА ПРИЗМА: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА 2015,*
<http://prismua.org/wp-content/uploads/2016/03/UA-PRINT.pdf>
3. *Вишеградська група: Україна має виконати умови для асоціації з ЄС. 18.05.2013.* <https://www.unian.ua/politics/789040-vishegradska-grupa-ukrajina-mae-vikonatiumovi-dlya-asotsiatsiji-z-es.html>.
4. *Budapest Joint Statement of the Visegrád Group Heads of Government on Strengthening the V4 Security and Defence Cooperation, October 2013.,*
<http://www.ms.gov.pl/resource/b68e234a-47c7-4672-925b-dc1921ba2f70:JCR>
5. *Long-term Vision of the Visegrad Countries on Deepening Their Defence Cooperation, 2014,* http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements#_2014

Ольга ПЕТЛЬОВА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

Сьогодні Україна опинилася у більш ніж складній ситуації з огляду на ситуацію всередині країни, так і з точки зору зовнішньополітичного середовища. Після політичних потрясінь у 2013–2014 роках європейський шлях розвитку представляється єдино можливим варіантом для більшості українців. Наразі українські надії пов'язана з можливим аспектам подальшої взаємодії з Вишеградською четвіркою. Вважається, що країни Вишеграду можуть виступати “захисниками” України в європейських та атлантичних структурах, беручи до уваги схожість історичної долі та географічної близькості. Усі четверо членів Вишеградської четвірки мають пам'ятки про відносини з Росією як правонаступницею СРСР. Враховуючи це, здається, що їх позиція в сьогоdnішньому конфлікті повинна бути на боці України як іншої жертви російської агресії, і що вони будуть лобювати українські інтереси в європейських інституціях. Однак на практиці все не так просто. Кожна з країн об'єднання у цій ситуації пам'ятає про свій складний набір соціальних, політичних та економічних інтересів, і страх перед повторенням російської агресії не завжди переважає.

Польща займає найбільш лояльну позицію щодо України. Це пов'язано не лише з хорошими відносинами між державами, а й з амбіціями польського керівництва у східноєвропейському субрегіоні. З моменту вступу до ЄС ця країна хоче набрати вагу в союзі, що було б еквівалентно визнаним лідерам, таким як Франція та Німеччина. Однак, на відміну від “ветеранів” ЄС, Польща є прикордонною країною, і її здатність впливати на субрегіон визначається також здатністю забезпечувати стабільність на власних кордонах [1].

Починаючи з 2013 року, ситуація в Україні, без сумніву, є найбільшою загрозою безпеці в регіоні. Ще до війни з Росією Польща докладала всіх зусиль для мирного врегулювання політичної кризи - від місії Кокс-Квасневського до посередництва Дональда Туска при підписанні угоди між українською владою та опозицією в найскладніші дні лютого 2014 р. [5]. Після вторгнення російських військ у Крим та подальшої агресії на Донбасі загроза для Польщі лише зростає, оскільки невідомо, яка країна стане наступною жертвою агресії [2]. Тому Польща та країни Балтії були найбільш послідовними прихильниками антиросійських санкцій. Це не зупиняла навіть можливість економічних втрат. У цій ситуації Польща вважає можливим пожертвувати негайним прибутком заради довгострокової безпеки. Ця ж причина обумовлює послідовну підтримку України на її шляху до європейської інтеграції - на орбіті ЄС Україна має більше

шансів стати передбачуваним партнером, який не несе загрози Польщі, тоді як, ставши російським супутником, Україна може стати плацдармом для нападу, як на польські інтереси, так і, в гіршому випадку, на польську територію [5].

Позиція Чехії щодо української ситуації є більш поміркованою та обережною. З одного боку, Чеська Республіка послідовно підтримує прагнення українського народу забезпечити демократичні перетворення, особливо звертаючи увагу на неодноразові порушення прав людини. Коли в результаті подій Євромайдану до влади прийшли проєвропейські сили, Чеська Республіка привітала це і пообіцяла свою повну допомогу в проведенні реформ у країні. Як і всі країни ЄС, Чеська Республіка приєдналася до антиросійських санкцій [4].

Серед чотирьох країн V4 Угорщина найменш доброзичлива до України. Ще до війни з Росією відносини між країнами були напруженими, оскільки Угорщина ніколи не втрачала можливості нагадувати про проблемні питання двосторонніх відносин, а саме щодо становища угорської меншини в Україні. Уряд Угорщини неодноразово заявляв про нібито порушення політичних та культурних прав 150 тисяч угорців, які проживають у Закарпатті. Крім того, угорці широко представлені у місцевій владі.

Словаччина підтримала антиросійські санкції, але майже відразу виявила бажання переглянути їх. Санкції виявились контрпродуктивними, оскільки конфронтація триває. Було б набагато краще скасувати санкції як жест доброї волі, заохочуючи тим самим Росію до відкритого та інтенсивного діалогу [3]. Однак не можна стверджувати, що позиція Словаччини стовідсотково проросійська. Словаччина була першим джерелом зворотних поставок газу в Україну через газопровід „Вояни-Ужгород”, тим самим зменшивши залежність України від російського газу [2]. Швидше за все, Словаччина хоче в першу чергу служити економічним інтересам своєї країни.

Тож, як видається, Україна ні в якому разі не повинна вважати Вишеградську четвірку «групою друзів». Оскільки ці країни не пов'язані жодними офіційними документами, що містять зобов'язання, мають спільну політичну лінію, вони не можуть впливати на зовнішню політику одна одної. Навіть якщо Польща продовжує вважати за необхідне захищати інтереси України, вона не має достатньо важелів, щоб переконати держави-члени зробити те саме, якщо вони не бачать для себе вигоди в цій ситуації.

Однак, якщо ми розглядаємо Вишеградську групу як союз, а не просто сукупність сусідніх країн, ми можемо побачити багато перспектив співпраці України з нею. Звичайно, зараз недоречно говорити про повномасштабне розширення групи. Протягом більше двадцяти років існування Вишеградська четвірка ця ідея звучала неодноразово, а найбільш ймовірними кандидатами були Словенія та Австрія. Однак нинішні члени вважають, що розширення ускладнить співпрацю всередині групи, оскільки в цьому випадку слід

враховувати більше точок зору. Для взаємодії з партнерами з ЄС та Східного партнерства формула Вишеградська група + успішно застосовується протягом тривалого часу. Це дозволяє співпрацювати у певних сферах, не порушуючи балансу між Вишеградською групою. Україна може отримати найбільшу користь від координації зусиль у такому форматі.

Беручи до уваги позитивний досвід Вишеградської групи, Україна прагне співпрацювати з усіма своїми членами у цей непростий час, коли успіх її зовнішньої та внутрішньої політики визначає існування України як держави. Однак слід пам'ятати, що ця співпраця може відбуватися двома різними способами. З одного боку, йдеться про двосторонні відносини України та кожного члена групи, з іншого боку - стосунки з самою асоціацією.

Список використаних джерел:

7. Ростецька С.І., Швець С.Л. *Україна та Вишеградська група: сучасний стан та перспективи співпраці*. С. І. Ростецька, С.Л. Швець; *Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний вимір: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13–14 березня 2015 року. У 2 частинах.* – Одеса : ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Міжнародний Вишеградський Фонд, 2015. – Частина II. – 180 с.

8. *Krushynska Oleksandra, Shevchenko Taras. Visegrad Four and Ukraine: possibilities of cooperation (2015).* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/visegrad-four-and-ukraine-possibilities-of-cooperation>

9. *Maksak Hennadiy. V4+Ukraine security cooperation: limits of possible (Ukrainian perspective) (2017, 31 January).* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://think.visegradfund.org/wp-content/uploads/TV_Maksak.pdf

10. *Romanyshyn Iulian. More than just partners: What does Ukraine want from the Visegrad Group? (2015, 20 April).* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visegradrevue.eu/more-than-just-partners-what-does-ukraine-want-from-the-visegrad-group/>

11. *Smith Oli. Poland civilians take up arms as Russia threat is branded country's "Greatest Crisis". (2015, 2 June).* *Express.* [Electronic resource]. – Available from: <http://www.express.co.uk/news/world/581653/Poland-s-greatest-crisis-Russia-threat-sparks-surge-civilians-arms>

Христина ФЛЕЙТУТА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ЗІ СЛОВАЧЧИНОЮ: НЕРОЗКРИТИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Словаччина та Україна - відносно нові держави, що виникли після геополітичних перетворень в Європі після закінчення холодної війни. Обидві країни були зосереджені, в перші роки незалежності, на будівництві ефективної державної інституції, проводячи економічні та політичні реформи та визначаючи основні вектори зовнішньої політики.

Пріоритети та напрямки розвитку, обох країн, відрізнялися від самого початку їхнього існування як незалежних націй. Варто зазначити, що відносини між Україною та Словаччиною можна описати як «збалансовані» та «прагматичні», що не несуть ніяких історичних тягарів, ідеологічних проблем чи геополітичних спекуляцій. Партнерство базується на спільних інтересах, а особливо у сферах безпеки та енергетики. Словаччина має на меті, бути однією з найкращих друзів для України в ЄС, а Україна для Словаччини означала б: можливість відіграти більш активну роль у регіоні Східної Європи.

Однак, не варто забувати, що Словаччина приділяє велику увагу відносинам з Росією, яка є постачальником нафти та природного газу. Відтак, економічна співпраця між Словаччиною та Україною теж не є дуже активною. У 2019 році двосторонній товарообіг склав 1 358,8 млн доларів США та зменшився порівняно з 2017 роком на 2,23%. Позитивне сальдо для України за цей період склало 60,4 млн доларів США [1].

Україна експортує та імпортує до Словаччини в основному сировинну продукцію. Серед перспективних напрямків співпраці – автомобілебудування, металургія (експорт не сировини, а продукції з більшою доданою вартістю), авіаційна сфера (зокрема, в царині наукових розробок та освіти, спільних проектів), туризм та сфера транзитних перевезень. Цікавою може бути співпраця в сфері технологічних інновацій та стартапів.

Транскордонне співробітництво – це специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, що здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи усі загальні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідні держав та

особистими зв'язками людей, значно вищим навантаження на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура) [2].

Прикордонні країни, зокрема Словацька Республіка та Україна, володіють значним потенціалом рекреаційних територій, наявною туристичною інфраструктурою, а отже формують свою туристично-рекреаційну політику. Словацька Республіка – безпосередній західний сусід України, що відповідає цивілізованим стандартам відносин розвинених європейських демократій.

Широкі можливості для всебічної взаємовигідної співпраці між Україною і Словаччиною зумовлені багатьма об'єктивними чинниками: глибокими історичними, культурними та традиційними господарськими зв'язками народів, існуванням численної української національної меншини в Словаччині та словацької в Україні.

Словаччина та Україна мають великий потенціал для популяризації туристично-рекреаційної галузі. За даними Всесвітнього економічного форуму, за останні два роки Україна піднялася на 10 пунктів в Індексі конкурентоспроможності в сфері подорожей і туризму [2]. Нещодавно відбулося перше засідання Українсько-словацької спільної туристичної комісії, що стало гарним стартом співпраці, як і запуск авіарейсу з Братислави до Одеси. Доцільним є створення туристичного сайту та відповідної вкладки на сторінці Посольства України в Словаччині. Також цікавим буде запрошення популярних туристичних блогерів або інфлюенсерів зі Словаччини до України та навпаки з подальшою промоцією серії роликів серед словацької та української аудиторій.

Важливо відзначити і обмін досвідом між експертами Міністерства фінансів Словаччини та українськими колегами: допомогу у проведенні реформ, зокрема підтримки розвитку ринкового середовища через програму SlovakAid та діяльність Івана Міклоша, колишнього словацького урядовця та голови стратегічної групи радників з підтримки реформ при попередньому Кабміні [3].

Енергетику можна вважати локомотивом співпраці України та Словаччини. Проект реверсу природного газу зі Словаччини до України через газогін “Вояни-Ужгород” демонструє стратегічну важливість Словаччини у сфері енергетичної безпеки України. Частка Словаччини в транзиті природного газу з Європи до України в 2018 році становила 81,4% [4].

Ще одним перспективним аспектом співпраці є реалізація проектів з енергоефективності і відновлюваних джерел енергії та імплементація словацьких кращих практик у цій сфері. Сьогодні у Словаччині понад 50% панельних будинків утеплені і модернізовані, це один з найкращих показників на тлі інших постсоціалістичних європейських країн. Термомодернізація їх житлового фонду почалася на початку 90-х років, тому наразі Україна у Словаччині може запозичувати найкращі, вже адаптовані до пострадянської інфраструктури приклади, уникаючи помилок. Наприклад, цікавим є досвід

словацького міста Трнава, яке є повністю енергонезалежним, або ТЕЦ компанії Thermopovaas у м. Нова Дубниця, що працює на біомасі, забезпечуючи 12-тисячне місто теплом та електроенергією. Словацький досвід став у нагоді і при створенні Фонду енергоефективності в Україні.

Крім того, Словаччина може допомогти Україні інтегруватися в центральноевропейський ринок електроенергії, що розвивається. Поступове включення України до створення регіонального енергетичного ринку є довгостроковою метою, але воно має розглядатися як стратегічна основа для двостороннього українсько-словацького співробітництва в галузі енергетики. Співпраця зі Словаччиною буде корисною для подальшого підключення України до ENTSO-E (європейської мережі системних операторів). Втім, Україна повинна мати чіткий план приєднання до ENTSO-E із реалістичними та досяжними цілями та дедлайнами. Наразі одним із пріоритетних проєктів є реконструкція ліній електропередач Мукачево-Вельке Капушани, що дозволить розширити їхню пропускну потужність [5].

Підземні сховища газу України можуть стати основою для співпраці щодо зберігання газу в майбутньому, якщо будуть відповідні передумови для створення Східноєвропейського газового хабу на базі газових ринків України, Словаччини, Польщі, Чехії, Угорщини та Румунії. У липні німецька компанія RWE, один з ключових гравців європейського газового ринку, скористалася послугою зберігання газу в режимі “митний склад” на території України. Якщо цей експеримент буде вдалим, прийдуть і інші зацікавлені партнери. До 2021 року має завершитися поєднання ГТС Словаччини і Польщі. Україна стає учасником енергетичного коридору «Північ – Південь». В майбутньому можливості співпраці з сусідами, ймовірно, збільшаться.

У підсумку, імпульс, який з’явився в українсько-словацькій енергетичній співпраці після Майдану, має бути зафіксований у двосторонніх відносинах, якщо ми хочемо зробити наше партнерство дійсно довгостроковим.

Слід пам’ятати, що Східна частина Словаччини та Західна частина України – Закарпаття мають спільний кордон, вдалим рішенням було б відновлення роботи Міжнародного Аеропорту «Ужгород», що стало б гарним прикладом співпраці України та Словаччини у покращенні умов життя мешканців прикордонного регіону. Це може дати імпульс розвитку туризму не тільки на Закарпатті, а й у прикордонних регіонах Словаччини. Аеропорти в Ужгороді та Кошице стратегічно важливі для прикордоння, тому координація їхнього розвитку могла б бути корисною.

Аналіз документів, наукових статей про відносини України з країнами Вишеградської четвірки, зокрема зі Словаччиною, дає підстави стверджувати про фундаментальне значення цих відносин. По-перше, три з чотирьох країн Вишеградського об’єднання є сусідніми для України державами, з якими вона

мала історично дружні відносини. А, по-друге, всі чотири країни стали прикладом успішного набуття членства в ЄС, а відтак підтримка та авторитет об'єднання для просування євроінтеграційних прагнень України перетворилися на цінне джерело запозичення корисного досвіду.

Метою Фонду Вишеградської четвірки є сприяння розвитку співпраці між країнами Вишеградської четвірки та їхніми сусідами через підтримку спільних культурних, наукових та освітніх проектів, молодіжних обмінів міжнародного партнерства, туризму.

Вишеградська четвірка стала важливим комунікаційним майданчиком, який нерідко виконує роль зв'язкової проміжної ланки на шляху зближення з ЄС тих держав, що або ставлять за мету інтегруватися в дану структуру, або ж прагнуть побудувати взаємовигідні добросусідські відносини з його країнами-учасниками. Важливим є досвід не лише те, що і як треба робити, щоб стати членом ЄС та НАТО, але і те, що буде після цього приєднання, як, уже будучи повноцінним учасником того чи іншого об'єднання, в пошуках загального компромісу, відстоювати і там національні інтереси своєї країни.

Список використаних джерел:

1. *Посольство України в Словацькій Республіці*
URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/torgovelyne-ta-invest-ua-sk/stan-torgovelno-ekonomichnogo-spivrobotnictva>.
2. *Travel & Tourism Competitiveness Index*, URL: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>.
3. *MF SR development cooperation activities*. URL: <https://www.finance.gov.sk/en/european-international-affairs/development-cooperation/mf-sr-development-cooperation-activities/>.
4. *Security - related Cooperation among the V4 States. Politics in Central Europe 14. 2018. №2. С. 39-56.*
5. *Інтеграція до ENTSO-E*. URL: <https://ua.energy/yevrointegratsiya/integratsiya-do-entso-e/#1593010277209-56ce98e4-47ee>

Оксана КАШУБА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ І КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

Актуальність дослідження відносин України з країнами Вишеградської групи полягає в тому, щоб забезпечити добросусідські та сталі відносини між Україною та її західними сусідами, що є необхідною передумовою регіональної стабільності з огляду на наявні загрози та виклики в регіонах. Вироблення нового покращеного підходу для відносин між Україною та країнами Вишеградської четвірки є необхідним для покращення та посилення регіональної співпраці, а також перешкоджання появі нових розбіжностей в майбутньому.

Вишеградська група була створена в лютому 1991 року в результаті зустрічі лідерів Угорщини, Польщі й Чехословаччини. Члени цієї групи на тогочасному етапі мали на меті винятково політичні цілі, зокрема деформацію інфраструктури, що залишилася в спадщину від Варшавського договору й Ради економічної взаємодопомоги, взаємне співробітництво у військовій сфері й проведення загальної політичної лінії щодо Заходу з метою формування процесу вступу до ЄС [1].

Серед сучасних пріоритетів вишеградського партнерства є допомога у розвитку євроінтеграційних ініціатив у країнах, що є кандидатами на членство в ЄС, та тих, чий стратегічний інтерес скеровується на посилену співпрацю із Європейським Союзом без чітко визначених перспектив членства [2].

На нашу думку, розвиток співпраці Вишеградської групи з Україною є вигідною для обох сторін. По-перше, це збільшить ринок збуту, кількість споживачів продуктів та послуг; по-друге, це розширення бізнес-зв'язків, по-третє – кваліфіковані працівники, співпраця у сфері туризму, інвестиції у певні прибуткові сфери та інше. Але й для України ця співпраця приносить надзвичайно багато. По-перше, це нові інвестиції та фінансові потоки у різні галузі, по-друге, двосторонній розвиток туризму, по-третє, розвиток підприємств у регіоні, адже через невеликі національні ринки навколишнє бізнес-середовище має бути модернізоване таким чином, щоб стимулювати розвиток місцевих підприємств та залучення іноземних інвесторів.

Незважаючи на створення внутрішнього ринку, є ще багато практичних труднощів для торгівлі товарами та послугами, є також формальні бар'єри, які перешкоджають співробітництву. Але спільна діяльність Вишеградської четвірки (В4) та України може принести великі переваги як і країнам В4, так і Україні в різних сферах. Також надзвичайно вагомою є допомога країн Вишеградської групи Україні, представлення її як демократичної країни на арені

міжнародних відносин, допомога у проведенні реформ та підтримка у прагненні стати частиною Європейського Союзу [3].

Можна з упевненістю сказати, що Україна у відносинах з Вишеградською групою змогла досягти значних позитивних результатів як на політичному рівні, так і в царині реалізації окремих проектів. Країни В4 одні з перших виступили зі спільними заявами та зверненнями щодо підтримки територіальної цілісності та суверенітету України. Більш того, використовуючи платформу В4, вдалося залучити до обговорення ситуації в Україні, а також заохотити приєднатись до проукраїнських заяв Австрію, Великобританію, Швейцарію, країни Західних Балкан, а також Німеччину та Францію [4].

Вишеградська четвірка завжди допомагала нашій державі в реалізації її євроатлантичних прагнень, навіть попри певні складнощі, які мають місце останніми роками в двосторонніх відносинах між тими чи іншими країнами В4 та Україною. І хоча не можна просто використовувати лекала вишеградського досвіду, враховуючи українську специфіку, тим не менш, багато аспектів і реформ, здійснених країнами В4 є прикладом для України.

Таким чином, на сучасному етапі співпраця України з країнами Вишеграда розвивається в усіх напрямках, що входять у загальні інтереси, передусім у системі внутрішніх справ (боротьба проти організованої злочинності, корупції), охорони довкілля, міжнародної політики та економіки (транспорт, інфраструктура, енергетика). Важливо, що інтерес у багатоплановій співпраці між державами є обопільним. Отже, сьогодні, ще маючи належний час для відповідних реформ, слід розробити державну програму, яка має передбачити повноцінні політичні, економічні, культурні та інші відносини України з країнами Вишеградської групи.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Вишеградської групи.* URL: <http://www.visegradgroup.eu/about>.
2. *Стан та перспективи співробітництва між Україною та Вишеградською четвіркою.* URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/september08/2.htm>.
3. *Jaroszewicz Marta. Why Isn't the V4 More Active in visa Liberalisation With Eastern Europe?* URL: <http://visegradrevue.eu/?p=1444> all.
4. *Meeting of the Ministers of Culture of the Visegrad Group; Cracow–Communiqué* URL: <http://www.visegradgroup.eu/calendar>.

Олександр КИКТА

слухачка магістратури Західноукраїнського
національного університету

ГЛОБАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Зараз світовому енергетичному ринку характерною є тенденція розвитку засобів, які є альтернативними до традиційних джерел отримання енергії. Цей процес має багато передумов, найважливішими з яких є:

- виснаження світових природних запасів невідновлювальних джерел
- енергії, зростання цін на них;
- несприятливі екологічні наслідки використання більшості із них.

Ці фактори разом із підвищенням рівня самосвідомості людей дають змогу вже зараз говорити про те, що тренд до розвитку альтернативних джерел енергії з часом тільки набиратиме оберти.

З кожним роком все більше країн у світі починають усвідомлювати цю енергетично-екологічну кризу та започатковують національні політики по переходу на відновлювальні джерела енергії, які можна би було застосовувати для виробництва тепла та електрики. Для прикладу Європейська комісія у 2013 р. поставила перспективні плани скорочення викиду парникових газів на 80% протягом наступних 40 років за рахунок використання альтернативних екологічно чистих джерел енергії, а у березні 2019 р. Європейський парламент заявив, що підтримує пропозицію про повну відмову до 2030 року від спалення вугілля заради отримання енергії на території ЄС. Європарламентарі підсумували, що шкода, якої завдають навколишньому середовищу (а значить і здоров'ю людей) викиди вугільної енергетики, більша, ніж економічний зиск від цього виду генерації [1].

Цікавим та в якійсь мірі визначальним у питанні розвитку світової альтернативної енергетики є також 2015 р., саме тоді помітно збільшилась зацікавленість великих фінансових установ, банків у кредитуванні проектів з генерації відновлювальної, так званої «зеленої», енергії. В цей час з'явилося низка нових інвестиційних механізмів в даній індустрії, зокрема, і «зелені» облігації, «зелений» краудфандинг тощо. Експерти зазначали, що сектор відновлювальної енергетики переживав найбільший приріст потужності за всю історію зі значним зростанням в усіх регіонах планети. Інвестиції у альтернативну енергетику склали сотні мільярдів доларів США, а світовими лідерами з впровадження «зелених» технологій стан і залишаються дотепер Швеція, Фінляндія, Китай, Данія, Кенія, Індія та Ісландія [2].

Не дивно, що у переліку аж 4 скандинавські країни, адже завдяки урядовим програмам підтримки та сприятливому для використання відновлювальних видів енергії розташуванню, ці невеликі країни на півночі Європи тримають стабільно високі позиції на глобальному ринку енергетичних інновацій. Для прикладу, Фінляндія - світовий лідер із виробництва енергії з лісової біомаси, Данія - рекордсмен з виробництва вітрової енергії на душу населення, Швеція – передбачуваний завсідник схожих переліків і історичний європейський лідер по переходу на відновлювальну енергетику, а Ісландія – завдяки своїм ресурсам (зокрема і геотермальним джерелам), станом на 2016 р. покривала 76% всіх потреб громадян в енергії за рахунок відновлюваних джерел енергії [3]. Окрім очевидних переваг від переходу на відновлювальні джерела енергії в цих країнах, на зразок енергетичної незалежності та покращення екології, - вони отримують і чималі доходи від експорту технологій і обладнання, що, звичайно, позитивно позначається на їх національних економіках [1].

Що стосується Китаю, то він одноголосно визнається світовим лідером із кількості інвестицій в екологічно чисті енергетичні технології. Не дивно, адже забезпечення енергією такої великої, як територіально, так і демографічно країни потребує значних затрат. Уряд Китаю багато інвестує як в будівництво станцій на відновлюваних джерелах енергії, так і у виробництво екологічно чистих енергетичних технологій - електротранспорту і сонячних батарей (60% світового виробництва сонячних батарей припадає на Китай) [3].

Кенія беззаперечно неочевидний учасник переліку, але за останні кілька років країна стала світовим лідером у будівництві сонячних станцій. Це відбулось завдяки зусиллям уряду, який започаткував політику забезпечення доступу до електроенергії у віддалених районів сільської місцевості завдяки цим самим сонячним станціям. Сонячна енергетика в африканській країні стала альтернативою дорогим дизельним генераторам. Із моменту старту цієї урядової програми, маленькі сонячні електромережі забезпечили електроенергією більше 30% людей, що живуть у віддалених частинах країни. Урядову програму підтримали міжнародні фінансові установи, такі як Африканський банк розвитку та Світовий банк, а її успіх надихнув останніх ініціювати схожі програми в ряді інших африканських країн.

Індія має схожу ситуацію, як і Китай – велика територія, друга у світі кількість населення. Забезпечення цього, звичайно, потребує велику кількість енергії і, схоже, закрити це Індія планує завдяки відновлювальним джерелам енергії. Уряд країни намагається збільшити потужність відновлюваних джерел енергії з нинішніх 58 ГВт до 175 ГВт вже в 2022 р. Реалізувати це повинен механізм «зелених» аукціонів. Вже зараз в країні завдяки цьому створився найбільш конкурентний ринок відновлювальних джерел енергії в світі. У зв'язку із значним зростанням попиту на електроенергію, власники станцій конкурують

між собою на цих аукціонах, що, звичайно, сприяє зниженню витрат. Про рівень конкуренції можна судити по 2016 р., коли пропозиція в 10 разів перевищувала потужності, що були винесені на тендер. Крім того, серед планів Індії є побудувати першу в світі плаваючу сонячну електростанцію на мінімум 10 ГВт потужностей вже найближчим часом [3].

Список використаних джерел:

1. *Хто «найзеленіший»: як передові країни Європи розвивають альтернативну енергетику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20194992-hto-najzelenishij-yak-peredovi-krayini-evropi-rozvivayut-alternativnu-energetiku>*
2. *Альтернативна енергетика: міжнародний досвід, проблеми та перспективи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009783*
3. *П'ять світових лідерів в зеленій енергетиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rener.com.ua/news/364>*

Іванна КОМАР

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

КЛАСТЕРИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА АГЛОМЕРАЦІЙ В ЄС

На сьогоднішній день головною метою ефективної економічної політики країни є збільшення національної конкурентоспроможності та зростання частки національних компаній на внутрішньому та світовому ринках, підвищення ефективності їхньої діяльності. Інноваційна діяльність підприємств є одним з центральних завдань в сфері конкурентного розвитку, адже без впровадження інновацій важко отримати результати, які могли б дозволити конкурувати на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Важлива відмінність кластера від ряду інших форм об'єднань полягає у тому, що компанії чи фірми кластера не ідуть на повне злиття, а лише формують механізм взаємодії, що дає їм можливість зберегти статус юридичної особи та при цьому співпрацювати із іншими господарюючими суб'єктами, що формують кластер, і за поза його межами. В основі кластера покладена складна комбінація кооперації і конкуренції [1]. Основу кластера складає агломерація суб'єктів

господарювання в певному одному регіоні, а визначальним є саме географічний фактор – тобто територіальна близькість. Завдяки такій характеристиці – взаємовигідному розміщенню усіх суб'єктів інтегрованої структури – кластери є ефективним механізмом зростання регіональної конкурентоспроможності.

В сучасних умовах глобалізації на формування кластеру впливають такі чинники як: зростання мобільності факторів виробництва, розвиток міжнародних торговельних і виробничих відносин, інтернаціоналізація досліджень та інновацій та ускладнення їх форм, зростання кількості учасників міжнародних відносин, інтенсифікація міжнародної конкуренції, висока структуризація каналів постачань, наявність розбіжностей у державній політиці кластеризації країн, стандартах виробництва, управління тощо, які призводять як до розвитку економічних взаємозв'язків у глобальному масштабі між учасниками з різних країн і регіонів, так і до посилення процесів кластеризації у рамках окремих територій, регіональних інноваційних і виробничих систем [2].

В ЄС надають великого значення кластерній політиці на державному рівні, й заходи з підтримки кластерів даним інтеграційним об'єднанням є більш колосальними. Європейські дослідження кластерів різноманітні і розглянуті на рівні окремих регіонів. Кластерні форми організації виробництва мають значний ресурс у розвитку депресивних та старопромислових регіонів. Він полягає в орієнтації економічної політики на структурно-технологічні перетворення, в основі яких лежать середньо - та високотехнологічні виробництва, використання гуманітарної інфраструктури та врахування регіональної спеціалізації.

Аналізуючи сучасний розвиток європейських промислово-інноваційних кластерів, необхідно приділити особливу увагу інституційному середовищі, що забезпечує їх фінансову та інтелектуальну підтримку на трьох основних рівнях: Європейського Союзу в цілому, між окремими європейськими країнами та національному. Від ступеня розвиненості систем підтримки на всіх рівнях і їх узгодженості залежить конкурентоспроможність окремих європейських країн та ЄС як єдиного економічного суб'єкта.

У Європі підґрунтям для створення кластерів є технопарки, які стали з'являтися на початку 70-х років ХХ століття. Серед перших були Дослідницький парк в Единбурзі, наукові парки "Трінті Коледж" в Кембриджі, "Левен-да-Нев" у Бельгії, "Софія Антиполіс" в Ніцці і "Зона наукових і технічних інновацій та виробництва" в Греноблі [3].

Таким чином, сьогодні в країнах ЄС ідентифіковані національні або індустріальні кластери. Як показують статистичні дані, рівень економічного розвитку кластерів та їх вплив на економіку держави й її конкурентні переваги доволі таки значний. Слід також зазначити, в даний час в ЄС наявна велика кількість універсальної методики побудови кластера, та застосування її при

створенні аналогічного суб'єкту будь-якій країні з врахуванням місцевої специфіки.

Список використаних джерел:

1. *Ліщинський І. О. Парадигма просторової організації локального економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. 2018. Том.23. Випуск 6 (7). С.13-17*
2. *Lyzin M. Technology parks as an element of local production systems' formation. Functioning of the local production systems in Bulgaria, Poland and Russia. Wydawnictwo Uniwersytetu Lodzkiego, 2015. – P. 169-178*
3. *Ліщинський І. О. Концептуальний мейнстрим регіонального зростання. Економічний вісник Запоріжської державної інженерної академії. 2018. Випуск 6(18).С. 46-51*

Ольга КУЧЕР

слухачка магістратури Західноукраїнського національного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄС

В сучасних умовах ринок праці є одним із найбільш важливих, складних та мінливих елементів економіки. Його специфічність пояснюється не лише тим, що саме тут переплітаються інтереси держави, бізнесу і соціуму, формуються умови праці, рівень зайнятості і заробітної плати, а ще і тим, що ринок праці є узагальненим індикатором широкого кола соціально-економічних явищ та процесів суспільного розвитку. Сьогодні міграційні процеси набули величезних масштабів, охопивши багато країн, соціальні групи, різні сфери суспільного життя.

Наразі, міграційні рухи є основною проблемою Європейського Союзу (ЄС), адже міграція в країни Європи значно зросла за останні п'ять років. Причиною припливу мігрантів в країни ЄС, зазвичай, є пошук роботи. Гострими проблемами залишаються розміщення та адаптація мігрантів, що, як правило, не володіють європейськими мовами та не мають потрібних професійних навичок.

За даними Євростату понад 70% іммігрантів у 2017 р. переїхали до таких країн як Німеччина, Велика Британія, Іспанія, Італія та Франція. На інші 23 країни припало відповідно лише 30% іммігрантів. пік міграційних процесів за

аналізований період припадає саме на 2015 рік: в ЄС прибуло в 1,5 рази більше мігрантів ніж у 2014 році. Таке значне зростання було зумовлено кризовими економічними явищами та зростанням рівня безробіття в багатьох африканських та азійських країнах. Подальші 2016 і 2017 роки характеризується значним спадом чисельності мігрантів. Згідно з [1] на початку 2017 року до Європи прибуло понад 2 млн. осіб не з держав ЄС. Деякий спад міграційних потоків пояснюється урегулюванням міграційної політики ЄС та незначним покращенням економічної та політичної ситуації в деяких країнах-донорах мігрантів.

Важливим аспектом аналізу є трудова міграція між Україною та ЄС, адже в останні десятиріччя спостерігається збільшення масштабів трудової міграції з України до багатьох країн ЄС. Україна є одним з найбільших постачальників робочої сили у європейські держави. У цьому контексті особливо актуальним стає питання впливу міжнародної трудової міграції на економічний розвиток і ринки праці країн походження мігрантів і приймаючих країн зокрема.

Орієнтиром для розвитку міграційної політики України є міграційна політика Євросоюзу. З огляду на євроінтеграційні прагнення країни, напрацювання ЄС та його країн-членів мають ретельно вивчатися та адаптуватися для практичного використання, оскільки членство в ЄС вимагає імплементації в національне законодавство його правових норм.

З кінця 1990-х рр., коли почалося цілеспрямоване формування спільної міграційної політики у ЄС, розроблено доволі багато політичних та юридичних інструментів. Попри поширення антиіммігрантської риторики, що особливо активізувалася на тлі міграційної кризи в Європі 2014-2015 років, викликаній масовим прибуттям біженців, міграційна політика Євросоюзу є цілком прагматичною. Вона обумовлена демографічним спадом, потребою у кваліфікованих працівниках для розбудови економіки знань, а також культурного збагачення та набуття додаткових джерел підприємництва й інновацій [2].

Таким чином, міграційна політика ЄС спрямована на залучення необхідних економіці працівників, передусім кваліфікованих, відповідно до пріоритетів, потреб та можливостей окремих країн; інтеграцію іммігрантів в суспільство з метою найповнішого використання їхнього трудового й інтелектуального потенціалу; запобігання неконтрольованій, нелегальній міграції, забезпечення повернення нелегальних мігрантів до країни походження чи транзиту; підвищення ефективності прикордонного контролю; розбудову європейської системи притулку; поглиблення співпраці із державами походження мігрантів задля забезпечення синергетичної взаємодії міграції та розвитку [3].

Отже, формуючи свою міграційну політику, Євросоюз виходить із усвідомлення, що міграція може стати вагомим внеском у економічний розвиток Європи, і крім того забезпечити ресурсами мігрантів та держави їх походження, сприявши таким чином їхньому розвитку. Крім того необхідно управляти міжнародною мобільністю населення із урахуванням реальних можливостей прийому мігрантів з перспектив ринку праці, забезпечення житлом, освіти та соціальних послуг, доступу до охорони здоров'я, а також захисту від можливої експлуатації.

Список використаних джерел:

1. Лизун М. В. *Архітектура сучасних процесів регіональної інтеграції. Економіка та суспільство*. 2017. №13. С. 102-107. URL: http://economyand.societyin.ua/journal/13_ukr/17.pdf
2. Ліщинський І. О., Лизун М. В. *Загрози регіональній безпеці в Європі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 42. С. 102-106.
3. Lishchynskyy I., Lyzun M., Kuryliak V., Yevhen S. *The Dynamics of European Periphery. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. No 41 (4). P. 527-536. <https://doi.org/10.15544/mts.2019.43>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

«ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА І УКРАЇНА:
НАПРЯМКИ, МЕХАНІЗМИ І ФОРМИ ПАРТНЕРСТВА»

**(Збірник матеріалів міжнародного
наукового круглого столу)**

Підписано до друку 25.12.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Гарнітура Times.
Обл. -вид. арк. 5,12 Умовн. друк. арк. 5,57.
Зам. 20-201. Тираж 100 прим.

Віддруковано СПД-ФО Шпак В. Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію
В02 № 924434 від 11.12.2006 р.
Тернопіль, бульвар Просвіти, 6/4. тел. 8 097 299 38 99.
E-mail: tooums@ukr.net